MARK TVEN

DNEVNIK ADAMA I EVE I OSTALE PRIČE

Izdavač:
Knjižara „TEATAR" Zrenjanin 023-510-071

Za izdavača:
Slađan Jančić

Korice:
Zoran Bezek

Ilustracije:
Marijan Baroš

Priprema za štampu:
Knjižara „TEATAR"

Štampa:
Agava – Zrenjanin

Za štampariju:
Jovan D. Popović

MARK TVEN
DNEVNIK ADAMA I EVE
I DRUGE IZABRANE PRIČE

Izabrao i priredio:
Dušan Patić

Preveo:
Zlatko Crnković

Teatar

DNEVNIK ADAMA I EVE

PRVI DEO - ODLOMCI IZ ADAMOVOG DNEVNIKA

Ponedeljak. Ovo novo dugokoso stvorenje neprestano mi je na putu. Vazda se tu mota i ide svuda za mnom. Ja to ne volim; nisam vičan društvu. Kad bi bar htelo da ostane s ostalim životinjama... Danas je oblačno, duva istočnjak; mislim da će nam pasti kiša... Nama? Otkud mi ta reč?... Sad se sećam... upotrebljava je ono novo stvorenje.

Utorak. Razgledao sam veliki vodopad. Mislim da je to najlepše od svega na imanju. Ono novo stvorenje naziva ga Nijagarini vodopadi - zašto, bog te pita! Kaže da je nalik na Nijagarine vodopade. To nije nikakav razlog, to je puka ćudljivost i slaboumnost. Nemam prilike da sam nadenem čemu ime. Svemu što se pojavi, to novo stvorenje nadene ime pre nego što ja dospem ijednu reč da progovorim. A uvek ima isti izgovor - to je nalik na to. Eto, na primer, ptica dodo. Kaže da čovek na prvi pogled vidi da „izgleda kao dodo". Mora joj to ime, po svojoj prilici, i ostati. Dodo! Isto je toliko nalik na dodoa koliko i ja.

Sreda. Sagradio sam sebi sklonište, da se imam gde skloniti od kiše, ali nisam dugo bio u njemu na miru. Uvuklo se u njega ono novo stvorenje. Kad sam pokušao da ga isteram, stalo je da lije vodu iz onih rupa kojima gleda, da se briše nadlanicama svojih šapa i ispušta glasove kakve ispuštaju i neke druge životinje kad su u nevolji. Kad bar ne bi govorilo; neprestano samo govori! Moglo bi se pomisliti da se oholo izrugujem tom jadnom stvorenju, da ga omalovažavam; ali zaista nisam tako mislio. Nikad pre nisam čuo ljudski glas, i svaki nov i čudan zvuk koji naruši svečani muk ovih snenih divljina, vređa mi uho i zvuči kao pogrešan ton. A taj mi je novi glas tako blizu; do mog ramena, do samog uha, prvo s jedne strane pa onda s druge, a navikao sam samo na glasove koji dopiru iz manje ili veće udaljenosti.

Petak. Nadevanje imena bezobzirno se nastavlja, ma što ja radio. Imao sam vrlo dobro ime za imanje, bilo je zvučno i lepo - Rajski vrt. U

sebi ga i dalje tako nazivam, ali ga javno ne nazivam više tako. Ono novo stvorenje kaže da su tu same šume i stene i krajolici, pa da stoga nimalo ne nalikuje na vrt. Kaže da je nalik na park. I zato je, ne pitajući me za savet, dalo imanju novo ime - Park Nijagarinih vodopada. To mi se čini prilično bezobrazno. A tu je već i natpis:.

ZABRANJENO
GAZITI PO TRAVI

Ne živim više onako srećno kao nekad.

Subota. Novo stvorenje jede previše voća. Ponestaće nam ga zacelo. Opet nama, to je njegova reč; sad je i moja kad sam je toliko puta čuo. Jutros grdna magla. Nikad ne izlazim po magli. Novo stvorenje izlazi. Ono izlazi po svakom vremenu i upada pravo unutra s blatnjavim nogama.

I priča. Nekad je ovde bilo tako ugodno i mirno!

Nedelja. Progurao nekako. Ovaj je dan u sedmici sve teže i teže podneti. U novembru je bio izabran i određen za dan odmora. Pre sam već imao šest takvih dana u sedmici. Jutros sam zatekao novo stvorenje kako pokušava busenjem da strese jabuke s onog zabranjenog drveta.

Ponedeljak. Novo Stvorenje kaže da se zove Eva. U redu, nemam ništa protiv. Kaže mi neka ga tako zovem kad želim da dođe. Rekoh da je to ime onda suvišno. Zbog ove sam reči, očigledno, porastao u njegovim očima; i zaista je to velika, dobra reč i moći ću da je ponavljam. Kaže da nije ono, nego ona. To je po svojoj prilici nepouzdano; ali meni je svejedno; uopšte me ne bi bilo briga šta je, samo kad bi išla svojim putem i kad ne bi pričala.

Utorak. Nagrdila je celo imanje ružnim imenima i ogavnim natpisima:

PUT DO VIRA
PUT DO KOZJEG OSTRVA
PUT DO VETROVITE PEINE

Ona kaže da bi ovaj park bio zgodno letovalište kad bi bilo gostiju. Letovalište - opet jedna njena izmišljotina - puste reči, bez ikakvog smisla. Šta je to letovalište? Ali bolje da je ne pitam, ionako bi samo sve objašnjavala.

Petak. Počela me preklinjati da ne prelazim preko vodopada. Šta je u tome loše? Kaže da se ježi od toga. Hteo bih da znam zašto; uvek sam to radio - oduvek sam voleo ronjenje i svežinu. Mislio sam da zato i jesu vodopadi. Koliko ja znam, oni nemaju nikakve druge svrhe, a biće da su stvoreni zato da služe nečemu. Ona kaže da su stvoreni samo radi lepote - kao nosorog ili mastodont.

Prešao sam preko vodopada u bačvi - nije joj bilo po volji. Prešao sam u čunu - ni to joj nije bilo po volji. Preplivao sam Vir i Brzicu u odeći od smokvinog lista. Prilično se poderala. Otuda dosadne jadikovke nad mojim čudaštvom. Odviše sam sputan ovde. Potrebna mi je promena sredine.

Subota. Pobegao u utorak noću i putovao dva dana i sagradio sebi drugo sklonište na zabačenom mestu i zameo tragove koliko sam god mogao, ali me ona pronašla uz pomoć zveri koju je pripitomila i koju naziva vukom, pa je došla ispuštajući opet one jadne glasove i lijući vodu iz otvora kojima gleda. Morao sam se vratiti s njom, ali ću se opet odseliti čim mi se ukaže prilika. Ona se bavi kojekakvim budalaštinama; između ostaloga, proučava zašto se životinje zvane lavovi i tigrovi hrane travom i cvećem kad, kako ona kaže, zubi kakve imaju pokazuju da su namenjeni da jedu jedan drugoga. To je glupo, jer kad bi tako radili, ubijali bi jedan drugoga, a to bi dovelo do onoga što se, koliko ja razumem, zove „smrt"; a smrt, kako su mi rekli, nije još ušla u Park. Što je šteta, zbog izvesnih razloga.

Nedelja. Progurao nekako.

Ponedeljak. Čini mi se da uviđam čemu služi sedmica dana: daje čoveku vremena da se odmori od nedeljnog zamora. Rekao bih da je to dobra ideja... Ona se opet penjala na ono drvo. Sterao sam je busenjem dole. Rekla je da je niko nije video. Čini se da to smatra za dovoljno opravdanje da se izvrgne bilo kakvoj opasnosti. Rekoh joj

tako. Reč opravdanje probudila je njeno divljenje, a mislim i zavist. Dobra reč.

Utorak. Kazala mi je da je stvorena od rebra izvađenog iz mog tela. To je u najmanju ruku nepouzdano, ako nije i nešto gore. Ne fali mi nijedno rebro... Ima mnogo muke sa strvinarom; kaže da mu trava ne prija; boji se da ga neće moći odnegovati; misli da je bilo određeno da strvinar živi od trulog mesa. Taj strvinar mora izlaziti na kraj kako najbolje ume s onim što dobija. Ne može izvrnuti naopačke celi poredak da bismo ugodili strvinaru.

Subota. Juče je pala u jezero dok se ogledala u njemu, a vazda se ogleda. Zamalo da se nije utopila, pa je kazala da je to vrlo neugodno. Stoga se sažalila na stvorove koji žive u vodi a koje naziva ribama, jer i dalje nadeva imena bićima kojima ne trebaju i koja ne dolaze kad ih tako zovemo; ali ona za to nimalo ne mari, uostalom, prava je glupača, i zato ih je mnogo izvadila i donela sinoć i metnula meni u postelju da im bude toplo, ali sam ih ja celog dana od vremena do vremena promatrao i nisam primetio da su srećnije tu nego što su bile pre, samo su mirnije. Kad padne noć, izbaciću ih napolje. Neću više da spavam s njima jer su hladne i vlažne, neugodno je spavati među njima kad čovek nema ništa na sebi.

Nedelja. Progurao nekako.

Utorak. Sad se udružila sa zmijom. Ostalim je životinjama to drago jer je večito izvodila nekakve oglede s njima i dosađivala im; a i meni je drago, jer zmija govori pa se tako mogu odmoriti.

Petak. Kaže da joj zmija savetuje da okusi voće s onog drveta, i kaže da će posledica biti velika i lepa i uzvišena pouka. Kazah joj da bi to imalo još jednu posledicu - smrt bi došla na svet. Tu sam pogrešio - bolje bi bilo da sam tu napomenu zadržao za sebe; tako joj je samo palo na um da bi mogla spasiti bolesnog strvinara i pribaviti svežeg mesa potištenim lavovima i tigrovima. Upozorio sam je neka se kloni tog drveta. Kazala je da neće. Slutim zlo. Odseliću se.

Sreda. Doživeo sam svašta. Pobegao sam sinoć i celu noć jahao

na konju što sam brže mogao, nadajući se da ću pobeći iz Parka i sakriti se u nekom drugom kraju pre nego što počne zlo; ali nije mi bilo tako suđeno. Otprilike jedan sat nakon izlaska sunca, dok sam jahao cvetnom ravnicom na kojoj su hiljade životinja, po svom običaju, pasle, dremale ili se igrale jedna s drugom, one iznenada digoše strahovitu larmu i začas se ravnica pretvori u besomučnu gungulu u kojoj su se sve zveri međusobno klale. Znao sam šta to znači - Eva je pojela ono voće i smrt je došla na svet... Tigrovi su pojeli mog konja, ne obaziruć se nimalo što sam im govorio da ga puste, a pojeli bi i mene da sam ostao, ali nisam ostao već sam pobegao glavom bez obzira... Našao sam ovo mesto, izvan Parka, i nekoliko sam dana živeo, uglavnom, na miru, ali me ona opet pronašla. Pronašla me i prozvala ovo mesto Tonawanda[1] - kaže da je nalik na to. Zapravo mi nije bilo žao što je došla, jer se ovde može slabo šta naći, a ona je donela nekoliko onih jabuka. Morao sam ih pojesti, toliko sam bio gladan. To je bilo protiv mojih načela, ali sam uvideo da načela nemaju pravu snagu kad čovek nije sit... Došla je pokrivena granjem i lišćem, a kad sam je upitao kakva je to besmislica, strgao sve s nje i bacio, zakikotala se i pocrvenela. Nikad pre nisam nikog video da kikoće i crveni, pa mi se to činilo nedoličnо i blesavo. Kazala mi je da ću uskoro i sam znati kako je to. To je bila istina. Koliko sam god bio gladan, ostavio sam jabuku nedojedenu - svakako najbolju koju sam ikad video, s obzirom na poodmaklo doba godine - stavio sam na sebe ono bačeno granje i grančice, pa sam joj se pomalo strogo obratio i naredio joj da još nađe toga, i neka se ne izvrgava takva ruglu. Tako je i učinila, a zatim smo se odšunjali na ono polje gde su se zveri poklale, pa smo pokupili nekoliko koža, a ja sam je naterao da skrpi nekako dve haljine pogodne za javne zgode. Neudobne su, doduše, ali moderne, a to je kod odeće najvažnije... Smatram da je ona vrlo dobra drugarica. Uviđam da bih bez nje bio usamljen i utučen, pošto sam izgubio sav imetak. Još nešto, kaže da je određeno da se ubuduće prehranjujemo svojim radom. Ona će mi biti od koristi. Nadgledaću je.

Posle deset dana. Ona okrivljuje mene za našu nesreću! Kaže, naoko iskreno i tačno, da ju je Zmija uveravala da zabranjeno voće nisu jabuke već kestenje. Rekoh da onda nisam ja kriv, jer nisam jeo

kestenja. Ona reče da ju je Zmija uputila da „kesten[2]. u prenesenom smislu označava staru i otrcanu šalu Ja sam na to prebledeo jer sam često zbijao šale da utučem vreme, a neke su od njih mogle biti takve, iako sam iskreno verovao da su nove dok sam ih izmišljao. Upitala me nisam li zbijao kakvu šalu baš u trenutku katastrofe. Morao sam priznati da sam napravio jednu šalu u sebi, ali je nisam izrekao naglas. Evo šta je bilo. Mislio sam o vodopadima i rekao sam sebi: „Kako je divno videti ovu veliku količinu vode kako se ruši u dubinu!" Tada mi u času sevne u glavi sjajna misao te mi se omakne: „Bilo bi još mnogo divnije kad bi se rušila u visinu!"- i samo što nisam umro od smeha kad se cela priroda pretvorila u rat i smrt, pa sam morao bežati ne bih li izneo živu glavu. „Eto", reče ona pobednički, „to je baš ono; Zmija je spomenula baš tu šalu i nazvala je prvim kestenom, i rekla da je stara kao stvaranje sveta." Jao, zaista sam kriv! Bar da nisam tako duhovit! Oh, da mi bar nikad nije pala na um ta blistava misao!

Iduće godine. Nadenuli smo mu ime Kain. Uhvatila ga je dok sam ja bio gore, na severnoj obali jezera Iri, loveći zverke zamkama; uhvatila ga je u šumi dve milje - ili možda četiri, ne zna tačno - od naše zemunice. Nalikuje na nas u ponečemu, možda nam je u rodu. Tako ona misli, ali je to, po mom mišljenju, zabluda. Razlika u veličini potvrđuje mišljenje da je to različita i nova vrsta životinje - možda riba, iako je, kad sam ga metnuo u vodu da vidim, potonulo, a ona je zaronila i izvukla ga napolje pre nego što je taj ogled mogao rešiti to pitanje. Ja još mislim da je riba, ali je njoj svejedno šta je, i ne da mi ga da ponovim ogled. To ne razumem. Čini se da joj je dolazak toga stvorenja sasvim promenio ćud, pa više nema smisla za oglede. Njoj je više stalo do njega nego do ijedne druge životinje, iako ne ume da objasni zašto. Po svemu sudeći, šenula je pameću. Katkad, kad se riba žali i hoće natrag u vodu, nosa je u naručju po pola noći. U tim trenucima curi joj voda iz onih mesta na licu iz kojih gleda, pa gladi ribu po leđima, ispušta iz usta nežne glasove da je umiri, i na stotinu načina pokazuje žalost i zabrinutost. Nisam nikad video da radi nešto slično s kojom drugom ribom, pa sam ozbiljno zabrinut. Nekad je, pre nego što smo izgubili sav imetak, tako nosala mlade tigrove i igrala se s njima, ali je to bila samo igra; nikad se ne bi, kao sad, uzrujavala kad bi im ručak naškodio.

Nedelja. Ne radi u nedelju već, mrtva umorna, leškari i uživa kad se riba po njoj valjuška; ispušta šašave glasove da je zabavi, i pravi se kao da će je ugristi za šapice i tako je nasmejava. Nikad pre nisam video nijednu ribu da se smeje. Zato već pomalo sumnjam... Sad i ja volim nedelju. Nadgledanje po celu sedmicu tako zamori čoveka. Trebalo bi da bude više nedelja. U ona stara vremena bile su mučne, ali sad dobro dođu.

Sreda. Nije ono riba. Ne mogu sasvim dokučiti šta je. Kad nije zadovoljno, guguće. Nije kao mi jer ne hoda; nije ptica jer ne leti; nije žaba jer ne skače; nije zmija jer ne puže; siguran sam da nije riba, iako nikako da ugrabim priliku da utvrdim ume li plivati ili ne ume. Samo se okolo valja, i to najviše na leđima, dignutih nogu uvis. Nisam video nijednu drugu životinju da to čini. Rekoh kako mi se čini da je to enigma; ali se ona samo zadivila toj reci a da je nije razumela. Po mom mišljenju, to je ili enigma ili neka vrsta insekta. Ako ugine, rastaviću ga na delove, da vidim kako je ustrojen. Nikad me ništa nije ovoliko zbunjivalo.

Posle tri meseca. Zbunjenost raste, umesto da se smanjuje. Vrlo slabo spavam. Više se ne valja nego baulja. Ipak se razlikuje od ostalih četvoronožaca po tome što su mu prednje noge neobično kratke, pa mu glavni deo tela nezgodno strši uvis, a to nije lepo. Građeno je slično nama, ali mu način kretanja pokazuje da nije od našeg soja. Kratke prednje noge, a dugačke stražnje upozoravaju da pripada porodici kengura, ali je izrazito odstupanje od vrste, jer pravi kengur skakuće, a ovaj nikad ne skakuće. Ipak je čudna i zanimljiva podvrsta koja još nije nigde zabeležena. Kako sam je ja otkrio, smatrao sam da imam pravo da svojatam zaslugu za to otkriće time što ću joj pridodati svoje ime, te sam je nazvao Kengur Adamiensis... Začelo je bilo mladunče kad je došlo, jer je odonda i te koliko poraslo. Biće da je sad pet puta veće nego što je onda bilo, a kad je nezadovoljno, kadro je da digne dvadeset i dva do trideset i osam puta veću dreku nego u početku. Sila tu ništa ne pomaže, štaviše, ima suprotan učinak. Zbog toga sam prestao da se služim tim načinom. Ona ga smiruje uveravanjem i time što mu daje stvari za koje mu je

pre kazala da mu ih neće dati. Kao što sam već napomenuo, nisam bio kod kuće kad se to prvi put pojavilo, a ona mi je kazala da ga je našla u šumi. Čini se čudno da je jedino od svoje vrste, ali biće da je tako, jer sam se ovih sedmica đavolski izmorio tražeći još jednoga da ga dodam svojoj zbirci, i da bi se ovaj imao s kime igrati; tada bi sigurno bio mirniji i lakše bismo ga pripitomili. Ali ne mogu naći nijednoga, čak ni znaka jednoga od njih i, što je najčudnije, nigde nikakvih stopa. Mora živeti na zemlji, ne može drugačije, pa kako se onda kreće a da ne ostavlja nikakvih tragova za sobom? Postavio sam desetak klopki, ali ništa ne vredi. Hvataju se sve sitne životinje osim te; životinje koje, čini mi se, padaju u klopku jedino iz radoznalosti, da vide šta će tu mleko. Nikad ga ne piju.

Posle tri meseca. Kengur i dalje raste, što je vrlo čudno i zagonetno. Nikad još nisam video nijednog kengura da tako dugo raste. Na glavi mu je sad krzno; nije kao u kengura nego baš kao naša kosa, samo što je mnogo nežnije i mekše, i nije crno nego je crveno. Naprosto ću poludeti zbog hirovitog i ubitačnog razvoja ovog nerazvrstljivog zoološkog čudovišta. Kad bih bar mogao uhvatiti još jednoga, ali nema nade; to je nova podvrsta i jedini primerak; to je jasno. Međutim, ulovio sam prvog kengura i doneo ga, misleći da će ovaj naš, onako usamljen, biti radije s njim nego bez ikakvog rođaka ili životinje koja bi mu mogla biti bliska, ili koja bi se mogla sažaliti na njega, ovako nevoljna među strancima koji ne poznaju njegove običaje i navike, niti znaju šta treba da rade kako bi se osećao među prijateljima; ali sam pogrešio - kad je ugledao kengura, spopali su ga takvi grčevi da sam se uverio da nikad pre nije videlo kengura. Žao mi je te sirote bučne životinjice, ali joj nikako ne mogu pomoći. Kad bih ga bar mogao pripitomiti, ali to uopšte ne dolazi u obzir; čini se da je sve gore što se više trudim. Srce me zaboli kad gledam one njegove male provale žalosti i srdžbe. Hteo sam ga pustiti na slobodu, ali ona nije htela ni da čuje. To mi se činilo okrutnim i nedostojnim nje; pa ipak, možda ima pravo. Moglo bi tada biti još usamljenije; jer kad ja ne mogu naći još jednoga, kako bi moglo ono?

Posle pet meseci. Nije kengur. Nije jer stoji samo držeći se za njen prst, i tako hoda nekoliko koraka na stražnjim nogama, a onda

padne. Biće da je neka vrsta medveda; pa ipak, nema repa - bar zasad - ni krzna, osim na glavi. I dalje raste, što je neobična činjenica jer medvedi odrastu mnogo pre. Medvedi su opasni - posle naše nesreće - i neću biti miran ako ovaj bude još dugo tumarao ovuda bez brnjice. Ponudio sam joj da ću nabaviti kengura, ako pusti ovoga na slobodu, ali to nije ništa vredelo - čini mi se da je ona spremna da nas izvrgne svakakvim glupim opasnostima. Nije bila takva dok nije šenula pameću.

Četrnaest dana kasnije. Pregledao sam mu usta. Nema još opasnosti, ima svega jedan zub. Nema još repa. Sad diže veću dreku nego ikad pre - ponajviše noću. Preselio sam se. Ali svakog ću jutra odlaziti tamo na doručak da vidim nije li dobio još koji zub. Ako mu izrastu svi, biće vreme da ode, imao rep ili nemao, jer medvedu nije potreban rep da bude opasan.

Posle četiri meseca. Mesec dana bio sam u lovu i ribolovu gore, u kraju koji ona naziva Bufalo[3]; ne znam zašto, osim ako nije zato što tamo nema nikakvih bivola. Dotle je medved naučio da trapa sasvim sam na stražnjim nogama i govori,,tota" i „moma". To je svakako nova vrsta. Ova sličnost s rečima može, naravno, biti puka slučajnost i ne mora imati nikakve svrhe ni smisla, ali, čak je i u tom slučaju nešto izvanredno i nešto što nijedan drugi medved ne može. Ovo oponašanje govora, kao i činjenica da uglavnom nema krzna i da uopšte nema repa, dovoljni su dokazi da je to nova vrsta medveda. Biće neobično zanimljivo proučavati ga i dalje. U međuvremenu ću poći na dalek put u severne šume i temeljito ih istražiti. Mora biti još jedan negde, a ovaj neće biti toliko opasan kad bude imao društvo svoga soja. Poći ću odmah; ali najpre ću nabiti ovome brnjicu.

Poste tri meseca. Lov je bio vrlo, vrlo naporan, pa ipak nisam imao sreće. Dotle je ona ulovila još jednoga a da se nije ni maknula s našeg poseda! Takve sreće još nisam video. Ja sam mogao i sto godina loviti po onim šumama a da nikad ne naiđem na to biće.

Sutradan. Upoređivao sam ovoga novog sa starim, i potpuno je jasno da su iste pasmine. Hteo sam ispuniti jednoga od njih za svoju

zbirku, ali ona ima nekakve predrasude što se toga tiče, ko zna zašto; zato sam odustao od te zamisli, iako mislim da sam pogrešio. Za nauku bi bio nenadoknadiv gubitak da se izgube. Stariji je pitomiji nego što je bio, i smeje se i govori kao papagaj, što je, zacelo, naučio zato što je bio toliko s papagajem i zato što ima vrlo razvijenu sposobnost oponašanja. Začudio bih se kad bi se pokazalo da je to nova vrsta papagaja; pa ipak, ne bih se smeo čuditi, jer je od onih prvih dana, kad je bilo riba, bilo već sve što mu je god palo na pamet. Ovaj je novi isto onako ružan kakav je iz početka bio stariji; ima istu onakvu put boje sumpora i sirova mesa, i istu onakvu čudnovatu glavu bez krzna. Ona ga zove Avelj.

Posle deset godina. To su bili dečaci, odavno smo to već ustanovili. Zbunjivalo nas je što su došli na svet onako sitni i nerazvijeni. Imamo sad i nekoliko devojčica. Avelj je dobar dečak, ali za Kaina bi bilo bolje da je ostao medved. Posle svih ovih godina, uvideo sam da sam se u početku prevario u Evi, lepše je živeti s njom izvan onog Vrta nego u njemu bez nje. U početku sam mislio da previše priča; ali bi mi sad bilo žao kad bi taj glas umuknuo i nestao iz mog života. Blagosloven onaj kesten koji nas je združio i koji me upoznao s dobrotom njenog srca i blagošću njenog duha!

DRUGI DEO - EVIN DNEVNIK

(Prevedeno s originala)

Subota. Živim gotovo jedan dan. Došla sam juče. Tako mi se bar čini. I mora da je tako jer, ako je bilo nekakvo prekjuče, mene tada nije bilo, inače bih se sećala. Možda je, naravno, i bilo a da nisam ni zapazila. E, lepo; odsad ću dobro paziti, pa ako opet bude prekjuče, zabeležiću. Najbolje će biti da počnem kako treba i da ne pobrkam zapise, jer mi nešto govori da će ove pojedinosti biti jednog dana važne istoričaru. Osećam se kao kakav ogledni zečić, osećam se upravo kao kakav ogledni zečić; niko se ne bi mogao tako osećati kao ogledni zečić kako se ja osećam, pa sve više verujem da je baš to ono što i jesam - ogledni zečić; samo ogledni zečić i ništa više.

E pa, onda, ako sam ogledni zečić, jesam li to samo ja? Ne, mislim da nisam; mislim da je još nešto deo ogleda. Ja sam glavni deo, ali mislim da i ono nešto ima udela u svemu ovome. Je li mi položaj zagarantovan, ili moram paziti na njega i čuvati ga? Pre će biti ovo drugo. Nešto mi govori da je večita budnost cena kojom se plaća prvenstvo. (Čini mi se da je ovo dobar izgovor za ovako mlado čeljade.)

Danas mi se sve čini nekako bolje nego juče. U onoj žurbi da se sve završi juče, planine su ostale nedoterane, a neke su ravnice bile toliko zatrpane smećem i ostacima da je bilo žalosno pogledati ih. Velika i lepa umetnička dela ne bi se smela stvarati na brzinu; a ovaj veličanstveni novi svet zaista je neobično veliko i lepo delo. I svakako je strašno blizu savršenstvu, uprkos tome što je stvoren za tako kratko vreme. Na nekim mestima ima suviše zvezda, a na nekima premalo, ali se tome može lako doskočiti. Mesec se sinoć odvezao, spuznuo i ispao iz sklopa - velika šteta; srce mi se para kad se toga setim. Nema takvog uresa ni ukrasa koji bi se lepotom i savršenstvom mogao s njim meriti. Trebalo ga je bolje privezati. Kad bi nam se bar vratio...

Ali, naravno, ne zna se kuda je nestao. Osim toga, ko ga god nađe, sakriće ga; znam to jer bih i sama tako uradila. Verujem da bih u svemu drugom mogla biti poštena, ali već pomalo shvatam da je jezgro i srž moje naravi ljubav za sve ono što je lepo, strast za sve ono što je lepo, i da mi ne bi valjalo poveriti na čuvanje mesec koji

pripada nekom drugom, a da taj ne zna da je kod mene. Mogla bih se odreći meseca kad bih ga našla usred bela dana, jer bih se bojala da me neko gleda; ali kad bih ga našla u mraku, sigurna sam da bih našla nekakav izgovor da nikom ništa ne kažem. Jer zaista volim mesece, oni su tako dražesni, i tako romantični! Da ih bar imamo pet-šest; nikad ne bih spavala; nikad mi ne bi dosadilo ležati na mahovinom obrasloj obali i gledati ih.

I zvezde su lepe. Da mogu bar nekako doći do koje od njih pa da ih zadenem u kosu! Ali mi se čini da neću nikad moći. Začudili biste se kad biste znali koliko su daleko, a reklo bi se da su blizu. Kad su se sinoć prvi put pokazale, pokušala sam oboriti koju od njih motkom, ali ih nisam uspela, začudo, dosegnuti; tada sam bacala busenje na njih dok se nisam izmorila, ali nisam ni jednu pogodila. To je zato što sam levakinja pa ne mogu dobro bacati. Čak i kad sam gađala u onu koju nisam nameravala oboriti, nisam mogla pogoditi onu drugu, premda nekoliko puta umalo što nisam pogodila, jer sam videla kako je četrdeset-pedeset puta crna mrlja busena uletela pravo usred zlatnih grozdova promašivši ih za dlaku, pa bih možda i pogodila koju od njih da sam još malo ustrajala.

Zatim sam malo plakala, što je, mislim, prirodno za osobu moje dobi, a kad sam otpočinula, uzela sam korpu i pošla prema mestu na krajnjem rubu kruga gde su zvezde bile blizu zemlji, tako da sam ih mogla dohvatiti rukama, što bi svakako bilo bolje, jer bih ih tada mogla pažljivo brati da se ne razbiju. Ali to je bilo dalje nego što sam mislila, pa sam na kraju morala odustati; bila sam toliko umorna da nisam više mogla ići ni koraka dalje; osim toga, noge su mi bile ranjave i silno su me bolele.

Nisam mogla da se vratim kući; išla sam predaleko i zahladnelo je; ali našla sam neke tigrove pa sam se privila uz njih tako da mi je bilo divno i udobno, a zadah im je bio sladak i ugodan jer se hrane jagodama. Nikad pre nisam videla tigrove, ali sam ih odmah prepoznala po prugama. Kad bih mogla nekako doći do takve kože, što bi to bio divan ogrtač!

Danas sam razbistrila pojmove o udaljenosti. Toliko sam bila željna da se dokopam svake zgodne stvari da sam nepromišljeno posezala za njima, ponekad kad je takva stvar bila predaleko, a ponekad, kad je bila svega šest palaca od mene, činilo mi se da je stopu daleko - a

između nas je, jao, bilo trnje! Naučila sam nešto; i još sam izmislila izreku, sama iz svoje glave - svoju prvu izreku: Ogrebeni ogledni zečić beži od trnja. Čini mi se da je to vrlo dobra izreka za ovakvo mlado čeljade.

Juče po podne išla sam, na određenom razmaku, za onim drugim oglednim zečićem da vidim, ako mogu, čemu služi. Ali nisam mogla ništa da utvrdim. Mislim da je čovek. Nikad nisam videla čoveka, ali to je nalik na čoveka, i nekako sam sigurna da je baš čovek. Uvidela sam da me više zanima od drugih gmazova. Ako je gmaz, a rekla bih da jest, jer je raščupano i ima plave oči, i nalik je na gmaza. Nema kukova; sužava se prema dole kao mrkva; kad stoji, raskreči se kao vešala; zato mislim da je gmaz, iako bi moglo biti i građevina.

Iz početka sam ga se bojala i bežala kad god bi se okrenulo, jer sam mislila da će me progoniti; ali sam ubrzo zaključila da mi samo pokušava umaći, pa ga se nisam više plašila već sam ga po nekoliko sati sledila, na razmaku od dvadesetak koračaja, zbog čega se uzrujavalo i žalostilo. Naposletku se vrlo ozlojedilo i popelo na drvo. Dugo sam čekala da siđe, a onda sam digla ruke i pošla kući.

Danas se ponovila ista priča. Opet sam ga naterala na drvo.

Nedelja. Još je tamo gore. Reklo bi se da se odmara. Ali to je samo smicalica; nedelja nije dan odmora; subota je određena da to bude. Nekako mi se čini da se to stvorenje više voli odmarati no išta drugo. Meni bi dojadilo da se toliko odmaram. Dojadi mi čak da sedim i da posmatram ono drvo. Htela bih samo znati čemu služi; nikad ga nisam videla da nešto radi.

Sinoć su nam vratili mesec, pa sam bila tako srećna! Mislim da je to vrlo pošteno od njih. Opet je spuznuo i otpao, ali se nisam zabrinula; čovek ne treba da se brine kad ima takve susede; već će ga vratiti. Htela bih im nekako iskazati svoju zahvalnost. Rado bih im poslala nekoliko zvezda, jer ih mi imamo više nego što nam treba. Hoću da kažem ja, a ne mi, jer sam opazila da onaj gmaz ne mari nimalo za njih.

Ono ima prostački ukus i nije prijatno. Kad sam juče u sumrak otišla onamo, bilo je sišlo s drveta i lovilo pegaste ribice što se igraju u ribnjaku, pa sam ga morala busenjem opet naterati da se popne na drvo i ostavi ribe na miru. Htela bih znati je li za to stvoreno? Zar

nema srca? Zar nema samilosti prema onim stvorenjcima? Je li moguće da je namenjeno i sazdano za tako gadan posao? Tako se po svemu čini. Jedna ga je gruda pogodila iza uha pa se poslužilo jezikom. Sva sam ustreptala jer sam tada prvi put čula govor, osim kad sam govorila sama sa sobom. Nisam razumela njegove reči, ali su mi se učinile izražajne.

Kad sam otkrila da zna govoriti, stalo me još više zanimati jer ja volim govoriti; govorim povazdan, čak i u snu, i vrlo zanimljivo, ali kad bih imala kome govoriti, govorila bih još dvaput zanimljivije i, ako bi trebalo, nikad ne bih prestala.

Ako je ovaj gmaz čovek, onda nije ono, je li tako? To ne bi bilo gramatički ispravno, je li? Mislim da bi trebalo da bude on. Tako bar mislim. U tom bi se slučaju ovako sklanjalo: nominativ - on; - dativ - njemu; genitiv - njega. Dobro, smatraću da je čovek i nazivati ga on dok se ne pokaže da nije nešto drugo. Tako će biti zgodnije nego da budem neprestano u neizvesnosti.

Sledeća nedelja. Cele sam sedmice trčala za njim i pokušavala da ga upoznam. Morala sam sve sama govoriti jer je on stidljiv; ali i to nije smetalo. Rekla bih da mu je bilo drago što sam uz njega, pa sam mu vrlo često prijateljski govorila,,mi“, jer mi se činilo da je polaskan što i njega tu ubrajam.

Sreda. Sad se zaista vrlo lepo slažemo i sve se bolje upoznajemo. Više me ne izbegava, što je dobar znak, i pokazuje da se raduje kad sam pokraj njega. To mi godi pa se dovijam da mu u svemu budem pri ruci kako bih stekla još više njegovog poštovanja. U poslednja dva-tri dana preuzela sam od njega sav posao oko nadevanja imena stvarima, čime sam mu pribavila veliko olakšanje, jer on nema dara za to, pa mi je očigledno vrlo zahvalan. Ni za živu glavu ne može smisliti nikakvo pametno ime, ali ja ne pokazujem pred njim da znam za tu njegovu manu. Kad god naiđe kakvo novo stvorenje, ja mu nadenem ime pre nego što bi se on mogao obrukati mučnom ćutnjom. Tako sam mu uštedela mnoge neugodnosti. Ja nemam takve mane. Čim ugledam neku životinju, znam šta je. Ne moram ni časka razmišljati; začas se javi pravo ime baš kao da je posredi nadahnuće, a sigurno i jeste, jer sam sigurna da časak pre toga nisam imala ni pojma o

njemu. Čini se da po samom obličju stvorenja i njegovom držanju znam koja je to životinja.

Kad se pojavila ptica dodo, on je mislio da je divlja mačka - pročitala sam mu to u očima. Ali sam ga ja spasila. I pazila sam da to učinim tako da mu ne povredim ponos. Naprosto sam uskliknula slobodno i sasvim prirodno, kao da sam se prijatno iznenadila i kao da nisam ni u snu pomislila da ga poučim: - Ama, gledaj, molim te, pa to je ptica dodo! - Protumačila sam mu - ali tako da se nije činilo da mu tumačim - otkud znam da je ptica dodo, i premda sam pomislila da mu je možda malo krivo što poznajem stvorenje koje on ne poznaje, bilo je sasvim jasno da mi se divi. To mi je godilo pa sam se više puta sa zadovoljstvom setila toga pre spavanja. Kako nas i sitnica može usrećiti kad osećamo da smo je zaslužili!

Četvrtak. Prvi put me snašao jad. Juče me izbegavao i kao da nije želeo da mu pričam. Nisam mogla da poverujem, i mislila sam da je posredi nekakav nesporazum, jer sam rado bila s njim i rado sam ga slušala, pa kako je onda on mogao biti neprijatan prema meni kad mu nisam ništa nažao učinila? Ali napokon mi se učinilo da je tako, pa sam otišla od njega i sela usamljena na ono mesto gde sam ga prvi put ugledala onog jutra kad smo bili stvoreni, i kad nisam znala šta je on, i kad sam bila ravnodušna prema njemu; ali sad je to mesto bilo turobno, i svaka me sitnica podsećala na nj, te me je srce bolelo. Nisam bila sigurna zašto, jer me obuzimao nepoznat osećaj; nikad me pre nije bio obuzeo, sve je bilo nekako tajanstveno i nisam mogla ništa da shvatim.

Ali kad je pala noć, nisam više mogla podnositi samoću te sam pošla do novoga skloništa, koje je on sagradio, da ga pitam šta sam skrivila, i kako da to popravim i ponovo zadobijem njegovu naklonost; ali me on isterao napolje na kišu, i tako me prvi put snašao jad.

Nedelja. Sad je opet sve lepo, i srećna sam; ali su ovo bili teški dani; nerado ih se sećam.

Htela sam da mu nabavim onih jabuka, ali nikako da naučim gađati, lako nisam uspela, mislim da mu se svidela moja dobra namera. One su zabranjene, i on mi kaže da ću loše proći; ali, prođem li loše da bih njemu ugodila, šta me briga za zlo?

Ponedeljak. Jutros sam mu rekla kako se zovem, nadajući se da će ga to zanimati. Ali njega nije to zanimalo. Čudno. Meni bi bilo drago kad bi mi kazao kako se on zove. Mislim da bi njegovo ime godilo mom uhu više nego ijedan drugi zvuk.

Vrlo malo govori. Možda zato što nije pametan, a osetljiv je zbog toga i hteo bi da to sakrije. Kakva šteta što tako misli, jer pamet nije ništa; sva vrednost leži u srcu. Kad bih mu bar mogla razjasniti da je dobro srce puno ljubavi pravo blago, jedino blago, a da je razum bez njega bleda!

Iako govori malo, rečnik mu je prilično bogat. Jutros se poslužio neobično dobrom rečju. Očigledno je i sam shvatio da je to dobra reč, jer ju je posle još dvaput ubacio, tobože slučajno. To nije baš najbolje izveo, ali je pokazao da poseduje određenu moć zapažanja. To bi seme zacelo moglo doneti ploda kad bi se negovalo.

Otkud mu ta reč? Mislim da je ja nisam nikad izgovorila.

Ne, moje ga ime ni najmanje ne zanima. Pokušala sam da prikrijem svoje razočaranje, ali mi se čini da nisam uspela. Otišla sam od njega i sela na mahovinom obraslu obalu i spustila noge u vodu. Tamo uvek idem kad sam željna društva, da nekoga gledam, da s nekim razgovaram. Ono krasno belo telo odraženo u vodi nije dovoljno, ali je ipak nešto, a nešto je ipak bolje od potpune samoće. Ono govori kad ja govorim; tužno je kad sam ja tužna; teši me svojom samilošću; kaže: „Ne budi malodušna, sirota usamljena devojko; ja ću ti biti prijateljica." Pa i jeste dobra prijateljica, jedina moja prijateljica; ona je moja sestra.

A kad me je prvi put napustila! Ah, to neću nikad zaboraviti... nikad, nikad. Srce mi se skamenilo u grudima! Rekla sam: „Ona mi je bila sve, a sad je više nema!" Rekla sam, sva očajna: „Pukni, srce moje; ne mogu više da podnesem ovaj život!" i zarila lice u dlanove i nisam se mogla utešiti. A kad sam malo posle odmaknula dlanove, ona je opet bila tu, bela, blistava i lepa, pa sam joj pala u naručje!

Bila sam potpuno srećna; i pre sam znala za sreću, ali ne za ovakvu, ovo je bio zanos. Nikad više nisam posumnjala u nju. Kadikad bi izbivala - možda po ceo sat, možda i po ceo dan, ali sam je čekala i nisam sumnjala; rekla bih: „Ima posla, ili je otišla na put, ali će se vratiti." I tako je bilo: uvek se vraćala. Obnoć ne bi došla ako je bio

mrak, jer je plašljivo stvorenjce; ali kad je bila mesečina, došla bi. Ja se ne bojim tame, ali ona je mlađa od mene; rodila se posle mene. Mnogo, mnogo puta sam je pohodila; ona mi je uteha i utočište kad mi je život težak... a obično mi je težak.

Utorak. Ćelo sam prepodne radila oko uređivanja imanja; i namerno sam mu se uklanjala nadajući se da će se osetiti usamljen pa da će doći. Ali nije došao.

U podne sam se okanila posla i stala da se zabavljam trčkarajući tamo-amo za pčelama i leptirima i uživajući u cveću, tim lepim stvorovima što love s neba božji osmeh i čuvaju ga! Brala sam ih, plela od njih vence i lance, i okitila se njima dok sam ručala - jabuke, naravno; zatim sam sedela u hladovini, čeznula i čekala. Ali on nije došao.

Nije ni važno. Ništa ne bi ni vredelo, jer on ne haje za cveće. Naziva ga smećem i ne zna ga razlikovati, i misli da je tobože nešto više zbog toga. Ne haje za mene, ne haje za cveće, ne haje za šareno nebo u predvečerje - ima li uopšte nečeg do čega mu je stalo, osim da gradi kolibe u koje se zavlači pred dobrom čistom kišom, i da kucka po dinjama, i kuša grožđe, i pipa voće na granama, da vidi kako napreduje?

Metnula sam suv prut na zemlju i pokušala drugim prutom da izbušim u njemu rupu kako bih izvela što sam naumila, ali sam se uskoro strašno prepala. Iz rupe se podigla tanka prozirna plavičasta koprena, pa sam sve pustila i pobegla! Mislila sam da je duh, zbilja sam se preplašila! Ali kad sam se osvrnula, ono nije išlo za mnom; stoga sam se naslonila na hrid, odmarala se i dahtala i pustila da mi se udovi tresu dok se opet ne umire; zatim sam se oprezno odšunjala natrag, motreći budno sve oko sebe, spremna da opet pobegnem na najmanji znak opasnosti; a kad sam se primakla, razmaknula sam granje ružinog bokora i provirila - poželela sam da je on u blizini, bila sam tako vešta i ljupka - ali je vilenjak iščeznuo. Prišla sam i ugledala u rupi prstovet sitnog ružičastog praha. Stavila sam prst u rupu da ga opipam, ali sam jauknula i izvukla prst. Osetila sam jaku bol. Stavila sam prst u usta; i stojeći najpre na jednoj nozi, pa onda na drugoj, i stenjući, ubrzo sam ublažila svoje muke; zatim se u meni probudila radoznalost pa sam uzela ispitivati tu pojavu.

Zanimalo me kakav je ono ružičasti prah. Iznenada mi sine kako se zove, iako nikad pre nisam čula za njega. To je bila vatra! Bila sam toliko sigurna u to koliko čovek uopšte može biti siguran u nešto na svetu. I zato sam to bez dvoumljenja tako i prozvala - vatra.

Stvorila sam nešto što pre nije postojalo; dodala sam nešto novo nebrojenom svetskom blagu, shvatila sam to i bila ponosna na svoje delo, i htela da otrčim k njemu da mu sve ispripovedim, misleći kako ću porasti u njegovim očima - ali sam porazmislila i predomislila se. Ne... on ne bi za to mario. Pitao bi me kakva je korist od toga, a što bih mu mogla odgovoriti? Jer od toga nema nikakve koristi, naprosto je lepo, samo lepo...

I tako sam uzdahnula i nisam pošla k njemu. Jer vatra nije ni od kakve koristi; ne može sagraditi kolibu, ne može unaprediti dinje, ne može ubrzati dozrevanje voća; bezvredna je, besmislena i isprazna; on bi je prezreo i izrekao zajedljive reči na njen račun. Ali ja je nipošto ne prezirem; rekla sam:,,Oh, vatro, nežno ružičasto stvorenje, volim te jer si lepa - a to je dovoljno!" i htela sam da je prigrlim na grudi. Ali sam se uzdržala. Onda sam smislila još jednu izreku, sama iz svoje glave, ali je bila toliko nalik na prvu da sam se pobojala da nije tek plagijat: “Opečeni ogledni zečić beži od vatre".

Opet sam prionula na posao; a kad sam napravila mnogo vatrenog praha, sasula sam ga u pregršt suve smeđe trave u nameri da ga ponesem kući kako bih ga sačuvala i igrala se s njim; ali dunu vetar pa se on rasu i sune žestoko na me, tako da ga ostavih i pobegoh. Kad sam se osvrnula, videla sam kako se modri duh diže, širi i valja kao oblak, i u trenu se dosetih kako se zove dim! -iako, poštenja, mi, nikad pre nisam čula za dim.

Uskoro izbiše žuti i crveni proplamsaji iz dima, a ja ih odmah krstih - plamenovi, i tu sam imala pravo, iako su to bili prvi plamenovi koji su se ikad pojavili na svetu. Penjali su se uz drveće, prosjajivali divno u velikom i sve većem stubu dima što se valjao, i oko njega, tako da sam zapljeskala rukama i nasmejala se i zaplesala od ushićenja, sve je to bilo tako novo i nepoznato, tako čudesno i tako lepo!

On je dotrčao i zagledao se, i dugo nije prozborio ni reči. Tada me upita šta je to. Ah, nije valjalo što me je tako direktno upitao. Morala sam mu, naravno, odgovoriti, i odgovorila sam. Rekla sam mu da je to vatra. Nisam ja kriva što mu nije bilo pravo da ja znam, a on mora

pitati; nisam ga htela ozlovoljiti. Malo posle zapita:

- Otkud je došla?

Još jedno direktno pitanje na koje je valjalo isto tako direktno odgovoriti.

- Ja sam je stvorila.

Vatra se širila sve dalje i dalje. On priđe rubu zgarišta, zastane gledajući u zemlju i priupita:

- A šta je ovo?

- Ugarci.

Uze jedan ugarak da ga pogleda, ali se predomisli i baci ga. Tada ode. Ništa njega ne zanima.

Ali mene zanima. Bilo je tu pepela, sivog, mekog, nežnog i zgodnog - odmah sam znala šta je. Pa žara; i žar sam prepoznala. Našla sam svoje jabuke, iščeprkala ih i obradovala se, jer sam mlada i imam odličan apetit. Ali razočarala sam se, sve su bile ispucane i pokvarene. Naoko pokvarene; ali nije bilo tako; bile su bolje od sirovih. Vatra je lepa; jednom će, mislim, biti i korisna.

Petak. Videla sam ga opet, na trenutak, u ponedeljak predveče, ali samo na trenutak. Nadala sam se da će me pohvaliti što se trudim da uredim imanje, jer sam htela samo dobro i radila sam bez predaha. Ali nije bio zadovoljan, okrenuo se i ostavio me. Bio je nezadovoljan zbog još nečega; ponovo sam ga pokušala odvratiti da prelazi preko vodopada. To sam učinila zato što mi je vatra otkrila novo čuvstvo - sasvim novo i sasvim različito od ljubavi, tuge i drugih koje sam već upoznala - strah. A užasan je! Kamo sreće da ga nisam ni upoznala, sneveseljuje me, kvari mi sreću, od njega se tresem, drhtim i trnem. Ali nisam ga mogla odvratiti, jer on još nije upoznao strah, pa me nije mogao razumeti.

IZVOD IZ ADAMOVOG DNEVNIKA

Možda bih morao neprestano imati na umu da je ona vrio mlada, prava devojčica, i biti uviđavniji. Sve je zanima, plahovita je, živahna, njoj je svet čarolija, čudo, tajna, radost; kad nađe kakav nepoznat cvet, zanemi od ushićenja pa ga mazi, i miluje, i miriše, i govori s njim, i obasipa ga imenima od milja. A za bojama luduje: suro stenje, žuti pesak, siva mahovina, zeleno lišće, modro nebo; biserno praskozorje, purpurne sene bregova, zlatna ostrva što plove grimiznim morima u smiraj sunca, bledi mesec što jedri kroz iskidane oblake gonjene vetrovima, zvezdani dragulji što blistaju u svemirskim prostranstvima - ništa od svega toga nema nikakve praktične vrednosti, koliko ja mogu da procenim, ali njoj je dovoljno da je nešto šareno i velebno, pa da poludi za tim. Kakav bi bio blaženi mir kad bi koji put mogla da umukne i umiri se na nekoliko trenutaka! Tada bih, čini mi se, mogao uživati da je gledam; zapravo sam siguran da bih mogao, jer pomalo uviđam da je zaista naočito stvorenje - gipka, vitka, uredna, obla, skladna, okretna, ljupka; a kad je jednom stajala na kamenu, bela poput mramora i okupana suncem, zabacivši glavu i zaklonivši rukom oči, promatrala pticu kako leti nebom, shvatio sam da je tepa.

Ponedeljak u podne. Ako ima išta na ovoj planeti što nju ne zanima, ja ne znam za to. ima životinja prema kojima sam ja ravnodušan, aii ona nije ravnodušna ni prema kojoj. Ne pravi razlike, voli ih sve odreda, misli da su sve dragocene, raduje se svakoj novoj životinji.

Kad je moćni brontosaurus došao krupnim koracima u naše prebivalište, ona ga je smatrala za sreću; a ja za nesreću; to je dobar primer nesklada koji prevladava u našim mišljenjima. Ona je htela da ga pripitomi, a ja sam hteo da mu poklonim posed i odselim se. Ona je verovaia da bi se lepim postupkom mogao pripitomiti i da bi bio zgodna maza; ja sam rekao da ne bi bilo preporučljivo imati kod kuće mazu visoku dvadeset i jednu stopu, a dugačku osamdeset i četiri, jer mu je pogled jasno odavao da je rastresen, pa bi mogao, čak i u najboljoj nameri ne misleći ništa zlo, sesti na kuću i zdrobiti je.

Ipak, ona je sebi uvrteia u glavu da mora imati tu grdosiju, i nije

htela to sebi izbiti iz glave. Mislila je da bismo mogli osnovati s njim mlekarstvo, i htela da joj ga pomognem pomusti; ali ja nisam hteo; bilo je suviše opasno. Pol nije bio pravi, a nismo imali ni lestve. Onda je htela da ga uzjaše i da razgleda okolinu. Trideset-četrdeset stopa dugi rep ležao je, kao oboreno stablo, na zemlji, i ona je pomislila da bi se mogla uzverati uza nj, ali se prevarila; kad je stigla do strmog dela, koji je bio previše sklizak, pala je i povredila bi se da nije bilo mene.

Mislite li da je tada bila zadovoljna? Ni govora! Nju ne može zadovoljiti nikad ništa osim očiglednog dokaza; na neproverene teorije ne obazire se i ne prihvata ih. Priznajem da je to ispravno shvatanje; privlači me; osećam njegov uticaj; da sam više s njom, mislim da bih ga i sam prihvatio. Dakle, imala je još jednu teoriju o tom kolosu: smatrala je da bismo ga, kad bismo ga pripitomili i sprijateljili se s njim, mogli postaviti u reku i služiti se njime kao mostom. Pokazalo se da je on - bar što se nje tiče -već dovoljno pripitomljen pa je iskušala svoju teoriju, ali bez uspeha: kad god bi joj pošlo za rukom da ga namesti u reci kako treba, i pošla na obalu da pređe preko njega, on bi izišao i išao posvuda za njom kao kakvo pripitomljeno brdo. Baš kao i ostale životinje. Sve su takve.

Petak. Utorak, sreda, četvrtak i danas: sve ove dane nisam ga videla. Teško je biti toliko sam; ipak je bolje biti sam, negoli s nekim kome si nemio.

Moram imati društvo - mislim da sam stvorena za društvo - i zato sam se sprijateljila sa životinjama. One su naprosto dražesne, vrlo su blage naravi i vrlo se lepo vladaju; nikad se ne drže kiselo, nikad ti ne pokažu da im smetaš, osmehuju ti se i mašu repom, ako ga imaju, i uvek su spremne da se poigraju, ili da pođu u šetnju, ili da čine što im god predložiš. Mislim da su pravi džentlmeni. Ovih smo se dana tako lepo zabavljali, uopšte nisam bila usamljena. Usamljena! Ne, zbilja ne bih mogla reći da sam bila usamljena. Ta uvek ih je čitav čopor oko mene -katkad na prostoru od četiri do pet jutara - ne možeš ih sve ni izbrojati; pa kad staneš na kakvu stenu usred njih i pogledaš svu onu silesiju krzna, sve je tako šareno, tačkasto i veselo od boja, živog sjaja i sunčevog bleska, i tako nemreškano od pruga, da bi rekao da je jezero, samo što znaš da nije; pa onda jata i jata druželjubivih ptica i vihor od uzlepetalih krila; a kad sunce obasja tu pernatu vrevu,

usplamte sve boje koje možeš zamisliti, te misliš -obnevidećeš.

Išli smo na duge izlete i videla sam mnogo sveta; gotovo sav svet, čini mi se; i tako sam ja prvi putnik, pa i jedini. Veličanstven je prizor kad putujemo - ništa nije tome ravno. Da mi bude udobnije, uzjašem tigra ili leoparda zato što su mekani, a leđa su im obla i dobro mi pristaju, i zato što su tako zgodne životinje; ali kad putujem daleko, ili kad želim promatrati krajolik, jašem na slonu. On me podigne surlom, a sići mogu i sama; kad hoćemo da se utaborimo, on sedne, a ja mu spuznem niz leđa.

Sve ptice i životinje žive u prijateljstvu i među njima nema nikad svađe. Sve one govore, i sve govore sa mnom, ali biće da je to neki strani jezik jer ne razumem ni reći od onoga što kažu; ipak, one mene često razumeju kad im govorim, naročito pas i slon. Stidim se zbog toga. To pokazuje da su bistrije od mene i da su iznad mene. Krivo mi je zbog toga jer bih htela da sam glavni ogledni zečić - što i nameravam da budem.

Štošta sam naučila i sad sam obrazovana, ali u početku nisam bila. U početku sam bila neuka. Isprva sam se ljutila zbog toga, jer, ma koliko da sam pazila, nikad nisam bila toliko vešta da zateknem vodu kako teče uzbrdo; ali mi sad nije više stalo do toga. Vršila sam oglede i oglede dok nisam utvrdila da voda nikad i ne teče uzbrdo, osim u mraku. Znam da u mraku teče uzbrdo, jer jezerce nikad ne presuši, što bi se, naravno, moralo dogoditi kad se voda ne bi noću vraćala. Najbolje je sve proveriti stvarnim ogledom; onda uistinu znaš nešto; inače, ako se osloniš na nagađanje, naslućivanje i pretpostavljanje, nikad nećeš postati obrazovan.

Ponešto ne možeš otkriti; ali nikad nećeš saznati da ne možeš, ako budeš samo nagađao i pretpostavljao: nego, moraš biti strpljiv i neprestano vršiti oglede, sve dok ne otkriješ da ne možeš otkriti. A baš je divno što je tako, svet je zato i tako zanimljiv. Kad ne bi bilo ničega da se otkriva, bilo bi dosadno. Čak i kad se trudiš da nešto otkriješ pa ne otkriješ, isto je tako zanimljivo kao i kad se trudiš da otkriješ, pa zaista otkriješ, šta ja znam, možda je još i zanimljivije. Tajna je vode bila vredna dok je nisam razjasnila, onda je sve uzbuđenje nestalo i osećala sam se kao da sam nešto izgubila.

Ogledom sam saznala da drvo pluta, kao i suvo lišće, i perje, i koješta drugo; prema tome, na temelju svih tih prikupljenih dokaza,

znaš da će i kamen plutati; ali se moraš zadovoljiti naprosto time što znaš, jer nema načina da to dokažeš - bar zasad. Ali već ću ja naći neki način - a onda će i to uzbuđenje proći. Ponekad se rastužim zbog toga; jer uskoro, kad sve otkrijem, neće više biti nikakvih uzbuđenja, a ja tako volim uzbuđenja! Neku noć nisam mogla da zaspim od takvih misli.

U početku nisam mogla da otkrijem zašto sam stvorena, ali sad mislim da sam stvorena zato da istražujem tajne ovog divnog sveta, i da budem srećna, i da zahvaljujem Tvorcu što je sve izmislio. Mislim da imam još mnogo toga da naučim - nadam se bar da je tako, pa ako budem dobro gospodarila, i ako se ne budem odviše žurila, mislim da će mi nedostajati još sedmice i sedmice. Nadam se da hoće. Baciš li pero uvis, ono otplovi vazduhom i iščezne ti iz očiju; onda baciš grudu zemlje uvis, a ona ne učini tako. Svaki put padne na zemlju. Pokušavala sam i pokušavala, i uvek je bilo isto. Čudim se -zašto? Naravno, gruda ne padne na zemlju, ali zašto se čini da padne? Držim da je to optička varka. Hoću da kažem, ili jedno ili drugo je optička varka. Ne znam koje. Možda pero, a možda gruda; ne mogu dokazati koje je, mogu samo pokazati da je jedno ili drugo opsena, pa neka svako izabere šta mu se sviđa.

Promatranjem sam spoznala da zvezde neće dugo. Videla sam kako su se neke od najlepših rastopile i pale s neba. Kad se može jedna rastopiti; sve se mogu rastopiti; kad se mogu sve rastopiti; mogu se i sve rastopiti u jednoj noći. Ta će se nesreća zbiti - znam. Naumila sam da svaku noć dugo sedim i da ih promatram dok me san ne obrva; hoću da mi se ta blistava polja urežu u sećanje, pa da uskoro, kad budu nestala, uzmognem svojom maštom vratiti te prekrasne mirijade na crno nebo, da iznova zablistaju i da ih podvostručim zamagljenošću od suza.

POSLE PADA

Kad se osvrnem na prošlost, Vrt mi liči na san. Bio je lep, izvanredno lep, neopisivo lep; a sad je izgubljen i nikad ga više neću videti.

Vrt je izgubljen, ali sam našla njega i zadovoljna sam. On me voli koliko može; ja njega volim svom snagom svoje strastvene naravi, što se, čini mi se, slaže s mojom mladošću i polom. Kad se upitam zašto ga volim, uviđam da ne znam, a nije mi baš ni stalo da saznam; stoga držim da ovakva ljubav nije plod prosuđivanja ni računa, kao ljubav prema drugim gmazovima i životinjama. Čini mi se da tako mora biti. Volim neke ptice zbog njihove pesme; ali Adama ne volim zbog njegovog pevanja - ne, nije to posredi; što više peva, to mi je teže naviknuti se na njegovo pevanje. Ipak ga molim da peva, jer bih htela naučiti da volim sve što njega zanima. Sigurna sam da mogu naučiti, jer isprva nisam mogla podneti da peva, a sad mogu. Od njegovog se pevanja ukiseli mleko, ali nije važno; naviknuću se i na takvo mleko.

Ne volim ga ni zbog njegove bistrine - ne, nije ni to posredi. Ne valja mu zameriti zbog njegove bistrine, takve kakva jest, jer nije ju on sam stvorio; on je onakav kakvim ga je Bog stvorio, i to je dovoljno. U tome se krije neka mudra svrha, to znam. S vremenom će se razviti, premda mislim da se to neće zbiti naglo; uostalom, ima vremena; on je dobar i takav kakav jest.

Ne volim ga ni zbog njegovog ljubaznog i pažljivog vladanja, ni zbog njegove nežnosti. Što se toga tiče, zaista ima nedostatka, ali je i takav dosta dobar, i popravlja se.

Ne volim ga ni zbog njegove marljivosti - ne, nije ni to posredi. Ja mislim da je marljiv, pa ne razumem zašto je krije od mene. To me jedino boli. Inače je sad iskren i otvoren sa mnom. Sigurna sam da ništa drugo ne skriva od mene. Žao mi je što ima tajni preda mnom, pa ponekad ne mogu spavati jer mislim na to, ali ću to izbiti sebi iz glave; neće mi mutiti sreću koje inače imam u izobilju.

Ne volim ga ni zbog njegove obrazovanosti - ne, nije ni to posredi. On je samouk i zaista zna vrlo mnogo, ali nije sve baš onako kako on misli.

Ne volim ga ni zbog njegovog viteštva - ne, nije ni to posredi. Izdao

me je, ali mu ništa ne zameram, to je, čini mi se, osobina njegovog pola, a nije on sam izabrao svoj pol. Naravno da ja njega nikad ne bih izdala, radije bih sebi odgrizla jezik, ali to je opet osobina moga pola, i nije nikakva moja zasluga jer ni ja nisam sama izabrala svoj pol.

Pa zašto ga onda volim? Naprosto zato što je muško, čini mi se.

U duši je dobar i zato ga volim, ali bih ga volela i da nije takav. Kad bi me tukao i zlostavljao, opet bih ga volela. Znam to. Mislim da je to pitanje pola.

On je snažan i pristao, i zato ga volim, divim mu se i ponosim se njime, ali bih ga volela i da nema tih osobina. Volela bih ga i da je ružan; volela bih ga i da je kljast; i radila bih za njega, i robovala bih mu, i molila se za njega, i bdela uz njegovo uzglavlje, sve do svoje smrti.

Jeste, mislim da ga volim naprosto zato što je moj i što je muško. Držim da nema drugog razloga. I zato mislim da je onako kako sam u početku kazala: da ovakva ljubav nije plod prosuđivanja ni računa. Ona se naprosto javi - niko ne zna otkud - i ne može se razjasniti. I ne treba da se razjasni.

Eto, tako ja mislim. Ali ja sam tek žensko, i to prvo koje se bavilo ovim pitanjem, pa je moguće da sam se, ovako neuka i neiskusna, prevarila.

ČETRDESET GODINA KASNIJE

Molim se i žudim za tim da zajedno napustimo ovaj svet - ta žudnja neće nikad nestati s lica zemlje, već će živeti u srcu svake žene koja voli dok je sveta i veka, i zvaće se po meni.

Ako ipak mora jedno od nas poći prvo, molim Boga da to budem ja; jer Adam je jak, a ja sam slaba, ja njemu nisam toliko potrebna koliko on meni - život bez njega ne bi bio nikakav život; kako bih ga podnosila? Ova je molitva isto tako besmrtna, i moliće se dokle god bude moga roda. Ja sam prva žena; a i u poslednjoj ću se obnoviti.

NA EVINOM GROBU

ADAM: Gde god je bila ona, tamo je bio Raj.

1893, 1905.

NOVINARSTVO U TENESIJU

Urednik memfiske Lavine obara se ovako nežno na dopisnika koji ga je obeležio kao radikala: „Dok je pisao prvu reč, sredinu, stavljao tačkice na 'i', crtice na 't' i udarao tačku na kraju, znao je da slaže rečenicu koja je prožeta klevetom i zaudara na neistinu."

Exchange

Lekar mi je radi zdravlja preporučio južnu klimu, pa sam otputovao u Tenesi i zaposlio se u Jutarnjoj slavi i ratnom pokliku oblasti Džonson kao zamenik urednika. Kad sam se javio na dužnost, zatekao sam glavnog urednika kako sedi zavaljen na stolici na tri noge, s nogama na stolu od borovine. U sobi je bio još jedan sto od borovine i još jedna osakaćena stolica, jedno i drugo napola zatrpano novinama, izrescima i listovima rukopisa. Bejaše tu i drven sandučić peska posut opušcima cigara i ižvakanim duvanom, i peć kojoj su vratašca visila na gornjem stožeru. Glavni urednik je imao na sebi crni sukneni redengot s dugačkim skutima i bele platnene pantalone. Čizme mu bejahu malene i lepo uglačane. Nosio je košulju ukrašenu čipkama, velik prsten pečatnjak, visok okovratnik zastarelog kroja i kariranu vratnu maramu kojoj su krajevi visili. Moda iz doba oko 1848. Pušio je cigaru i tražio u mislima neku reč, a mrseći rukom kosu prilično se raščupao. Bio je strašno namrgođen, pa pomislih da smišlja neobično zamršen uvodnik. Reče mi da uzmem ostale novine, da ih prelistam i sastavim „Duh štampe u Tenesiju", sažimajući u tom članku sve što mi se čini da je u njima zanimljivo.

Napisao sam ovo:

DUH ŠTAMPE U TENESIJU

Urednici polusedmičnog lista Potres očigledno su u zabludi što se tiče železnice Belihek. Kompanija ne namerava da ostavi Buzardvil po strani. Naprotiv, ona ga smatra za jednu od najvažnijih tačaka na toj pruzi i, prema tome, nikako ga ne želi omalovažiti. Gospodi će iz Potresa, naravno, biti drago da isprave tu pogrešku.

Cenjeni gospodin Džon V. Blosom, vrsni urednik Groma i bojnog

zova slobode iz Higinsvila, doputovao je juče u naš grad. Odseo je kod Van Bjurena.

Primećujemo da je naš kolega iz Jutarnjeg urlika u Mad Springsu upao u zabludu posumnjavši da je izbor Van Vertera gotova stvar, ali će bez sumnje otkriti svoju pogrešku pre nego što ovo upozorenje stigne do njega. Nesumnjivo su ga zavarali nepotpuni izborni izveštaji.

Drago nam je da pribeležimo da grad Biedersvil pregovara s nekom gospodom iz Njujorka da kaldrmišu tako reći neprohodne ulice u tom gradu Nikolsonovom kaldrmom. Dnevno ura umešno podupire taj korak i čini se da veruje u konačni uspeh.

Predao sam rukopis glavnom uredniku da ga odobri, dotera ili baci u koš. Pogledao ga je i smrknuo se. Preleteo je očima stranice, a izraz mu lica postade zlokoban. Nije bilo teško videti da nešto nije u redu.

Uskoro je skočio i viknuo:

- Grom i pakao! Mislite li vi da ću ja tako govoriti o toj bagri? Mislite li da će moji pretplatnici podneti takvu limunadu? Dajte mi pero!

Nikad u svom životu nisam video nijedno pero da tako zlobno škripi i drlja, ni da tako nemilosrdno rije po nečijim glagolima i pridevima. Kad je bio u jeku posla, neko je kroz otvoreni prozor pucao u njega i narušio simetriju mog uha.

- Ah - reče on - to je ona hulja Smit, iz Moralnog vulkana, trebao je juče doći. - Pa trgne iza pasa mornarički revolver i opali. Smit klone, pogođen u kuk. Pogodak omete Smita, koji je baš drugi put gađao, pa on osakati jednog stranca. To sam bio ja. Ostao sam tek bez jednog prsta.

Tada glavni urednik nastavi precrtavati i umetati. Baš kad je završio, ručna granata slete niz sulundar i raznese peć na hiljade komadića. Međutim, nije nanela nikakve druge štete osim što je meni jedan zalutali komad izbio dva zuba.

- Peć je potpuno upropašćena - reče glavni urednik. Rekoh da mi se čini da jeste.

- Ama, nije važno, neće nam ni trebati pri ovakvom vremenu. Znam ko je to učinio. Uhvatiću ja njega. Dakle, evo kako je trebalo napisati taj članak.

Uzeh rukopis. Bio je sav išaran, precrtan i nadopunjen, tako da ga ni rođena majka, daju je imao, ne bi prepoznala. Sad je ovako glasio:

DUH ŠTAMPE U TENESIJU

Oni okoreli lažljivci iz polunedeljnika Potres očigledno se trude da podvale plemenitom i viteškom narodu još jednu od svojih gnusnih i odvratnih laži o najslavnijoj zamisli devetnaestog stoleća, železnici Belihek. ideja da će Buzardvil biti ostavljen po strani ponikla je u njihovim trulim mozgovima - Ili, bolje reći, u onoj žabokrečini koju oni smatraju za mozgove. Bolje će im biti da povuku tu iaž ako žele spasiti svoje pokvarene gmazovske lešine od bičevanja koje su tako obilato zaslužili.

Ono magare, Blosom, iz Groma i bojnog zova slobode u Higinsvilu, opet je ovde, nabija ognjište Van Bjurenovima.

Primećujemo da je ona budalasta hulja iz Jutarnjeg urlika u Mad Springsu, sklon kao i obično lažima, objavio da Van Vester nije izabran. Uzvišena je dužnost novinarstva da širi istinu, da iskorenjuje zablude, da odgaja, produhovljuje i uzdiže ton javnog morala i vladanja, te da čini sve ljude plemenitijim, čestitijim, milosrdnijim i u svakom pogledu boljim, i pobožnijim, i srećnijim; pa ipak, taj gadni nitkov kalja svoj visoki poziv neprestano šireći laži, klevete, prljavštine i prostote.

Bledersvil želi nekakvu Nikolsonovu kaldrmu a potrebniji su mu zatvor i sirotište! Zamislite kaldrmu u bednom gradiću koji se sastoji od dve pamučare, jedne kovačnice i one bede od novina Dnevno ura! Ona gnjida, Bakner, koji uređuje Ura, naklapa o tom poslu po svom običaju glupavo, verujući da govori pametno.

- Eto, tako se piše - oštro i tačno. Od pekmezastog novinarstva meni se smuči.

Nekako u to vreme dolete kroz prozor opeka, uz silan tresak, i poprilično me tresne u leđa. Povukoh se izvan domašaja - osetih da smetam.

Šef reče:

- To je sigurno pukovnik. Očekujem ga već dva dana. Začas će biti ovde.

Imao je pravo. Pukovnik se pojavio na vratima časak kasnije, s kuburom u ruci.

Reče:

- Gospodine, imam li čast govoriti s kukavicom koja uređuje ovaj

šugavi list?

- Imate. Sedite, gospodine! Pazite na stolicu, nema jedne noge. Čini mi se da imam čast govoriti s pokvarenim lažljivcem, pukovnikom Blederskatom Tekamsijem?

- Tačno, gospodine. Treba da izravnam neke račune s vama. Ako nemate drugog posla, možemo početi.

- Moram da dovršim jedan članak O ohrabrujućem napretku moralnog i intelektualnog razvitka u Americi, ali ima vremena. Počnite!

Oba pištolja grunuše u isti mah. Urednik ostade bez jednog uvojka, a pukovnikovo tane završi svoju karijeru u mesnatom delu mog bedra. Pukovnikovo levo rame beše malo potkresano. Ponovo opališe. Ovaj put obojica promašiše, ali ja dobih svoj deo, pogodak u ruku. Posle trećeg pucanja oba su gospodina bila lakše ranjena, a meni je hitac razneo zglob na prstu. Tada rekoh da bih izašao u šetnju jer je posredi privatni posao, a ja sam toliko delikatan da se neću više upletati. Ali me oba gospodina zamoliše da ostanem na svom mestu, uveravajući me da im nimalo ne smetam.

Tada su porazgovarali o izborima i o letini dok su ponovo punili pištolje, a ja se latih previjanja svojih rana. Ali ubrzo opet živo pripucaše, a svaki hitac pogodi nekog - međutim, valja napomenuti da je pet od šest zapalo mene. Šesti je smrtno ranio pukovnika, koji pripomene, pokazujući profinjen smisao za humor, da će se sad morati oprostiti s nama jer ima posla u gradu. Tad se raspita gde je pogrebnik i ode.

Urednik se okrene meni i reče:

- Očekujem goste na ručak, pa se moram spremiti. Učinićete mi uslugu ako izvršite korekturu i primite stranke.

Lecnuh se malo pri pomisli na primanje stranaka, ali bejah toliko omamljen od pucnjave koja mi je još zvonila u ušima da se nisam setio da išta kažem.

On prosledi:

- Doći će Džons u tri sata - izbičujte ga! Gilespi će navratiti i ranije - izbacite ga kroz prozor! Ferguson će biti ovde oko četiri - ubijte ga! To će biti sve za danas, čini mi se. Ako budete imali vremena, možete napisati žučljiv članak o policiji - dobro iskefajte glavnog inspektora. Volovske su žile pod stolom, oružje je u ladici, municija tamo u uglu, šarpija i zavoji gore u pregradi. U slučaju nesreće, otiđite dole, do

Lanseta, hirurga. On oglašava kod nas - a mi se zato lečimo kod njega.

I ode. Protrnuh. U sledeća tri časa bio sam u tako strašnim opasnostima da sam sasvim izgubio svoj duševni mir i svu svoju veselost.

Gilespi je navratio i bacio mene kroz prozor. Džons je stigao tačno na vreme, a kad sam se spremio da ga izbičujem, preoteo mi je posao. U susretu s jednim neznancem, koji nije bio predviđen u programu, ostao sam bez skalpa. Jedan drugi neznanac, po imenu Tompson, načinio mi je od odeće jadnu i kukavnu hrpu dronjaka. I najzad, steran u ugao i opkoljen besomučnom gomilom urednika, varalica, političara i desperadosa koji su divljali i psovali i mahali oružjem oko moje glave, dok nije svuda u vazduhu sve sevalo od bleska čelika, baš sam podnosio ostavku na svoj položaj kad stiže glavni urednik, a s njim skupina ushićenih i oduševljenih prijatelja. Tada nastade takav metež i pokolj da ga nijedno ljudsko pero, pa ni čelično, ne bi moglo opisati. Ljude su ubijali, probadali, čerečili, dizali u vazduh i bacali kroz prozor. Usledila je kratkotrajna provala mračnog bogohuljenja protkanog zamršenim i mahnitim ratničkim plesom, a onda je svemu bio kraj. Posle pet minuta zavladala je tišina, a okrvavljeni urednik i ja sedili smo sami nad krvavim ostacima što su ležali na podu oko nas.

On reče:

- Zavolećete ovo mesto kad se priviknete na njega.

Odvratih:

- Moraću da vas zamolim da mi oprostite; mislim da bih mogao posle nekog vremena pisati kako vi želite; čim bih stekao malo prakse i naučio jezik, verujem da bih mogao. Ali, da vam kažem, iskreno, takva snaga izraza ima svoje nezgodne strane, i čovek je izložen smetnjama. Vidite i sami. Svrha je snažnog pisanja, bez sumnje, uzdizanje čitalaca, ali ja opet ne volim da privlačim toliko pažnje koliko ono izaziva. Ja ne mogu da pišem na miru kad me ometaju koliko su me danas ometali. Prilično volim ovo mesto, ali ne volim da me ostavljate ovde da primam stranke. Doživljaji su neobični, priznajem, pa i zabavni, u neku ruku, ali nisu pravedno raspodeljeni. Jedan gospodin puca u vas kroz prozor a osakati mene; jedna bomba padne niz cev na peći u vašu čast a vratašca od peći sjuri meni niz grlo;

jedan prijatelj navrati da izmeni komplimente s vama i toliko me izrešeta mecima da mi koža ne može držati na okupu osnovne elemente; vi odete na ručak, a Džons dođe sa svojom volovskom žilom, Gilespi me izbaci kroz prozor, Tompson ždere svu odeću s mene, a jedan me sasvim nepoznat čovek skalpira tako lako i slobodno kao da me poznaje ne znam otkad; i za nepunih pet minuta dođu sve bitange iz zemlje u punoj bojnoj opremi i smrtno me, onako jadna, uplaše svojim tomahavcima. Sve u svemu, nikad u svom životu nisam proveo ovako uzbudljiv dan kao danas. Zbilja, vi mi se sviđate, i sviđa mi se kako se mirno i prisebno objašnjavate sa strankama, ali, znate, ipak nisam navikao na to. Južnjačko je srce odviše impulsivno, južnjačka je gostoljubivost odviše širokogrudna prema strancu. Članak koji sam ja danas napisao, a u čije ste hladne rečenice vi svojom majstorskom rukom ulili vatreni duh tenesijskog novinarstva, uzbuniće još jedan osinjak. Doći će sva ona rulja urednika, doći će gladni i hteti da nekog pojedu za doručak. Moram da se oprostim s vama. Odbijam da prisustvujem tim svečanostima. Došao sam na Jug radi zdravlja, a otići ću iz istog razloga, i to naglo. Novinarstvo je u Tenesiju suviše uzbudljivo za mene.

Posle toga se razidosmo žaleći što se rastajemo, a ja se nastanih u bolnici.

1869.

KAKO SAM UREĐIVAO POLJOPRIVREDNE NOVINE

Nisam se bez zlih slutnji prihvatio da privremeno uređujem poljoprivredne novine, isto kao što se ni kopnenjak ne bi bez zlih slutnji prihvatio da upravlja brodom. Ali, bio sam u takvim prilikama da mi je najvažnija bila plata. Glavni urednik novina odlazio je na odmor, te sam prihvatio uslove koje mi je ponudio i zauzeo njegovo mesto.

Osećaj da sam opet na poslu bio je božanstven, pa sam celu sedmicu radio s nesmanjenim zadovoljstvom. Novine su otišle u štampu, i jedan sam dan pomalo zabrinuto čekao da vidim hoće li moj trud skrenuti na sebe kakvu pažnju. Kad sam odlazio iz uredništva, predveče, grupica ljudi i dečaka na dnu stepenica naglo se raspršila i propustila me, a jednoga ili dvojicu od njih čuo sam kako govore: - To je on! - Dakako da me taj događaj obradovao. Sutradan ujutro zatekao sam isto takvu grupicu na dnu stepenica, i raštrkane parove i pojedince koji su stajali ovde-onde na ulici i preko puta, i posmatrali me sa zanimanjem. Grupica se razdvojila i uzmaknula kad sam se približio, a čuo sam jednoga kako kaže: - Pogledaj mu samo oči! - Pretvarao sam se da ne primećujem kakvu pažnju privlačim, ali mi je zapravo bilo drago, pa sam nameravao da pišem o svemu tome svojoj tetki. Uspeo sam se uz kratko stubište i, primaknuvši se vratima, začuo vesele glasove i grohotan smeh, a kad sam otvorio vrata, ugledao sam dva mladića seoskog izgleda kojima su lica probledela i izdužila se kad su me opazili, a zatim su obojica iskočila naglavačke kroz prozor uz silan tresak. Nađoh se u čudu.

Posle, otprilike, pola sata uđe star gospodin kovrdžave brade j otmenog ali prilično strogog lica, te na moj poziv sede. Činilo se da mu nešto leži na srcu. Skine šešir i spusti ga na pod, pa izvadi iz njega maramicu od crvene svile i primerak naših novina.

Položi novine na krilo i, brišući maramicom naočare, upita me:

- Jeste li vi novi urednik?

Potvrdih da jesam.

- Jeste li ikad pre uređivale kakve poljoprivredne novine? - Nisam - odgovorih. - Ovo mi je prvi pokušaj.

- Vrlo verovatno. Imate li bilo kakvog praktičnog iskustva iz

poljoprivrede?

- Nemam, čini mi se da nemam.

- Neki mi je predosećaj tako govorio - reče stari gospodin nameštajući naočare i gledajući me strogo povrh njih dok je previjao novine u pogodan oblik. - Hteo bih vam pročitati ono što je kod mene izazvalo taj predosećaj. To je ovaj uvodnik. Slušajte i recite mi onda jeste li to vi napisali:

„Repu nikad ne valja čupati, jer se tako povređuje. Mnogo je bolje da se kakav dečak popne na drvo i strese je. “

- E pa, šta sad mislite o tome? Jer ja zaista pretpostavljam da ste vi to napisali?

- Šta mislim? Pa, mislim da je dobro. Mislim da je pametno. Nimalo se ne dvoumim da svake godine milioni i milioni vagona repe propadaju samo u ovoj opštini zato što je ljudi čupaju nedozrelu, a da se kakav dečak popne da strese drvo...

- Tresite vi svoju babu! Repa ne raste na drveću!

- A, ne raste, je li? Pa dobro, ko kaže da raste? Ja sam tu hteo da se izrazim u prenesenom smislu, u potpuno prenesenom smislu. Svako ko ima bar malo pojma o tome, zna da sam ja mislio da dečak treba da strese lozu.

Tada taj starac ustade i razdere novine u komadiće, i zgazi ih, i razbi nekoliko predmeta štapom, i reče da ja ne znam ni koliko jedan vo zna; i tada izađe i zalupi vratima za sobom, jednom rečju, vladao se tako da sam pomislio da mu nešto nije po volji. Ali, ne znajući šta ga muči, nisam mu nikako mogao pomoći.

Ubrzo nakon toga uleti u sobu protegljasto, mrtvački bledo čeljade dugačkih uvojaka koji su mu pali niz ramena, izbrazdana lica obrasla bradom koju nije brijao nedelju dana, pa zastane kao ukopan, s prstom na ustima, sagnute glave i tela, kao da nešto osluškuje. Bila je gluva tišina. Ipak je još osluškivao. Tišina. Tada obrne ključ u vratima i pođe prema meni polako, na prstima, dok mi se ne primakne nadohvat ruke, pa stane i, pošto mi časak proučavaše lice sa živim zanimanjem, izvadi iz nedara presavijen broj naših novina i reče:

- Evo, ovo ste vi napisali. Pročitajte mi, samo brzo! Olakšajte mi muke. Jer ja patim.

Čitao sam naglas, i dok su mi reći silazile s usana, video sam kako ga obuzima olakšanje, video sam kako mu napeti mišići popuštaju i

teskoba nestaje s lica, a mir i spokojstvo iskradaju se ponad crta, kao blagi mesec ponad sumorne krajine:

Gvano[4] je lepa ptica, ali je potrebno mnogo truda da se uzgoji. Ne valja je uvoziti pre juna ni poste septembra. Zimi je valja držati na toplom mestu, da izlegne mlade.

Očigledno je da će ove godine žitarice kasno dozreti. Stoga će biti dobro da ratari počnu izlagati kukuruzovinu i saditi heljdine kolače u jutu umesto u avgustu.

O bundevama. Te su bobice omiljene među stanovnicima unutrašnjeg deia Nove Engleske, koji ih radije upotrebljavaju za pravljenje kotača nego ogrozd, i koji ih isto tako više vole davati kravama za hranu nego jagode, jer su zasitnije, a jednako su dobre. Bundeva je jedina jestvina iz porodice narandži koja uspeva na severu, osim tikve i jedne ili dve vrste pečuraka. Ali običaj da se sadi u vrtu ispred kuće s bokorjem izlazi brzo iz mode, jer je sad opšte prihvaćeno mišljenje da bundeva ne vredi mnogo kao senovito drvo.

Sad kad nastupa toplo vreme i kad se gusani počinju mrestiti..."

Uzbuđeni slušalac skoči na noge da mi stisne ruku i reče:

- Tako, tako... dosta. Sad znam da mi nije ništa, jer ste vi to pročitali baš kao i ja, od reči do reči. Ali, čoveče, kad sam jutros prvi put čitao, rekao sam sam sebi, nikad, nikad pre nisam verovao, iako su mu prijatelji onako strogo držali na oku, ali sad verujem da jesam lud, a onda sam zaurlao da su me mogli čuti na dve milje, i pošao da ubijem nekoga - jer, znate, znao sam da će do toga doći kad-tad, pa zašto ne bih odmah počeo? Pročitao sam ponovo jedan pasus, da se uverim, a onda sam spalio svoju kuću i krenuo. Ranio sam nekoliko ljudi i naterao jednoga na drvo, gde ga mogu dohvatiti kad god hoću. Ali sam pomislio da prvo svratim ovamo, kad već prolazim ovuda, pa da se potpuno uverim, sad sam se uverio, i kažem vam, srećan je onaj na drvetu. Sigurno bih ga ubio, na povratku. Zbogom, gospodine, zbogom, pao mi je velik kamen sa srca. Pamet mi je podnela teret jednog vašeg poljoprivrednog članka, i sad znam da joj ništa više ne može nauditi. Zbogom, gospodine!

Bilo mi je pomalo teško pri duši zbog ranjavanja i požara kojima se taj čovek pozabavio, jer nisam mogao a da se i ja donekle ne osećam kriv. Ali ove sam misli brzo odagnao od sebe, jer je pravi urednik ušao u sobu! (Pomislio sam u sebi: e, da si otišao u Egipat, kako sam ti

preporučio, možda bih imao priliku da se uvežbam, ali nisi hteo, i eto ti sad! Nekako sam te i očekivao.)

Urednik je bio nekako tužan, zbunjen i potišten.

Razgleda krš koji su ostavili za sobom stari izgrednik i ona dva mlada ratara, pa reče:

- Žalosno, bogami, žalosno! Razbijena je bočica lepka, i šest prozora i pljuvačnica, i dva svećnjaka. Ali to nije ono najgore. Ugled je lista upropašćen - i to, bojim se, zauvek. Istina, nikad nije bila takva potražnja za listom, i nikad nije bilo rasprodate toliko primeraka, niti se list vinuo do takve slave; ali ko želi da se proslavi ludošću, ili da se obogati slabošću svog uma? Prijatelju moj, časti mi moje, ulica je puna ljudi, a mnogi sede na ogradama čekajući da vas barem na trenutak vide, jer misle da ste ludi.

I nije nikakvo čudo, kad su pročitali vaš uvodnik. To je sramota za novinarstvo. Ama, kako vam je samo palo na pamet da možete uređivati ovakav list? Čini se da nemate ni pojma o poljoprivredi. Govorite o drljači i brazdi kao da je to jedno te isto; pričate o vremenu kad se linjaju krave; i preporučujete da se pripitomi tvor zato što je nestašan i što vešto lovi štakore! Vaša napomena da će morske školjke mirno ležati ako im se svira, suvišna je - potpuno suvišna. Školjke ništa ne uznemiruje. Školjke uvek leže mirno. Školjke nimalo ne haju za muziku. Ama, neka vam se nebo smiluje, prijatelju, da ste svoj život posvetili studiju neznanja, ne biste mogli s boljim uspehom promovisati nego danas. Nikad nisam video ništa slično. Vaša napomena da divlji kesten kao trgovački artikl ima sve bolju prođu, naprosto je sračunata na to da upropasti ovaj list. Molim vas da napustite službu, i da odete! Ne treba mi više odmora - ne bih mogao da uživam u njemu i kad bih ga imao. Pogotovo kad biste vi sedili na mojoj stolici. Neprestano bih strepio šta ćete opet preporučiti. Dođe mi da poludim kad pomislim kako ste u rubrici „Uzgajanje parkova" raspravljali o oštrižištu. Molim vas, idite! Ništa me na svetu ne bi moglo skloniti da pođem opet na odmor. Ah, zašto mi niste rekli da nemate pojma o poljoprivredi?

- Rekao vama, kukuruzna stabljiko, glavico kupusa, karfiolov sine? Prvi put čujem takvu besramnu napomenu. Kažem vam da se bavim uredničkim poslovima četrnaeste godine, a prvi put u životu čujem da je čovek morao nešto znati da bi mogao uređivati novine. Repo jedna!

Ko piše pozorišne kritike u drugorazrednim novinama? Masa priučenih obućara i apotekarskih šegrta koji o dobroj glumi znaju baš isto toliko koliko ja znam o dobrom ratarstvu, ništa više. Ko piše recenzije o knjigama? Ljudi koji nikad nisu ni jedne napisali. Ko sastavlja teške uvodnike o finansijama? Tipovi koji imaju najviše prilike da ne nauče ništa o tome. Ko kritikuje ratove s Indijancima? Gospoda koja ne ume razlikovati bojni poklič od vigvama, i koja se nikad nisu morala takmičiti u brzini s tomahavkom, niti vaditi strele iz nekoliko članova svoje obitelji da bi mogli naložiti logorsku vatru. Ko poziva na trezvenjaštvo i diže dreku protiv pijančevanja? Oni koji neće udahnuti trezan dah sve dok ne legnu u grob. Ko uređuje poljoprivredne novine, vi - batato[5]? Ljudi, opšte uzevši, koji su propali kao pesnici, kao pisci kriminalističkih romana, kao pisci melodrama, kao urednici gradskih vesti, i koji su na kraju potražili utočište u poljoprivredi, da se privremeno spasu od sirotišta. Vi biste hteli govoriti meni nešto o novinarstvu! Gospodine, prošao sam ja sve to od Alfe do Omahe[6], i kažem vam, što manje čovek zna, to veću buku diže i to veću platu može tražiti! Da sam samo bio neobrazovan a ne kulturan, drzak a ne smeran, sam bog zna da sam mogao steći slavu u ovom hladnom, sebičnom svetu. Odlazim, gospodine! Budući da ste postupili sa mnom kako ste postupili, potpuno sam voljan da odem. Ali izvršio sam svoju dužnost. Ispunio sam ugovor koliko sam mogao. Rekao sam da ću pobuditi zanimanje za vaš list u svim slojevima - pa i jesam. Rekao sam da ću vam povećati tiraž na dvadeset hiljada primeraka, i da sam imao još dve nedelje vremena, uspeo bih. I pridobio bih za vas najbolju vrstu čitalaca kakvu nijedan poljoprivredni list nikad nije imao - ni jednog jedinog ratara, ni jednog jedinog pojedinca koji bi umeo razlikovati stablo lubenice od breskvine loze, pa da ga ubijete! Vi gubite ovim raskidom, a ne ja, domaća rabarbaro! Adios.

I odoh.

1870.

PRIČA O ZLOBNOM DEČAKU

Bio jednom neki zlobni dečak koji se zvao Džim - iako ćete, ako budete dobro pazili, opaziti da se zlobni dečaci u vašim knjigama iz veronauke gotovo uvek zovu Džems. Čudno je, ali istinito, da se ovaj zvao Džim.

On nije imao ni bolesnu majku - bolesnu majku koja je pobožna, i imao sušicu, i koja bi najradije legla u grob i upokojila se, samo kad ne bi toliko volela svog dečaka, i kad se ne bi bojala da bi svet mogao biti okrutan i hladan prema njemu kad nje više ne bude. Većina se zlobnih dečaka u knjigama iz veronauke zovu Džems i imaju bolesne majke koje ih uče: „Ja sad na počinak idem..." i tako dalje, i uspavljuju ih nežnim, turobnim glasovima, pa ih poljube pre spavanja i kleknu kraj postelje i plaču. Ali s ovim dečakom nije bilo tako. Zvao se Džim i majci nije bilo ništa - nije imala sušicu ni štogod slično. Bila je pre snažna nego slaba, a nije bila ni pobožna; štaviše, nije bila zabrinuta za Džima. Rekla je da ne bi bila velika šteta da slomi vrat. Uvek bi ga istukla pre spavanja i nikad ga ne bi poljubila; naprotiv, išćuškala bi ga kad god se spremala da ode.

Jednom je taj zlobni dečak ukrao ključ od smočnice - uvukao se u nju i najeo se pekmeza, pa je napunio teglu katranom da majka ne bi ništa primetila; ali ga nije iznenada obuzeo strašan osećaj i ništa mu nije prišapnulo: „Smem li ja biti neposlušan prema majci? Nije li greh ovo što sam uradio? Šta se događa zlobnim dečacima koji pojedu pekmez svojih dobrih, dragih majki?" i onda nije sasvim sam kleknuo, ni obećao da više nikad neće biti nevaljao, ni ustao lakog, blaženog srca, ni ispričao sve majci, niti je zamolio za oproštenje, niti ga je ona blagoslovila sa suzama ponosa i zahvalnosti u očima. Nije, tako biva sa svim drugim zlobnim dečacima u knjigama; ali, začudo, s ovim Džimom nije bilo tako. On je pojeo onaj pekmez i rekao da je bio odličan, onako grešno, nepristojno kako je umeo; pa je usuo katrana i rekao da je i to odlično, i nasmejao se i pripomenuo „da će stara skočiti i zafrktati ko konj" kad otkrije; a kad je zaista otkrila, tvrdio je da nema pojma ko je to učinio, pa ga je ona pošteno išibala, a on je samo plakao. Sve je kod tog dečaka bilo čudno - sve je kod njega ispadalo drugačije nego kod drugih zlobnih Džemsova u knjigama.

Jednom se popeo na jabuku farmera Akorna[7] da krade jabuke, a grana nije pukla, niti je on pao i slomio ruku, niti ga je rastrgao farmerov veliki pas, niti je onda sedmice i sedmice čamio u bolesničkoj postelji, niti se pokajao i popravio. Ne, nije; nakrao je jabuka koliko ga je bila volja i sišao s drveta živ i zdrav; i spremno je dočekao psa i udario ga komadom opeke kad je došao da ga rastrga. Bilo je to vrlo čudno - nikad se nije ništa takvo dogodilo u onim blagim knjižicama s koricama mramorne boje, i sa slikama ljudi u frakovima i sa zvonolikim šeširima na glavi, i u pantalonama kratkih nogavica i žena sa strukovima ispod miški i bez krinolina. Ništa takvo nema ni u jednoj knjizi iz veronauke.

Jednom je ukrao učitelju perorez, a kad se uplašio da će ga otkriti i išibati, turnuo ga je u kapu Džordža Vilsona - sina sirote udovice Vilsonke, vrlog dečaka, najboljeg dečaka u selu koji je uvek slušao majku, i nikad nije slagao, i voleo je školu, i bio lud za veronaukom. I kad je nož ispao iz kape, a jadni Džordž oborio glavu i pocrveneo, kao da je svestan svoje krivice, pa kad ga je ojađeni učitelj izgrdio zbog krađe i baš se spremao da spusti šibu na njegova uzdrhtala ramena, nije se iznenada među njima pojavio sedi, neverovatni mirovni sudija, niti zauzeo pozu i rekao: - Poštedite tog plemenitog dečaka - eno gde se krije krivac! Ja sam prolazio pored škole za vreme odmora i, neviđen, video sam kako je izvršena krađa. - I onda Džima nisu izbatinali, niti je časni sudija održao ganutoj školi propoved, niti uhvatio Džordža za ruku i rekao da takav dečak zaslužuje svaku pohvalu, niti mu je tada rekao da dođe u njegov dom, da mu mete kancelariju, i loži peći, i obavlja poslove u mestu, i seče drva, i studira pravo, i pomaže njegovoj ženi u kući, a inače se igra, i dobiva četrdeset centi mesečno, i srećan je. Nije; tako bi se dogodilo u knjigama, ali sa Džimom nije bilo tako. Nikakav blesavi dosadni stari sudija nije navratio da pravi neprilike, pa je uzorni dečak izvukao batine, što je Džimu bilo drago jer, znate, Džim nije trpeo vrle dečake. Džim je rekao da „njemu puca prsluk za njih, mamine maze." Tako je prostački govorio taj zlobni, napušteni dečak.

Ali je najčudniji događaj koji je Džim ikad doživeo bio kad je pošao na veslanje u nedelju i nije se utopio, i drugi put kad ga je zateklo nevreme napolju dok je lovio ribu, a nije ga udario grom. Jer, možete gledati i gledati u sve knjige iz veronauka odsad pa do Božića, a da

nikad nećete naići na tako nešto. Ne, nećete; naći ćete da se svi zlobni dečaci koji idu na veslanje u nedelju neizostavno utapaju, i da sve zlobne dečake koje zatekne nevreme napolju dok nedeljom love ribu neizostavno pogodi grom. Čamci u kojima se nalaze zlobni dečaci uvek se nedeljom prevrću, i uvek vlada nevreme kad zlobni dečaci na dan gospodnji love ribu. Kako se taj Džim izvukao, nije mi jasno.

Taj Džim je bio kao začaran - tako je valjda bilo. Ništa mu nije moglo nauditi. Čak je slonu u menažeriji dao prstovet burmuta, a slon mu nije surlom otkinuo glavu. Premetao je po kredencu tražeći metvičino ulje, a nije se zabunio i popio vodoničnu kiselinu. Ukrao je ocu pušku i pošao u lov na dan gospodnji, a nije razneo sebi tri-četiri prsta na ruci. Udario je svoju malu sestru šakom u slepoočnicu kad se razljutio, a ona nije venula u mukama za dugih letnih dana, niti je umrla s nežnim recima praštanja na usnama, što bi udvostručilo bol njegovog slomljenog srca. Nije, ona je to prebolela. On je naposletku pobegao i postao mornar, ali se nije vratio i obreo tužan i osamljen na svetu jer su njegovi najmiliji snivali večni sanak u mirnom groblju, a dom se njegova detinjstva, obrastao vinovom lozom, urušio i propao. Ne, nije, vratio se kući pijan kao zemlja i najpre se obreo u policijskoj stanici.

I odrastao je, i oženio se, i osnovao veliku porodicu, i jedne im noći svima sekirom prosuo mozak, i obogatio se svakojakim prevarama i gadarijama; i sad je najgadnija i najopakija hulja u svom rodnom selu, a svi ga poštuju i član je zakonodavne skupštine.

Eto, vidite, nikad nije bilo u knjigama iz veronauke takvog zločestog Džemsa koji bi bio tako srećne ruke kao što je bio taj grešni, začarani Džim.

1865.

PRIČA O DOBROM DEČAKU

Jednom bio jedan dobar dečak koji se zvao Džekob Blivens. Uvek je slušao roditelje, ma koliko besmisleni i nerazumni bili njihovi zahtevi; i uvek je učio iz svoje knjige, i nikad nije zakasnio na veronauku u nedelju. Ne bi izostao iz škole čak ni kad bi mu zdrava pamet govorila da je to najbolje što može učiniti. Ni jedan od drugih dečaka nije nikad mogao da shvati tog dečaka, tako se čudno vladao. Nikad nije lagao, ma koliko to bilo korisno. Naprosto bi rekao da se ne sme lagati, i to mu je bilo dovoljno. A bio je toliko pošten da je bio upravo smešan. Čudnovato ponašanje toga Džekoba nadilazilo je sva shvatanja. Ne bi se igrao u nedelju, ne bi pljačkao ptičja gnezda, ne bi davao vruće novčiće majmunima verglaša; činilo se da ga ne zanima nikakva razumna zabava. Stoga su drugi dečaci pokušavali da to odgonetnu i da ga nekako shvate, ali nisu mogli izvesti nikakav pametan zaključak. Kako sam već rekao, samo su mogli stvoriti sebi nekakvu nejasnu predstavu da nije „normalan", pa su ga zato uzeli pod svoju zaštitu i nikad nisu dopuštali da mu se učini štogod nažao.

Taj je dobri dečak pročitao sve knjige iz veronauke; u njima je najviše uživao. U tome je bila sva tajna. On je verovao u dobre dečake koje opisuju u knjigama iz veronauke; slepo im je verovao. Žudeo je da jednom naiđe u životu na jednoga od njih. Oni su svi pomrli pre njega, valjda. Kad god je čitao o nekom izvanredno dobrom dečaku, brzo bi pogledao kraj knjige da vidi šta se dogodilo s njim, jer bi rado putovao na hiljade milja da ga vidi; ali to je bilo uzalud; taj bi dobri dečak uvek umro u poslednjem poglavlju, i tu bi bila slika sprovoda sa svom njegovom rodbinom i decom koja su učila veronauku s njim, i koja su stajala oko groba u pantalonama što su bile prekratke, i s kapama što su bile prevelike, i svi su plakali držeći u rukama maramice u kojima je bilo po metar i po tkanine. Tako mu je uvek namera bila osujećena. Nikad nije mogao da vidi ni jednog od tih dobrih dečaka jer su uvek umirali u poslednjem poglavlju.

Džekob je imao plemenitu težnju da uđe u jednu od tih knjiga iz veronauke. Hteo je da uđe, sa slikama koje bi ga prikazivale kako slavno odbija da laže majci, i kako ona plače od radosti zbog toga; i sa slikama koje bi prikazivale kako on stoji na pragu i daje novčić bednoj

prosjakinji sa šestoro dece i kaže joj neka ga slobodno potroši, ali neka ne bude rasipna jer je rasipnost greh; i sa slikama na kojima bi on velikodušno odbijao da oda zlobnog dečaka, koji ga je uvek čekao u zasedi iza ugla kad bi se vraćao iz škole, i koji ga je mlatio letvom po glavi pa ga gonio do kuće pocikujući uz put,,ijuju!“ Takva je bila težnja mladoga Džekoba

Blivensa. Želeo je da uđe u jednu od tih knjiga iz veronauke. Katkad bi mu bilo malo nelagodno kad bi pomislio da dobri dečaci uvek umiru. On je, znate, rado živeo, a to je bilo najnezgodnije u sudbini dečaka iz knjiga veronauke. Znao je da je štetno po zdravlje biti dobar. Znao je da je kobnije od sušice biti natprirodno dobar kakvi su dečaci iz knjiga; znao je da ni jedan od njih nije to mogao dugo izdržati, i mučila ga je pomisao da nikad neće videti knjigu, ako ga i metnu u nju, ili čak ako je izdaju pre nego što umre, da neće biti popularan bez slike njegovog sprovoda na kraju. Kakva bi to bila knjiga iz veronauke kad ne bi u njoj pisalo kakav je savet dao meštanima na samrti? Tako je na kraju, dakako, morao odlučiti da učini što može u tim prilikama - da živi pravedno i istraje dokle god može, te da ima predsmrtni govor potpuno spreman kad mu dođe vreme.

Ali nekako ništa nije nikad išlo od ruke tom dobrom dečaku; ništa nije nikad ispalo onako kako je ispadalo dobrim dečacima u knjigama. Njima je uvek bilo lepo, a zlobni su dečaci lomili noge; ali u njegovom slučaju nešto je negde škripalo, sve se događalo upravo obratno. Kad je zatekao Džima Blejka kako krade jabuke i pošao pod drvo da mu čita o zlobnom dečaku koji je pao sa susedove jabuke i slomio ruku, Džim je takođe pao s drveta, ali je pao na njega i slomio njemu ruku, a Džimu nije bilo ništa. Džekob nije to mogao da razume. U knjigama nije bilo ničega što bi bilo nalik na to.

Jednom, kad su neki zlobni dečaci gurnuli slepca u blato, a Džekob mu pritrčao da mu pomogne i primi blagoslov od njega, slepac ga uopšte nije blagoslovio nego ga je odalamio štapom po glavi i rekao neka ga samo opet gurne, pa neka se onda samo pretvara da mu pomaže ustati. To se nije slagalo ni s jednom od onih knjiga. Džekob ih je sve pregledao da se uveri.

Nešto što je Džekob oduvek želeo da učini bilo je da nađe hromog psa koji nema gde da se skloni, i koji je gladan i progonjen, pa da ga

dovede kući i da ga mazi i stekne večnu zahvalnost toga psa. I napokon je našao takvog psa i bio srećan; i doveo ga kući i nahranio, ali kad ga je hteo pomilovati, pas je skočio na njega i razderao sve što je bilo na njemu, osim prednjica, te načinio od njega čudnovatu priliku. On je pogledao šta stručnjaci kažu o tome, ali nije mogao ništa razumeti. Taj je pas bio iste pasmine kao i oni u knjigama, ali je postupio sasvim drugačije. Što god bi taj dečak pokušao da učini, zapao bi u nevolju. Oni isti postupci za koje bi dečaci u knjigama bili nagrađivani, pokazali bi se kao postupci koje se nipošto nije isplatilo da čini.

Jednom u nedelju, kad je išao na veronauku, video je neke zlobne dečake kako prolaze na jedrenje. Zgrozio se jer je znao iz svojih knjiga da se dečaci koji u nedelju idu na jedrenje svakako moraju utopiti. Stoga je požurio na splavu da ih upozori, ali se jedan trupac okrenuo pod njim i on je pao u reku. Neki ga je čovek prilično brzo izvukao, a lekar mu je ispumpao vodu iz želuca i povratio mu dah svojim mehom, ali se dečak prehladio i odležao devet sedmica u postelji. Ali najzagonetnije je od svega bilo to da je zlobnim dečacima bilo celog dana lepo i da su stigli kući živi i zdravi, što je bilo pravo čudo. Džekob Blivens je rekao da u knjigama nema ničega što bi bilo nalik na to. Bio je preneražen.

Kad se oporavio, bio je ponešto obeshrabren, ali je odlučio da i dalje istraje. Znao je da njegovi dotadašnji doživljaji neće biti dovoljni da uđe u knjigu, ali još nije bio navršio onoliko godina koliko je potrebno za dobre dečake, pa se nadao da će još pisati o njemu ako bude izgurao do kraja svog roka. Bude li sve zatajilo, imao je svoj predsmrtni govor u koji se mogao pouzdati.

Pogledao je šta kažu stručnjaci, i utvrdio da je vreme da se ukrca na kakav brod kao mali. Otišao je jednom brodskom kapetanu i zatražio posao, a kad ga je kapetan upitao za preporuke, ponosno je izvadio knjižicu i pokazao mu reči: „Džekobu Blivensu od njegovog odanog učitelja." Ali kapetan je bio grub, prost čovek pa je rekao: „Ama, do vraga i to! To nije nikakav dokaz da znaš prati suđe ili ribati pod. Ne trebam te." Ovo je svakako bio najneobičniji događaj koji se ikad dogodio Džekobu u celom njegovom životu. Učiteljeva bi pohvala na knjižici uvek budila najnežnije osećaje brodskih kapetana i utirala put svim počastima i uslugama koje su oni mogli iskazati -tako je uvek

bilo u svim knjigama koje je on čitao. Jedva je mogao da veruje svojim očima i ušima.

Tom dečaku nije nikad bilo lako. Nikad se ništa nije dogodilo kako piše u knjigama. Napokon, jednog dana, dok je švrljao u potrazi za zlobnim dečacima da ih opomene, našao je mnogo njih u bivšoj talionici kako se spremaju da se našale sa petnaestak pasa, koje su povezali u dugačak niz i baš hteli da ih ukrase praznim limenkama od nitroglicerina, vežući ih psima za repove. Džekob je bio dirnut do srca. Seo je na jednu limenku (jer on nikad nije gledao je li što masno kad je dužnost bila pred njim), uhvatio čelnog psa za ogrlicu i upro prekoran pogled u opakog Toma Džonsa. Ali baš u tom času naiđe gradski odbornik Mek Velter, besan kao ris. Svi se zlobni dečaci razbežaše, ali Džekob Blivens, svestan svoje nedužnosti, ustade i započe jedan od onih uzvišenih malih govora iz veronaučnih knjiga koji uvek počinju sa:,,Oh, gospodine!" - bez ikakvog obzira na činjenicu da nijedan dečak, ni dobar ni zloban, nikad ne počinje da govori tim recima:,,Oh, gospodine!" Ali gradski odbornik nije ni čekao da sasluša ostalo. Ščepao je Džekoba Blivensa za uho i okrenuo ga, pa ga dlanom opalio po turu, i u tili čas dobri dečak je izleteo kroz krov i vinuo se prema suncu s ostacima onih petnaestak pasa što bejahu nanizani za njim kao zmajev rep. Nije ostalo ni traga na licu zemlje ni od onog odbornika ni od bivše talionice; a što se tiče Džekoba Blivensa, on uopšte nije imao prilike da održi svoj poslednji predsmrtni govor s kojim je imao onoliko muke da ga sastavi, osim ako ga nije održao pticama; jer, iako je glavnina njegovog tela lepo pala na vrh drveta u susednom okrugu, ostatak su podelile četiri opštine, pa su morali izvršiti pet istraga da utvrde je li mrtav ili nije, i kako se to dogodilo. Verovatno niste nikad videli tako rasutog dečaka[8].

Tako je poginuo dobri dečak koji je učinio sve što je mogao, ali nije svršio onako kako piše u knjigama. Svi dečaci koji su radili kao on uspeli su, osim njega. Njegov je slučaj uistinu neobičan. Po svoj prilici, neće nikad ni biti razjašnjen.

1870.

EDVARD MAJLS I DŽORDŽ BENTON

Ta dvojica bila su nekakav dalek rod - u sedmom kolenu ili tako nekako. Dok su još bili dojenčad, osiroteli su pa su ih posvojili Brantovi, bračni par bez dece, koji ih brzo zamilovaše. Brantovi uvek govorahu: „Budi čedan, pošten, trezan, marljiv i pažljiv prema drugima, pa ti je uspeh u životu zagarantovan". Deca su čula te reči nekoliko hiljada puta pre nego što su ih razumela; znali su ih sami izgovoriti mnogo pre nego što su znali izmoliti očenaš; bile su ispisane iznad vrata dečje sobe i bile su po svoj prilici prve reči koje su naučili čitati. Bilo je suđeno da postanu čvrsto načelo u životu Edvarda Majlsa. Ponekad bi Brantovi izmenili ponešto tekst te bi rekli: „Budi čedan, pošten, trezan, marljiv i pažljiv, pa ti nikad neće nedostajati prijatelji".

Mališan Majls bio je radost svekolike okoline. Kad je hteo slatkiše a nije ih mogao dobiti, poslušao bi razum i umirio se. Kad je mališan Benton hteo slatkiše, plakao je dok ih ne bi dobio. Mališan Majls pazio je na svoje igračke; mališan Benton uvek bi za kratko vreme uništio svoje igračke, a onda bi bio toliko neugodan i nesnosan da bi malog Edvarda, da bude mir u kući, nagovorili da mu prepusti svoje igračke.

Kad su deca bila ponarasla, Džordži ih je stajao mnogo novaca zbog ovoga: nije čuvao odeću; stoga se često šepurio u novoj odeći, što nije radio Edi. Dečaci su brzo rasli. Edi je bio izvor sve veće radosti, a Džordži sve veće brige. Kad bi Edi nešto zamolio, uvek je bilo dovoljno reći: „Ja bih više voleo kad ne bi to radio” - misleći na kupanje, klizanje, izlete, branje jagoda, cirkusiranje i sve ono u čemu dečaci uživaju. Ali nikakav odgovor nije bio dovoljan Džordžiju; valjalo mu je učiniti po volji ili bi on sam učinio što ga je bila volja. Naravno, nijedan drugi dečak nije se toliko kupao, klizao, brao jagode i tako dalje, koliko on, nijednom drugom dečaku nije bilo tako lepo. Dobri Brantovi nisu dopuštali dečacima da se leti igraju napolju posle devet sati uveče; u to su ih vreme slali na spavanje; Edi je pošteno ostajao, ali bi se Džordži obično iskrao kroz prozor oko deset sati i zabavljao se do ponoći. Činilo se da je nemoguće odučiti Džordžija od te loše navike. Ipak, Brantovi su na kraju uspeli, pridobivši ga jabukama i slatkišima da ostane u kući. Dobri Brantovi posvećivali su sve svoje

vreme i svu svoju pažnju uzaludnim pokušajima da poprave Džordžija; govorili su, sa suzama zahvalnicama u očima, da se za Edija uopšte ne moraju brinuti, jer on je tako dobar, tako pažljiv i u svemu tako savršen.

Uskoro su dečaci uzrasti za posao pa su ih dali na školovanje: Edvard je pošao dobrovoljno, Džordža su morali nagovarati i podmićivati. Edvard je radio svojski i savesno pa nije više bio na teretu dobrim Brantovima, oni su ga hvalili, a isto tako i njegov gazda, ali je Džordž pobegao pa je gospodina Branta stajalo i novaca i truda da ga uhvati i vrati na posao. Uskoro je opet pobegao - još više novaca i truda! Pobegao je i po treći put - i ukrao nekoliko sitnica i poneo ih sa sobom. Nove brige i trošak gospodinu Brantu; osim toga, jedva je uspeo nagovoriti gazdu da ne tuži mladića zbog krađe.

Edvard je i dalje postojano radio pa je s vremenom postao punopravan ortak u poslu svoga gazde. Džordž se nije popravio; nežna srca njegovih ostarelih dobročinitelja bila su neprekidno puna briga, a ruke pune svakojakih poslova da ga sačuvaju od propasti. Edvard se, još u detinjstvu, zanimao za veronauku, debatna društva, dobrotvorne misionarske akcije, organizacije za borbu protiv pušenja, udruženja za borbu protiv svetogrđa i sve slične ustanove; kad je odrastao, bio je tih ali ustrajan i pouzdan podupirač crkve, antialkoholičarskih društava i svih pokreta koji se trude da pomognu i uzdignu ljude. O tome se nije ništa pričalo niti se na to obaziralo - jer to je bila njegova „prirodna sklonost".

Najzad su stari umrli. Oporuka je svedočila koliko su se nežno dičili Edvardom, ali sav njihov neznatni imetak ostavljala je Džordžu - jer ga „on treba", a „zahvaljujući podašnoj Providnosti", Edvard ga ne treba. Imetak je Džordž nasledio pod jednim uslovom: da njime isplati Edvardovog ortaka; inače imetak prelazi u ruke dobrotvorne organizacije zvane „Društvo prijatelja zatvorenika." Stari su ostavili pismo u kojemu su molili svog dragog sina Edvarda da ih zameni i pazi na Džordža, da mu pomaže i štiti ga kako su oni činili.

Edvard je pokorno pristao pa se Džordž udružio s njim. On nije bio vredan ortak: već je odranije naginjao piću, a sad je postao prava pijanica - tu su činjenicu neugodno potvrđivali njegova podbulost i oči. Edvard se od nekog vremena udvarao dražesnoj devojci blage naravi. Silno su se voleli i... Ali tada je Džordž stao da progoni devojku

suzama i preklinjanjima, pa je ona napokon došla sva uplakana Edvardu i rekla da joj je jasno šta joj je uzvišena i sveta dužnost - ne srne dopustiti da se tu umešaju njene sebične želje: mora poći za „sirotog Džordža" i „popravi ga." Pući će joj srce, zna da hoće, i tako dalje, ali dužnost je dužnost. Tako je pošla za Džordža, a Edvardu samo što nije puklo srce, isto kao i njoj. Međutim, Edvard se oporavio i oženio drugom devojkom, koja je takođe bila vrlo čestita.

Obe su porodice dobile decu. Meri je činila sve što je mogla da popravi svog muža, ali je obaveza bila prevelika. Džordž je i dalje pio i uskoro je počeo divljački zlostavljati nju i mališane. Mnogo se dobrih ljudi borilo da spase Džordža - oni su se zapravo neprestano borili - ali je on mirno primao njihov trud, kao da mu pripada i kao da je to njihova dužnost, i nije bivao ništa bolji. Uskoro se odao još jednom poroku - potajnom kockanju. Zadužio se preko glave; uzajmljivao je novac na račun radnje, krijući to od drugih ljudi, i služio se tom metodom tako mnogo i tako uspešno da je jednog jutra šerif zaplenio preduzeće, a oba su rođaka ostala bez prebijene pare.

Prilike su bile teške, i još su se pogoršale. Edvard se sa svojom porodicom preselio u potkrovlje i lutao ulicama dan i noć tražeći posao. Molio je da mu daju posao, ali ga zaista nije bilo. Začudio se kako je brzo postao nepoželjan; začudio se i uvredio kako je brzo oslabilo i izgubilo se ono nekadašnje zanimanje koje su ljudi pokazivali prema njemu. Ipak, on mora naći posao; zato je progutao svoj jad i dalje ga mučno tražio. Najzad je našao posao: da nosi na tragljama cigle uz lestve, pa je bio srećan čovek; ali nakon toga niko ga više nije poznavao ni mario za njega. Nije više mogao da izvršava svoje dužnosti u različitim dobrotvornim ustanovama, te je morao podnositi teške muke gledajući kako ga, na njegovu sramotu, brišu iz članstva.

Ali što se brže Edvard gubio iz očiju i zanimanja javnosti, to je brže Džordž rastao u njima. Jednog su ga jutra našli, odrpana i pijana, u jarku. Jedna članica „Ženskog utočišta za alkoholičare" izvukla ga je, uhvatila za ruku, sakupila priloge za njega, držala ga u treznom stanju celu sedmicu a onda mu našla zaposlenje. O tom je pisalo u novinama.

Jadnik je tako privukao opštu pažnju, pa su se mnogi ljudi odazvali i pomogli mu svojom potporom i pomoći da se popravi. Dva meseca

nije popio ni kapi, i za to je vreme bio miljenik svih dobričina. Tada je pao - u jarak; i nastane opšta žalost i kuknjava. Ali plemenito sestrinstvo ga je opet spasilo. Očistili su ga, nahranili, naslušali se turobne muzike njegovog kajanja i našli mu opet zaposlenje. O tome je takođe pisalo u novinama, pa je grad lio suze radosnice što se ponovo popravila jadna zver i žilava žrtva kobne kapljice. Priređeno je veličanstveno slavlje trezvenjaka i nakon nekoliko zanosnih govora predsednik je značajno rekao: „Sad ćemo upisati nove članove; a mislim da je na redu prizor koji mnogi od prisutnih neće moći gledati suvih očiju.” Nastade napeta pauza, a onda stupi na podijum i potpisa obavezu Džordž Benton, praćen četom članica „Ženskog utočišta” s crvenim ešarpama. Vazduhom se prolomi pljesak, i svi plakahu od radosti. Kad se sastanak završio, svi su stiskali ruku novom obraćeniku, sutradan mu je povećana plata, on je bio glavni predmet razgovora u gradu i junak dana. O tome je opet pisalo u novinama.

Džordž Benton posrtao je redovno svaka tri meseca, ali su ga svaki put spašavali, i odgovarali od pića, i nalazili mu dobra zaposlenja. Na kraju su ga vodili po zemlji da drži predavanja, kao izlečeni alkoholičar, i punio je dvorane i učinio strašno mnogo dobra.

U rodnom mestu su ga toliko voleli i toliko mu verovali - dok je bio trezan - da se mogao poslužiti imenom jednog uglednog građanina i podići veliku svotu novaca u banci. Izvršen je snažan pritisak da se spasi od posledica krivotvorenja, u čemu se donekle uspelo - „dobio” je svega dve godine. Kad su, posle godinu dana, neumorni napori dobrotvoraca bili okrunjeni uspehom i on izišao iz kaznionice s pomilovanjem u džepu, na vratima ga je dočekalo „Društvo prijatelja zatvorenika” nudeći mu zaposlenje i dobru platu, a javili su se i ostali dobrotvorci i savetovali ga, hrabrili i pomagali. Edvard Majls se jednom, u grdnoj nevolji, bio obratio „Društvu prijatelja zatvorenika” radi nameštenja, ali je njegov slučaj bio brzo rešen pitanjem: „Jeste li bili kad u zatvoru?”

Dok se sve to događalo, Edvard Majls se mirno borio sa zlehudom sudbinom. Bio je još siromašan, ali je primao stalnu i pristojnu platu kao poštovan i poverljiv bankarski blagajnik. Džordž Benton nije ga nikad potražio niti se čulo da pita za njega. Džordž je više puta dugo izbivao iz grada; govorilo se svašta o njemu, ali ništa određeno.

Jedne zimske noći namaskirani lopovi provalili su u banku i zatekli

u njoj Edvarda Majlsa sama. Zapovedili su mu da im kaže „kombinaciju" kako bi mogli prodreti u sef. On je to odbio. Zapretili su mu se da će ga ubiti. On je rekao da njegovi poslodavci imaju poverenje u njega, i da on ne može izneveriti njihovo poverenje. Neka umre ako mora, ali dok je živ, ostaće veran, neće odati „kombinaciju." Provalnici ga ubiše.

Detektivi su pohvatali zločince; pokazalo se da je vođa bio Džordž Benton. Svi su saosećali sa udovicom i siročadi ubijenoga, i sve su novine u zemlji pozivale sve banke u zemlji da odaju priznanje vernosti i junaštvu ubijenoga blagajnika velikodušnim novčanim prilozima u korist njegove porodice, koja je lišena potpore. Na kraju se skupilo brdo kovana novca, više od petsto dolara - prosečno po gotovo tri osmine centa na jednu banku u Sjedinjenim Državama. Banka u kojoj je blagajnik radio zasvedočila je svoju zahvalnost pokušajima da dokaže (ali je doživela neuspeh i poniženja) kako računi vrlog službenika nisu bili čisti, i kako je on sam prosuo sebi mozak toljagom ne bi li izbegao da ga otkriju i kazne.

Džordž Benton bio je izveden pred sud. Tada se činilo da su svi, onako zabrinuti zbog Džordža, zaboravili na udovicu i siročad. Sve što su novac i uticaj mogli da učine bilo je učinjeno da se spasi, ali sve zaludu, osuđen je na smrt. Odmah su guvernera obasuli molbama da se kazna preinači ili ukine; donosile su ih zaplakane mlade devojke, rastužene usedelice, delegacije ganutih udovica, čopori dirljive siročadi. Ali ne, guverner - ovaj put - nije hteo da popusti.

Sad se Džordž Benton preobratio. Radosna vest svuda se proširila. Od toga vremena njegova ćelija je bila uvek puna devojaka i žena i svežeg cveća; po-vazdan se molilo, i pevale crkvene pesme, i zahvaljivalo, i propovedalo, i plakalo, bez predaha, osim povremenog odmora od pet minuta da bi se okrepio.

To se sve nastavilo do samih vešala, i Džordž Benton je ponosno pošao na večni počinak, u crnoj kapuljači pred ucveljenom publikom koja se sastojala od najnežnijih i najboljih ljudi toga kraja. Na grobu mu je neko vreme bilo svaki dan svežeg oveća, a na nadgrobnoj je ploči pisalo, ispod ruke što je pokazivala uvis: „On dobar rat ratovaše."[9]

Na nadgrobnoj ploči hrabrog blagajnika stoji ovaj natpis: „Budi čedan, pošten, trezan, marljiv i pažljiv, pa ti nikad neće..."

Niko ne zna ko je izdao nalog da tako ostane, ali je tako ostalo.

Kažu da blagajnikova porodica živi sad u oskudici, ali ništa za to, mnoštvo zahvalnih ljudi, koji nisu hteli da takvo hrabro i čestito delo ostane nenagrađeno, sakupili su četrdeset dve hiljade dolara - i podigli spomen- crkvu.

1880.

MEKVILIJEMSOVI I ALARMNI UREĐAJ PROTIV PROVALNIKA

Razgovor je glatko i ugodno tekao, prelazeći s vremena na žetvu, s žetve na književnost, s književnosti na skandale, sa skandala na religiju; tada je nasumice skočio i zadržao se na temi o alarmnim uređajima protiv provalnika. I sad je prvi put gospodin Mekvilijems odao uzbuđenje. Kad god na licu toga čoveka opazim taj znak, shvatim ga i utonem u šutnju kako bih mu dao priliku da olakša sebi srce. Jedva obuzdavajući uzbuđenje, on reče:

- Ne bih dao ni prebijene pare za alarmne uređaje protiv provalnika, gospodine Tven - ni prebijene pare - a reći ću vam i zašto. Kad smo dovršavali kuću, ustanovili smo da nam je ostalo još nešto gotovine zato što limar nije znao za nju. Ja sam bio za to da damo taj novac za prosvećivanje neznabožaca; jer sam oduvek nekako bio, ne znam ni sam zašto, protiv neznabožaca; ali je moja supruga rekla ne, kupimo radije alarmni uređaj protiv provalnika. Pristao sam na taj kompromis. Naime, kad god ja nešto želim, a moja supruga želi nešto drugo, pa se odlučimo za ono što ona želi - kao što uvek biva - ona to zove kompromisom. Dobro, došao je čovek iz Njujorka i uveo taj uređaj, zaračunao trista dvadeset i pet dolara i rekao da sad možemo mirno spavati. Tako je i bilo neko vreme, oko mesec dana. Tada smo jedne noći osetili dim, pa su mi preporučili da ustanem i pogledam šta je. Upalio sam sveću, pošao prema stubištu i sreo provalnika koji je izlazio iz jedne sobe s punom korpom limenog posuđa, za koje je u mraku mislio da je čisto srebro. Pušio je lulu. Rekoh mu: - Prijatelju, ne dopuštam da se u ovoj sobi puši. - On reče da je stranac i da se od njega ne može očekivati da poznaje kućne propise; reče da je bio u mnogim kućama koje nisu bile ništa gore od ove, i da mu nikad niko nije prigovorio. Dodao je da, uostalom, koliko on iz iskustva zna, nikad nije vladalo mišljenje da se takvi propisi odnose na provalnike.

Rekoh:

- Onda pušite i dalje, ako je takav običaj, iako mislim da je davanje provalniku povlastice koja je uskraćena biskupu očigledan znak raspuštenosti vremena u kojem živimo. Ali na stranu sad sve to, kojim ste pravom ušli u ovu kuću na takav potajan i dopušten način, a da

niste pozvonili na alarmni uređaj protiv provalnika;

Bio je nekako zbunjen i posramljen, pa reče u neprilici:

- Molim vas kao boga da mi oprostite. Nisam znao da imate alarmni uređaj protiv provalnika, inače bih svakako pozvonio. Molim vas da to ne spominjete ni pred kim od koga bi to moji roditelji mogli čuti, oni su stari i nemoćni i takav bi naoko neodgovoran prekršaj svetih običaja naše hrišćanske civilizacije mogao odviše grubo preseći krhki most koji visi u tami između blede i nestalne sadašnjosti i velelepnih, velikih ponora večnosti. Mogu li vas zamoliti za šibicu?

Rekoh:

- Vaši vam osećaji služe na čast, ali dopustite mi da vam kažem da niste baš naročito vešti u metaforama. Čuvajte pantalone, ove se šibice pale samo na kutiji, pa i to retko, zapravo, ako verujete mom iskustvu. Nego, da se vratimo na stvar. Kako ste ušli ovamo?

- Kroz prozor na prvom spratu.

Bilo je upravo tako. Otkupio sam limeno posuđe po zalagaoničkim cenama, odbivši trošak za oglašavanje, poželeo provalniku laku noć, zatvorio prozor za njim i vratio se u glavni štab, na raport. Sutradan smo ujutro poslali po stručnjaka za uređaje protiv provalnika, koji je došao i objasnio da uređaj nije „proradio" zato što je u celoj kući samo prizemlje bilo pripojeno na uređaj. To je bilo naprosto blesavo; čoveku isto tako u boju ne bi ni trebao oklop kad bi ga imao samo na nogama. Stručnjak je zatim priključio celi prvi sprat na uređaj, zaračunao trista dolara i otišao dalje svojim poslom. Nedugo zatim, jedne noći, našao sam provalnika na drugom spratu kako se baš sprema da siđe niz lestve s mnoštvom kojekakvih predmeta. Prvi mi je poriv bio da mu raskolim glavu bilijarskim štapom; ali je drugi bio da se svladam i da mu ne iskažem tu pažnju, jer je bio između mene i stalka sa štapovima. Drugi je poriv, očigledno, bio zdraviji, pa sam se svladao i stao se nagađati. Otkupio sam sve one predmete po prijašnjim cenama, odbivši deset posto za upotrebu lestava jer su lestve bile moje, a sutradan smo ponovo poslali po stručnjaka i pripojili drugi sprat na uređaj uz cenu od trista dolara.

Dotle je „indikator" narastao do strašnih razmera. Na njemu je bilo četrdeset i sedam privesaka obeleženih imenima različitih soba i dimnjaka, a zauzimao je prostor prosečnog ormara. Gong je bio veličina lavora, a visio je ponad uzglavlja našeg kreveta. Žica je vodila

iz kuće do kočijaševog stana u staji, a uz jastuk mu je bio postavljen krasan gong.

Sad bismo lepo živeli u miru da nije bilo jednog nedostatka. Svakog jutra u pet sati kuvarica je, idući za poslom, otvarala kuhinjska vrata, a onda bi odjeknuo gong! Kad se to prvi put dogodilo, mislio sam da je svakako došao sudnji dan. Nisam to pomislio u krevetu - ne, nego napolju - jer je prvi učinak toga užasnog gonga da vas hitne kroz kuću i tresne o zid, pa da vas onda mota i vije kao pauka na šporetu, sve dok neko ne zatvori kuhinjska vrata. Istinska je istina da nema buke koja bi se bar donekle mogla uporediti s bukom koju diže taj gong. Dakle, ta se nesreća događala redovno svakog jutra u pet sati i oduzimala nam tri sata sna; jer, pazite, kad vas to probudi, ne probudi vas samo delimično; probudi vas čitavoga, svest i sve drugo, i posle toga ćete osamnaest sati biti sasvim budni - osamnaest ćete sati biti toliko budni, kao što niste bili nikad budni u životu. Jedanput je neki stranac, koji nam je bio na brizi, umro pa smo ispraznili sobu i ostavili ga u njoj preko noći. Mislite li da je taj stranac čekao božji sud? Koješta, gospodine, ustao je u pet sati ujutro bez ikakva odlaganja i razmetanja. Ja sam znao da će ustati; znao sam sasvim pouzdano. Podigao je svoju osiguraninu i lepo dalje živeo, jer je postojalo obilje dokaza da je zaista pošteno umro.

Dakle, budući da smo svaki dan gubili san, polako smo odlazili prema boljem svetu; zato smo napokon opet pozvali stručnjaka, pa je on proveo žicu kroz ulazna vrata i tu postavio prekidač, ali bi se Tomas, šef posluge, uvek malo zabunio - isključivo bi uređaj uveče, kad bi polazio na spavanje, a uključio ga opet u osvit zore, baš na vreme da kuvarica otvori kuhinjska vrata i pokrene onaj gong, koji bi nas hitnuo kroz kuću i katkad kojim od nas razlupao prozor. Posle nedelju dana uveli smo da je sve to s prekidačem obmana i zamka. Otkrili smo uz to da je u kući neprestano noćivala neka družina provalnika - ne baš da kradu jer nije mnogo ni ostalo, nego da se kriju od policije koja im je bila na tragu, pa su se lukavo dosetili da detektivima neće nikad pasti na pamet da je gomila provalnika našla utočište u kući, koja je na glasu da je zaštićena najveličanstvenijim i nasloženijim alarmnim uređajem protiv provalnika u Americi.

Poslali smo ponovo po stručnjaka, i ovaj je put njemu sinula sjajna ideja - uredio je tako da se alarmni uređaj isključi kad se otvore

kuhinjska vrata. Bila je to divna ideja, pa je i zaračunao koliko je vredila. Ali već slutite šta se dogodilo. Ja sam uključivao uređaj svake noći pre spavanja jer se nisam više uzdao u Tomasovo slabo pamćenje, a čim bi se svetla pogasila, provalnici bi lepo ušli na kuhinjska vrata i tako isključili uređaj, ne čekajući da to ujutro uradi kuvarica. Vidite u kakvom smo se teškom položaju našli. Mesece i mesece nismo mogli nikoga pozvati u goste. Nije bilo nijednog slobodnog kreveta u kući; sve su zauzeli provalnici.

Konačno sam ja sam našao tome lek. Stručnjak se odazvao na poziv i proveo još jednu uzemljenu žicu do staje u kojoj je postavio prekidač, tako da je kočijaš mogao uključivati i isključivati alarmni uređaj.

To je odlično funkcionisalo pa je nastalo razdoblje mira, za kojega smo opet počeli pozivati ljude u goste i radovati se životu.

Ali je uskoro novi hir spopao neukrotivi uređaj. Jedne zimske noći izbacila nas je iz kreveta nenadana muzika onog strašnog gonga, a kad smo oteturali do indikatora, upalili plin i ugledali označene reći: „Dečja soba", moja se supruga obeznanila, a umalo da nisam i ja. Zgrabio sam svoju lovačku pušku i zastao, računajući koliko će vremena trebati kočijašu da dođe, dok se ono jezivo zujanje i dalje razlegalo. Znao sam da je i njega njegov gong izbacio iz kreveta i da će doći sa svojom puškom čim se bude obukao. Kad sam prosudio da je kucnuo čas, ušuljao sam se u sobu do dečje, pogledao kroz prozor i ugledao nejasno dole u dvorištu kočijaševu priliku kako drži pušku na pozdrav i vreba priliku. Tada skočih u dečju sobu i opalih, a u istom času kočijaš opali u crveni blesak moje puške. Obojica smo pogodili; ja sam osakatio jednu dadilju, a on mi je odneo svu kosu sa zatiljka. Upalili smo plinsko svetio i telefonirali po lekara. Nije bilo ni traga ni glasa kakvom provalniku. Manjkalo je jedno prozorsko okno, ali je kroz njega ušao kočijašev metak. Našli smo se pred zagonetnom tajnom - alarmni je uređaj „proradio” u pola noći sam od sebe, a nadaleko nije bilo provalnika ni od korova!

Stručnjak se odazvao na uobičajeni poziv i objasnio da je posredi bila „lažna uzbuna". Rekao je da se to može lako podesiti. I umetnuo je prozor u dečjoj sobi, masno zaračunao i otišao.

Nikakvo nalivpero ne može opisati šta smo sve pretrpeli iduće tri godine od lažnih uzbuna. Prva tri meseca ja sam uvek jurio u

označenu sobu, a kočijaš je svagda ispadao sa svojom topovskom baterijom da me zaštiti. Ali nikad nismo imali u šta pucati - prozori su svi bili dobro i čvrsto zatvoreni. Sutradan smo slali po stručnjaka koji bi uredio pojedine prozore, tako da su mirovali po nedelju dana, i uvek bi se setio da nam pošalje ovakav račun:

Žica.....2.15$
Spojnice.....0.75$
Dva sata rada.....1.50$
Vosak.....0.47$
Traka.....0.34$
Vijci.....0.15$
Punjenje baterije.....0.98$
Tri sata rada.....2.25$
Uzica.....0.02$
Mast.....0.66$
Pondov ekstrakt.....1.25$
Opruge a.50.....2.00$
Putni troškovi.....7.25$

19.77$

Pošto smo se trista-četiristo puta odazvali na lažnu uzbunu, dogodilo se naposletku nešto sasvim prirodno - naime, prestali smo se odazivati. Da, kad bi me alarmni uređaj tresnuo kroz kuću, naprosto bih mirno ustao, mirno pregledao indikator, ustanovio koja je soba i onda mirno prekinuo spoj te sobe s uređajem i vratio se u krevet kao da se ništa nije dogodilo. Štaviše, ostavio bih tu sobu i dalje isključenu i nisam slao po stručnjaka. Dakle, razume se samo po sebi da sam s vremenom isključio sve sobe i da cela sprava nije više radila.

Baš se u to vreme, dok smo bili nezaštićeni, dogodila najveća nezgoda. Provalnici su jedne noći lepo došli i odneli alarmni uređaj! Jeste, gospodine moj, celi celcati uređaj; očistili su sve do poslednjeg komadića; opruge, zvona, gongove, bateriju i sve ostalo; odneli su sto i pedeset milja bakrene žice; jednostavno su sve pokupili, do najmanje sitnice, i nisu nam ostavili ni mrvice da je kunemo - da se kunemo na nju, hoću da kažem.

Valjano smo se namučili dok nismo ponovo uveli alarmni uređaj; ali napokon smo uspeli, uz pomoć novca. U fabrici alarmnih uređaja rekli su nam da sad treba da ga uvedemo kako treba - s njihovim novim originalnim oprugama u prozorima, koji onemogućavaju lažne uzbune, i s novim originalnim satom koji isključuje i uključuje uređaj ujutro i uveče bez ljudske pomoći. Ta se zamisao činila dobra. Obećali su nam da će sav posao obaviti za nedelju dana. Počeli su raditi, a mi odosmo na letovanje. Radili su dva dana; onda oni odoše na letovanje. Tada se provalnici useliše da u našoj kući provedu letni odmor. Kad se ujesen vratismo, nađosmo kuću praznu, kao spremište za pivo u zgradi u kojoj su radili moleri. Ponovo smo je namestili, a onda hitno pozvali stručnjaka. On je došao, završio posao i rekao:

- Sad je ovaj sat tako podešen da uključi uređaj svake večeri u 10 sati, a da ga isključi u 5 i 45. Na vama je samo da ga navijete svake nedelje i da ga onda ostavite na miru - on će sam voditi brigu o uređaju.

Posle toga smo tri meseca živeli u miru. Račun je, naravno, bilo papren, pa sam rekao da ga neću platiti dok se ne pokaže da je novi mehanizam besprekoran. Ugovoreni rok je bio tri meseca. Tada sam platio račun, a već je sutradan, u deset sati pre podne, alarmni uređaj stao zujati kao deset hiljada pčelinjih rojeva. Ja sam, prema uputstvima, poterao kazaljke naokolo za dvanaest sati; ali je preko noći ponovo došlo do zastoja, pa sam morao opet okrenuti kazaljke za dvanaest sati da bih ponovo uključio uređaj. Ta je besmislica potrajala sedmicu-dve, a onda je došao stručnjak i ugradio novi sat. Iduće je tri godine dolazio svaka tri meseca i ugrađivao novi sat. Ali sve je bilo uzalud. Svi su njegovi satovi imali istu neobičnu manu: uključili bi uređaj po danu, a ne bi ga uključili po noći; a ako biste ih na to naterali, isključili bi ga čim biste im okrenuli leđa.

Eto, to je istorija tog alarmnog uređaja protiv provalnika - sve onako kako se dogodilo; nimalo ulepšano i bez trunke zlobe. Jeste, gospodine moj... a pošto sam devet godina spavao s provalnicima i neprekidno izdržavao skupi alarmni uređaj protiv provalnika koji je štitio njih, a ne mene, iako sam samo ja plaćao sve troškove - jer njih nisam nikad mogao nagovoriti da prilože bar jedan đavolji cent - jednostavno sam rekao svojoj supruzi da mi je dojadio taj nered; tako sam s njenom izričitom dozvolom izvadio celu tu spravu, promenio je

za psa i ustrelio psa. Ne znam šta vi mislite o tome, gospodine Tven; ali ja mislim da se te sprave proizvode jedino u korist provalnika. Jeste, gospodine, alarmni uređaj protiv provalnika sjedinjuje u sebi sve što je alarmantno u požaru, pobuni i haremu, a da u isto vreme nema ni jedne jedine prednosti koja bi to nadoknadila na bilo koji način, a koje obično imaju takve kombinacije. Do viđenja; ja ovde silazim.

1882.

UKRADENI BELI SLON

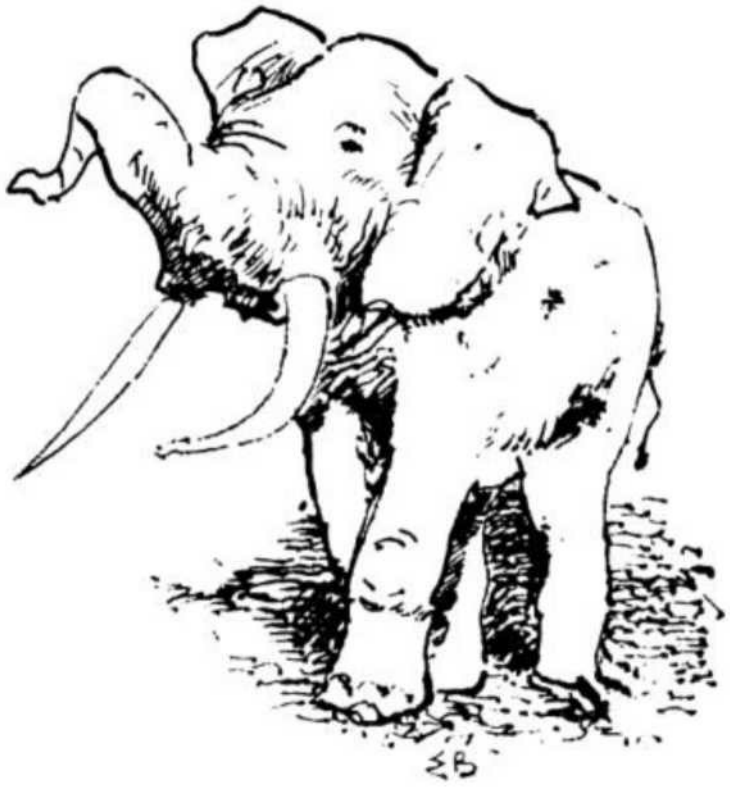

1

Ovu mi je neobičnu priču ispripovedao čovek s kojim sam se slučajno upoznao u vozu. Taj je gospodin bio prekoračio sedamdesetu godinu života, a njegovo sasvim dobroćudno i blago lice, te ozbiljno i prostodušno vladanje, utisnuli su nepatvoren beleg istine na svaku reč koja mu je prešla preko usana. Pričao je ovako:

Znate koliko narod u Sijamu poštuje kraljevskog belog slona. Znate da je kraljevska svetinja, samo ga kraljevi smeju posedovati, i da je uistinu donekle čak i iznad kraljeva, jer ga ne samo poštuju nego i obožavaju. E, dobro, kad je pre pet godina došlo do graničnih incidenata između Velike Britanije i Sijama, ubrzo je svima postalo jasno da Sijam nema pravo. Stoga se brzo nadoknadila sva šteta, a britanski je predstavnik izjavio da je zadovoljan i da prošlost treba zaboraviti. Tada je sijamskom kralju odlanulo pa je on, što u znak zahvalnosti a možda i zato da izbriše svaki, pa i najmanji ostatak neugodnosti koju bi Engleska mogla još osećati prema njemu, zaželeo da kraljici pošalje dar - jedini pouzdan način da se umilostivi neprijatelj, prema istočnjačkim shvatanjima. Taj je dar trebalo da bude ne kraljevski, već više nego kraljevski. Stoga, koji bi drugi poklon mogao biti pogodniji od belog slona? Moj je položaj u indijskoj civilnoj službi bio takav da su me smatrali za osobu dostojanu časti da predam taj dar Njenom Veličanstvu. Brod je bio opremljen za mene i moje sluge i slonove

poslužitelje i čuvare, pa sam u određeno vreme stigao u njujoršku luku i smestio svog kraljevskog hranjenika u divno stanište u Džersi Sitiju. Bilo je potrebno da se zadržimo tu neko vreme da bi se životinja oporavila pre nego što nastavimo put.

Sve je bilo u redu dve sedmice dana, ali tada započeše moje nevolje. Beli slon je bio ukraden! Došli su mi u gluvo doba noći i javili tu strašnu nezgodu. Nekoliko sam časaka bio izvan sebe od strave i teskobe; bio sam nemoćan. Tada sam se malo umirio i sabrao. Ubrzo sam uvideo šta treba da radim - jer pametan čovek je zaista mogao samo nešto uraditi. Premda je bilo kasno, odjurio sam u Njujork i našao policajca koji me odveo u detektivski ured. Na svu sreću, stigao sam na vreme, iako se šef, slavni inspektor Blant[10], baš spremao da pođe kući. To je bio čovek srednje visine i čvrste građe, a kad bi duboko mislio, mrštio bi se i lupkao prstom zamišljeno po čelu, što bi u čoveka odmah stvorilo uverenje da se nalazi pred izvanrednom ličnošću. Sam pogled na njega ulio mi je pouzdanje i probudio nadu. Izložih mu zbog kakvog sam posla došao. To ga nije ni najmanje zbunilo, nije na njegovo čelično samopouzdanje delovalo ništa jače nego da sam mu rekao da mi je neko ukrao psa. Pokaza mi rukom da sednem i mirno reče:

- Dopustite mi, molim vas, da malo razmislim.

Nakon tih reči sede za svoj pisaći sto i podboči glavu rukom. Nekoliko je službenika radilo u drugom kraju sobe; škripanje je njihovih pera bio jedini zvuk koji sam čuo idućih šest-sedam minuta. Dotle je inspektor sedeo utonuo u misli. Napokon podiže glavu, a oštre crte njegovog lica pokazivahu mi da mu je mozak obavio svoj posao i da je smislio plan. Reče, a glas mu bejaše tih i upečatljiv:

- Ovo nije običan slučaj. Svaki korak treba oprezno preduzeti; svaki korak treba proveriti pre nego što se učini sledeći. I treba sačuvati tajnost, potpunu i apsolutnu tajnost. Nemojte nikome ništa govoriti o ovome, čak ni novinarima. Ja ću se pobrinuti za njih, potrudiću se da saznaju samo ono što može meni koristiti da znaju. -I pozvoni; pojavi se momak. - Alerik, kaži novinarima neka još ostanu. - Momak izađe. - A sad da pređemo na posao, i to sistematski. Ništa se u ovom mom poslu ne može postići bez tačne i precizne metode.

Uze pero i papir.

- Dakle, kako se slon zove?

- Hasan Ben Ali Ben Selim Abdulah Muhamed Mojze Alhamal Džemsetđiđibhoj Džulep Sultan Evu Budpur.

- Dobro. Nadimak?

- Džambo.

- Dobro. Mesto rođenja?

- Prestonica Sijama.

- Jesu li mu roditelji živi?

- Nisu, mrtvi su.

- Jesu li imali još potomstva osim njega?

- Nisu. Bio je jedinac.

- Dobro. Ovo će biti dovoljno za ovu rubriku. Sad mi, molim vas, opišite slona, ali pazite da ne izostavite nijednu pojedinost, ma koliko beznačajna bila, to jest, beznačajna s vašeg gledišta. Za ljude u mojoj profesiji nema beznačajnih pojedinosti; one ne postoje.

Ja sam opisivao, a on je zapisivao. Kad sam završio, on reče:

- Sad slušajte! Ispravite me ako sam negde pogrešio.

Čitao je ovako:

- Visina 19 stopa; dužina od vrha čela do početka repa 26 stopa; dužina surle 16 stopa; dužina repa 6 stopa; ukupna dužina, uključivši surlu i rep, 48 stopa; dužina kljova 9 i 1/2 stopa; uši srazmerne s ovim dimenzijama; otisak stopala nalik je na trag koji bure ostavi u snegu kad se uspravi; boja je slonova belkasta; u svakom uhu ima po jednu rupu veličine tanjira u koju se utiče nakit; i duša mu je da škropi vodom gledaoce, i da zlostavlja surlom ne samo osobe koje poznaje nego čak i potpuno nepoznate ljude; hramlje malko na desnu stražnju nogu, a pod levom pazuhom ima mali ožiljak od čira; kad je bio ukraden, imao je na sebi nosiljku za petnaest osoba i zlatom izvezeni pokrovac veličine običnog saga.

Nije bilo nijedne pogreške. Inspektor pozvoni, pruži opis Aleriku i reče:

- Daj odmah da se odštampa ovo u pedeset hiljada primeraka i pošalji svakom detektivskom uredu i zalagaonici u Americi. - Alerik izađe. - Tako, zasad je sve u redu. Zatim, moram imati njegovu fotografiju.

Dadoh mu jednu fotografiju. On je kritički promotri i reče:

- Mora biti dobra kad nema bolje; ali je ovde surlu savio i uvukao u usta. To je nezgodno i sračunato da zavara, jer je, naravno, inače ne

drži ovako.

Pozvoni.

- Alerik, daj odmah ujutro da se umnoži ova fotografija u pedeset hiljada primeraka, pa ih razašalji zajedno s opisom.

Alerik iziđe da izvrši naloge. Inspektor reče:

- Biće, naravno, potrebno raspisati nagradu. Koja svota da bude?

- Koju biste vi svotu predložili?

- Za početak,rekao bih... pa, dvadeset pet hiljada dolara. Ovo je zamršen i težak slučaj; ima na hiljade mogućnosti da ti lopovi umaknu, i prilika da se sakriju. Posvuda imaju prijatelja i drugova...

- Zaboga, znate li ko su ti lopovi?

Oprezni izraz na licu, koje je naviklo da prikriva misli i osećaje, nije mi ništa odao, kao ni reči odgovora koje bejahu vrlo tiho izgovorene:

- Ne brinite! Možda znam, a možda i ne znam. Obično steknemo prilično jasnu predstavu o krivcu po načinu njegovog rada i veličini lovine koju vreba. Nemamo posla sa džeparom ni običnim kradljivcem, računajte na to. Ovo nije „digao" početnik. Ali, kao što sam rekao, s obzirom na to koliko će se morati putovati i kako će brižljivo lopovi nastojati zamesti trag, dvadesetpet hiljada moglo bi biti premalo, ali mislim da je za početak dosta.

Tako smo se sporazumeli da to bude početna svota. Tada taj čovek, kome nije izmicalo ništa što bi nekim slučajem moglo poslužiti kao trag, reče:

- Ima slučajeva u detektivskoj praksi da su zločinci otkriveni zbog toga što su imali neobične apetite. Šta taj slon jede, i koliko?

- Pa, što se tiče toga, šta jede... on jede svašta. On će vam pojesti čoveka, poješće Bibliju... poješće svašta, od čoveka do Biblije.

- Dobro... vrlo dobro, zapravo, ali previše uopšteno. Detalji su nam potrebni, detalji su jedino vredni u našem poslu. Dobro... što se tiče ljudi. Za jedan obrok... ili, ako hoćete, za jedan dan... koliko će ljudi pojesti, ako su sveži?

- On ne mari jesu li sveži ili nisu; za jedan jedini obrok pojeo bi pet običnih ljudi.

- Dobro; pet ljudi; to ćemo zapisati. Koje narodnosti najvoli?

- Njemu je svejedno koje narodnosti. Više voli znance, ali nema predrasuda ni prema neznancima.

- Dobro. A sad, što se tiče Biblija. Koliko bi Biblija pojeo za jedan

obrok?

- Pojeo bi celo jedno izdanje.

- Za ovo bi se teško moglo reći da je dovoljno precizno. Mislite li na običan oktav ili porodično ilustrovano izdanje?

- Mislim da ne bi mario za ilustracije; to jest, mislim da ne bi ilustracije cenio više od običnog štampanog teksta.

- Ne, niste me dobro razumeli. Imao sam na umu veličinu. Obični oktav-format Biblije težak je oko dve i po funte, a veliki kvart-format s ilustracijama težak je deset do dvanaest funti. Koliko bi Doreovih Biblija pojeo za jedan obrok?

- Da ste videli tog slona, ne biste ni pitali. Pojeo bi koliko bi mu dali.

- Dobro, preračunajte to onda u dolare i cente. Moramo to nekako izvesti načistac. Primerak Dorea, uvezan u juhtovinu, obrezanih rubova, stoji sto dolara.

- Trebalo bi mu ih u vrednosti od oko pedeset hiljada dolara... recimo, jedno izdanje od petsto primeraka.

- E, to je već tačnije. Zapisaću tako. Dobro; voli ljude i Biblije; zasad je sve u redu. Šta još jede? Trebaju mi pojedinosti.

- Taj će vam slon ostaviti Biblije da bi jeo cigle, ostaviće cigle da bi jeo boce, ostaviće boce da bi jeo odeću, ostaviće odeću da bi jeo mačke, ostaviće mačke da bi jeo ostrige, ostaviće ostrige da bi jeo šunku, ostaviće šunku da bi jeo šećer, ostaviće šećer da bi jeo pitu, ostaviće pitu da bi jeo krompir, ostaviće krompir da bi jeo posije, ostaviće posije da bi jeo seno, ostaviće seno da bi jeo zob, ostaviće zob da bi jeo rižu, jer se na njoj uglavnom othranio. Nema ama baš ničega što ne bi pojeo, osim evropskog maslaca, ali i njega bi pojeo kad bi ga okusio.

- Dobro. Uobičajena količina za jedan obrok... recimo, oko...

- Pa sve od četvrt do pola tone.

- A pije...

- Sve što je tekuće. Mleko, vodu, viski, melasu, ricinusovo ulje, kamfin[11], karbol... nema smisla upuštati se u pojedinosti; koja vam god tekućina padne na pamet, zapišite je! Popiće vam sve što je tekuće, osim evropske kave.

- Dobro. A količina?

- Zapišite pet do petnaest buradi... žeđ mu se menja; apetit mu se ne menja.

- Ovi su podaci neobični. Morali bi nam mnogo pomoći da mu uđemo u trag.

Pozvoni.

- Alerik, pozovi kapetana Barnsa!

Barns se pojavi. Inspektor Blant mu izloži ćeli slučaj, detalj po detalj. Tada reče jasnim, odlučnim glasom čoveka koji je jasno zacrtao plan u glavi i koji je vičan da zapoveda:

- Kapetane Barns, naredite detektivima Džonsu, Devisu, Heliju, Bejtsu i Heketu da prate slona.

- Razumem, gospodine!

- Zapovedite detektivima Mozesu, Deklinu, Marfiju, Rodžersu, Toperu, Higinsu i Batolomeu da prate lopove.

- Razumem, gospodine.

- Postavite jaku stražu - stražu od trideset odabranih ljudi sa smenom od tridesetorice - na ono mesto gde je slon ukraden, da budno paze dan i noć, i da nikome ne dopuste da se približi - osim novinarima - nikome ko nema pismeno ovlašćenje od mene.

- Razumem, gospodine.

- Postavite detektive u civilnim odelima po svim železničkim stanicama, parobrodskim i trajektnim pristaništima, i po svim putevima što vode iz Džersi Sitija, s nalozima da pretraže sve sumnjive osobe.

- Razumem, gospodine.

- Dajte svim ljudima fotografiju i popratni opis slona, i kažite im neka pretraže sve vozove i trajekte koji odlaze, i ostale lađe.

- Razumem, gospodine.

- Ako nađu slona, neka ga uhvate i telegrafski me o svemu obaveste.

- Razumem, gospodine.

- Neka me odmah obaveste ako nađu kakve tragove, otiske stopala životinje ili bilo šta slično.

- Razumem, gospodine.

- Izdajte nalog lučkoj policiji neka budno patrolira obalni pojas.

- Razumem, gospodine.

- Razašaljite detektive u civilnim odelima po svim železničkim prugama, na sever sve do Kanade, na zapad sve do Ohaja, na jug sve do Vašingtona.

- Razumem, gospodine.

- Postavite stručnjake u sve telegrafske urede neka slušaju sve poruke; i neka zahtevaju da im se prevedu sve šifrirane poruke.

- Razumem, gospodine.

- Neka se sve ovo obavi u najvećoj tajnosti, zapamtite, u potpunoj tajnosti!

- Razumem, gospodine.

- Podnesite mi izveštaj neizostavno u uobičajeno vreme!

- Razumem, gospodine.

- Možete ići!

- Razumem, gospodine.

On ode.

Inspektor Blant bejaše časak nem i zamišljen, a plamen mu se u oku stiša i ugasi. Tada se okrene meni i mirno reče:

- Nisam sklon da se hvalim, to nije moj običaj; ali... naći ćemo slona.

Stisnuh mu srdačno desnicu i zahvalih se; i zaista sam osećao zahvalnost. Što sam duže gledao tog čoveka, to mi se više sviđao, i to sam mu se više divio, i nisam se mogao iščuditi zagonetnim čudesima njegovog zvanja. Tada se rastadosmo i ja pođoh kući kudikamo veselijeg srca nego što sam ga nosio u njegov ured.

2

Sutradan ujutro sve to je bilo objavljeno u novinama, do u najmanje sitnice. Bilo je čak i dodataka koji su se sastojali od „teorija" ovog, onog i bog te pitaj kojeg detektiva o tome kako je pljačka izvršena, ko su bili pljačkaši i kuda su umakli sa svojim plenom. Bilo je jedanaest takvih teorija koje su obuhvatale sve mogućnosti; sama ova činjenica pokazuje kakvi su detektivi slobodni mislioci. Nije bilo dveju jednakih teorija, pa čak ni takvih koje bi mnogo nalikovale jedna na drugu, osim u jednoj začudnoj pojedinosti, a u toj su se pojedinosti svih jedanaest teorija potpuno slagale. To je bilo da slona, premda je stražnji deo moje zgrade bio srušen a jedina vrata ostala zaključana, nisu odveli kroz onaj prolaz nego kroz neki drugi (neotkriveni) izlaz. Svi su se slagali da su lopovi napravili onaj prolaz samo zato da zavaraju detektive. To ne bi nikad palo na pamet meni niti možda nekom drugom laiku, ali to nije ni načas obmanulo detektive. Tako je

ono za što sam ja mislio da je jedino što nije nimalo tajanstveno, bilo zapravo baš ono u čemu sam najviše pogrešio. U svih su jedanaest teorija bili imenovani tobožnji pljačkaši; ali nije bilo dve teorije u kojima bi bili imenovani isti pljačkaši, ukupan broj osumnjičenih osoba iznosio je trideset i sedam. Svi su se izveštaji u različitim novinama završavali s najvažnijim mišljenjem od svih -mišljenjem glavnog inspektora Blanta. Deo je te izjave glasio ovako:

Šef zna koja su dvojica vođe, to su „Cigla" Dafi i „Riđi" Mek Fedn. Deset dana pre nego što je krađa izvršena, on je već znao da će biti pokušana, pa je potajno dao da se prate ta dvojica poznatih nitkova; ali, na žalost, u kritičnoj noći zameo im se trag, a pre nego što im se opet moglo ući u trag, ptičica je odleteia - to jest, slon.

Dafi i Mek Fedn su najdrskije ništarije u svom poslu; šef ima razloga da veruje da su baš oni ukrali peć iz detektivskog ureda zimus u studenoj noći -zbog čega su se šef i svi prisutni detektivi našli pre zore u rukama lekara, neki smrznutih nogu, neki smrznutih prstiju, ušiju i drugih udova.

Dok sam čitao prvu polovinu ovoga, bejah zadivljen više nego ikad izvanrednom oštroumnošću toga neobičnog čoveka. On je ne samo video oštrim okom sve u sadašnjosti, nego se ni budućnost nije mogla sakriti pred njim. Uskoro sam se obreo u njegovoj kancelariji i rekao da ne mogu a da ne žalim što nije dao da se pohapse ti ljudi i tako osujetio nevolju i gubitak; ali njegov je odgovor bio jednostavan i neosporiv:

- Nije naše da osujećujemo zločine nego da kažnjavamo. Ne možemo nikog kazniti dok zločin nije počinjen.

Napomenuh da su tajnost, s kojom smo počeli, narušile novine; ne samo da su otkriveni svi naši podaci nego i svi naši planovi i namere; čak su imenovane sve osumnjičene osobe, koje će se sad nesumnjivo preporučiti ili će se sakriti.

- Neka ih! Uveriće se da će se moja ruka, kad budem spreman, spustiti na njih, u njihovim skrovištima, isto onako pouzdano kao ruka sudbine. Što se tiče novina, moramo ostati s njima u dobrim odnosima. Slava, ugled, neprestano javno spominjanje, to je detektivu nasušni hleb. On mora objavljivati podatke, inače će ljudi pomisliti da ih nema; mora objaviti svoju teoriju, jer ništa nije tako čudno ni začudno kao detektivska teorija, niti mu donosi toliko divnog ugleda;

moramo objavljivati svoje planove, jer ih novinari uporno traže od nas, i ne bismo ih mogli odbiti a da im se ne zamerimo. Moramo neprekidno pokazivati javnosti šta radimo; inače će pomisliti da ništa ne radimo. Mnogo je lepše kad u novinama piše: „Evo oštroumne i izvanredne teorije inspektora Blanta", nego da piše nešto oštro ili, što je još gore, nešto sarkastično.

- Uviđam smisao vaših reči. Ali, opazio sam da ste u jednom delu svoje izjave u novinama jutros odbili da kažete šta mislite o nekoj nevažnoj pojedinosti.

- Da, uvek tako radimo; tako se postiže dobar učinak. Osim toga, ionako nisam još imao nikakvo mišljenje o tome.

Dao sam pozamašnu svotu novaca inspektoru da podmiri tekuće troškove, pa sam seo da čekam vesti. Očekivali smo da svaki čas počnu stizati depeše. U međuvremenu sam ponovo pročitao novine i našu okružnicu s opisom, pa sam zapazio da se čini kao da smo nagradu od dvadeset pet hiljada dolara ponudili samo detektivima. Rekoh da mislim da bi je trebalo dati svakome ko uhvati slona. Inspektor odvrati:

- Detektivi će naći slona pa će nagrada doći u prave ruke. Drugi bi ljudi mogli naći životinju jedino kad bi motrili što rade detektivi i iskoristili tragove i podatke ukradene njima, a to bi, opet, dalo detektivima pravo na nagradu. Prava je svrha nagrade da podstiče ljude koji posvećuju svoje vreme i izvežbanu pronicljivost toj vrsti posla, a ne da daje povlastice bilo kojim građanima koji nabasaju na plen a da nisu zaslužili povlastice svojim vrlinama i radom.

Ovo je svakako bilo prilično razborito. Telegrafski aparat poče u uglu da otkucava, i evo poruke koja je prispela:

FLAUER STEJŠEN, NJUJORK, 7.30 H

NA TRAGU SAM. NAŠAO NIZ DUBOKIH TRAGOVA NA OBLIŽNJOJ FARMI. SLEDIO IH DVE MILJE NA ISTOK BEZ USPEHA; MISLIM DA JE SLON OTIŠAO NA ZAPAD. POTAJNO ĆU GA SLEDITI U TOM SMERU.

DETEKTIV DARLI

- Darli je jedan od najboljih ljudi u našoj službi -reče inspektor. -

Uskoro će nam se opet javiti.

Stiže depeša broj 2:

BARKERS, NJU DŽERSI, 7.40 H

UPRAVO STIGAO. NOĆAS PROVALJENO U OVDAŠNJU FABRIKU STAKLA I ODNESENO OSAMSTO BOCA. NAJBLIŽA VODA U VELIKIM KOLIČINAMA PET MILJA ODAVDE. KREĆEM TAMO. SLON ĆE BITI ŽEDAN. BOCE BILE PRAZNE.

DETEKTIV BEJKER

- I ovo mnogo obećava - reče inspektor. - Rekao sam vam ja da će njegov apetit biti prilično dobar putokaz. Depeša broj 3:

TEJLORVIL, LONG AJLAND, 8.15 H

STOG SENA NESTAO NOĆAS U BLIZINI. VEROVATNO POŽDERAN. NA TRAGU SAM, ODLAZIM DALJE.

DETEKTIV HJUBARD

- Kako se samo kreće naokolo! - uzviknu inspektor. - Znao sam ja da nas čeka težak posao, ali svejedno ćemo ga uhvatiti.

FLAUER STEJSEN, NJUJORK, 9 H

SLEDIO TRAGOVE TRI MILJE NA ZAPAD. VELIKI, DUBOKI I NEPRAVILNI. UPRAVO SREO FARMERA KOJI KAŽE DA TO NISU SLONOVI TRAGOVI. KAŽE DA SU RUPE OD MLADICA KROŠNJATOG DRVEĆA KOJE JE ISKOPAO ZIMUS KAD JE ZEMLJA BILA ZAMRZNUTA. DAJTE MI NALOGE KAKO DA POSTUPIM.

DETEKTIV DARU

- Aha! Ortak onih lopova! Postaje vruće - reče inspektor.

I izdiktira ovu poruku Darliju:

UHAPSITE TOG ČOVEKA I PRISILITE GA DA ODA SVOJE DRUGOVE. SLEDITE I DALJE TRAGOVE - I DO PACIFIKA AKO

BUDE POTREBNO.

ŠEF BLANT

Sledeća depeša:

KONI POINT, PENSILVANIJA, 8.45 H

NOĆAS PROVALJENO U OVDAŠNJU PLINARU I ODNESENI NEPLAĆENI RAČUNI OD TRI MESECA.

DETEKTIV MARFI

- O, bože! - usklikne inspektor. - Zar jede i račune za plin?

- Možda, iz neznanja; ali ne bi se mogao prehraniti njima. Bar ne njima samima.

Tada stiže ova uzbudljiva depeša:

UPRAVO STIGAO. SELO ZGRANUTO. SLON PROŠAO OVUDA JUTROS U PET SATI. NEKI KAŽU DA JE KRENUO NA ISTOK, NEKI NA ZAPAD, NEKI NA SEVER, NEKI NA JUG - ALI SVI KAŽU DA NISU DUGO ČEKALI DA VIDE. UBIO KONJA; PRIBAVIO SAM KOMADIĆ KAO DOKAZNI MATERIJAL. UBIO GA SURLOM; PO NAČINU UDARCA MISLIM DA GA JE UDARIO LEVICOM. PO POLOŽAJU U KOJEM KONJ LEŽI MISLIM DA JE SLON KRENUO NA SEVER UZ BERKLIJEVU ŽELEZNIČKU PRUGU. IMA PREDNOST OD ČETIRI I PO SATA, ALI ODMAH KREĆEM PO NJEGOVOM TRAGU.

DETEKTIV HAVZ.

Stadoh da uzvikujem od veselja. Inspektor se držaše kao kip. Mirno pozvoni.

- Alerik, pozovi mi kapetana Barnsa!

Barns se pojavi.

- Koliko je ljudi spremno da izvrši hitne naloge?

- Devedeset i šest, gospodine.

- Pošaljite ih odmah na sever! Neka se zbiju uz Berklijevu železničku prugu, severno od Ajronvila.

- Razumem, gospodine.

- Neka se kreću u potpunoj tajnosti! Čim ostali budu slobodni,

zadržite ih radi daljnjih naloga!

- Razumem, gospodine.
- Možete ići!
- Razumem, gospodine.

Ubrzo stiže još jedna depeša:

STEJDŽ KORNERS, NJUJORK, 10.30 H

UPRAVO STIGAO. SLON PROŠAO OVUDA U 8.15. SVI POBEGLI IZ GRADA OSIM JEDNOG POLICAJCA. PO SVEMU SUDEĆI, SLON NIJE GAĐAO POLICAJCA NEGO BANDERU. POGODIO OBOJE. PRIBAVIO SAM KOMADIĆ POLICAJCA KAO DOKAZNI MATERIJAL.

DETEKTIV STAM

- Slon se dakle uputio na zapad - reče inspektor.
- Međutim, neće nam umaći jer su moji ljudi raspoređeni po ćelom tom kraju.

Sledeća je depeša glasila ovako:

GLOVERS, 11.15 H

UPRAVO STIGAO. SELO NAPUSTILI SVI OSIM BOLESNIKA I STARACA. SLON PROŠAO PRE TRI ČETVRT SATA. MASOVNI SASTANAK DRUŠTVA PROTIV ANTIALKOHOLIZMA BIO U TOKU; TURIO SURLU KROZ PROZOR I OPRAO GA VODOM IZ CISTERNE. NEKI PROGUTALI VODU - POSLE UMRLI; NEKOLICINA SE UTOPILA. DETEKTIVI GROŠ I O'ŠONESI PROLAZILI KROZ GRAD, ALI IŠLI NA JUG - PA SE MIMOIŠLI SA SLONOM. CEO KRAJ NA MNOGO MILJA UNAOKOLO U STRAHU - LJUDI BEŽE IZ KUĆA. KUD GOD SE OKRENU, NAIĐU NA SLONA, MNOGI IZGINULI.

DETEKTIV BRANT

Umalo što se nisam rasplakao, toliko me potresao taj pokolj. Ali inspektor samo reče:

- Vidite... opkoljavamo ga. Naslućuje da smo blizu; opet je krenuo na istok.

Ali čekale su nas nove nepovoljne vesti. Telegram je preneo ovu poruku:

HODŽENSPORT, 12.19 H

UPRAVO STIGAO. SLON PROŠAO PRE POLA SATA IZAZIVAJUĆI UŽAS I UZBUNU. HARAO PO ULICAMA; DVA LIMARA PROLAZILA, JEDNOG UBIO -DRUGI POBEGAO. OPŠTA ŽALOST.
DETEKTIV O'FLAERTI

- Sad je baš usred mojih ljudi - reče inspektor.
- Ništa ga ne može spasiti.

Pristizao je niz depeša od detektiva koji su bili raštrkani po Nju Džersiju i Pensilvaniji, i koji su sledili putokaze što su se sastojali od opustošenih staja, radionica i biblioteka nedeljnih verskih škola, gajeći velike nade - nade što su uistinu graničile s pouzdanjem.

Inspektor reče:

- Kad bih bar mogao stupiti u vezu s njima i narediti im da krenu na sever, ali to je nemoguće. Detektiv svraća u telegrafski ured samo da pošalje izveštaj; zatim opet odlazi i čovek ne zna gde bi ga mogao naći.

Tada stiže ova depeša:

BRIDŽPORT, KONEKTIKAT, 12.15 H

BARNAM NUDI 4000 DOLARA NA GODINU DANA ZA ISKLJUČIVO PRAVO DA SE SLUŽI SLONOM KAO POKRETNIM REKLAMNIM SREDSTVOM DOK GA DETEKTIVI NE PRONAĐU. ŽELI DA NALEPI NA NJEGA CIRKUSKE PLAKATE. TRAŽI HITAN ODGOVOR.
DETEKTIV BOGS

- To je puki besmisao! - uzviknuh.
- Naravno - prihvati inspektor. - Očigledno me gospodin Barnam, koji misli da je ne znam kako lukav, ne poznaje, ali ja poznajem njega.

Tada izdiktira ovaj odgovor na tu depešu.

PONUDA GOSPODINA BARNAMA ODBIJENA. 7000 DOLARA ILI

NIŠTA.

ŠEF BLANT

- Tako. Nećemo morati dugo čekati na odgovor. Gospodin Barnam nije kod kuće, u telegrafskom je uredu, takav mu je običaj kad ima posla. U roku od tri...

VREDI - P. T. BARNAM

Tako ga preseče u reči kuckavi telegrafski aparat. Pre nego što sam dospeo reći koju o toj neobičnoj zgodi, sledeća depeša skrene moje misli drugim, vrlo neveselim tokom.

BOLIVIJA, NJUJORK, 12.50 H

SLON STIGAO OVAMO S JUGA! UDARIO U ŠUMU U 11.50 RASTERAVŠI UZ PUT SPROVOD I SMANJIVŠI BROJ OŽALOŠĆENIH ZA DVOJE. GRAĐANI ISPALILI NEKOLIKO HITACA IZ MALOKALIBARSKOG TOPA A ONDA SE RAZBEŽALI. DETEKTIV BARK I JA STIGLI DESET MINUTA KASNIJE, SA SEVERA, ALI ZAMENILI NEKE JAME ZA OTISKE STOPALA PA IZGUBILI MNOGO VREMENA; NAJZAD NAŠLI PRAVI TRAG I SLEDILI GA DO ŠUME. TADA SMO BAULJALI I DALJE DOBRO PAZILI NA TRAG TE TAKO ZAŠLI U ŠIKARU. BARK JE BIO SPREDA. NA ŽALOST, ŽIVOTINJA SE ZAUSTAVILA DA SE ODMORI; BARK JE, KAKO JE SAGNUO GLAVU, ZAOKUPLJEN TRAGANJEM, NALETEO NA SLONOVE ZADNJE NOGE PRE NEGO JE SHVATIO KOLIKO MU JE BLIZU. BARK JE U ISTOM ČASU SKOČIO NA NOGE, DOHVATIO GA ZA REP I VESELO USKLIKNUO: „MOJA JE NA...! ALI NIJE DALJE DOPRO JER JE JEDAN JEDINI UDARAC GOLEMOM SURLOM OBORIO OSTATKE HRABROG MOMKA NA ZEMUU. JA POTEKAO NATRAG, A SLON SE OKRENUO PA ZA MNOM SVE DO RUBA ŠUME JUREĆI UŽASNO BRZO, I BIO BIH SVAKAKO PROPAO DA SE, HVALA BOGU, NISU PONOVO UMEŠALI OSTACI SPROVODA I ODVRATILI MU PAŽNJU. UPRAVO SAM DOZNAO DA OD SPROVODA NIJE NIŠTA OSTALO; ALI TO NIJE NIKAKAV GUBITAK JER IMA OBILJE MATERIJALA ZA DRUGI. DOTLE SE SLON PONOVO IZGUBIO.

DETEKTIV MALRUNI

Nismo primili nikakvih novih vesti osim od marljivih i samosvesnih detektiva raštrkanih po Nju Džersiju, Pensilvaniji, Delavari i Virdžiniji - koji su svi sledili sveže i dobre tragove - sve do malo posle dva sata po podne, kad je stigla ova depeša:

BAKSTER SENTER, 14.15 H

SLON BIO OVDE, OBLEPLJEN CIRKUSKIM PLAKATIMA, I RASTERAO VERSKI SKUP OBORIVŠI I RANIVŠI MNOGE KOJI SAMO ŠTO NISU STUPILI U BOLJI ŽIVOT. GRAĐANI GA UTORILII POSTAVILI STRAŽU. KAD SMO MALO POSLE DETEKTIV BRAUN I JA STIGLI, UŠLI SMO U TOR DA USTANOVIMO SLONOV IDENTITET S POMOĆU FOTOGRAFIJE I OPISA. SVE SE TAČNO POKLAPALO OSIM NEČEGA ŠTO NISMO MOGLI VIDETI - BRAZGOTINE POD PAZUHOM. DA BI PROVERIO, BRAUN SE PODVUKAO DA VIDI TE JE IZGUBIO GLAVU -

TO JEST SLON MU JU JE SMRSKAO I ŠATRO, PA NIŠTA NIJE IZIŠLO NA VIDELO. SVI SE RAZBEŽALI; I SLON POBEGAO UDARAJUĆI LEVO I DESNO SA MNOGO USPEHA. UMAKAO JE ALI JE OSTAVIO ZA SOBOM JASNE KRVAVE TRAGOVE OD RANA OD TOPOVSKIH KUGLI. POUZDANO JE DA ĆEMO GA PONOVO PRONAĆI. UDARIO NA JUG. KROZ GUSTU ŠUMU.

DETEKTIV BRANT

To je bila poslednja depeša. U sumrak je pala tako gusta magla da čovek nije mogao ništa razabrati ni na tri koraka pred sobom. Tako je potrajalo ćelu noć. Trajekti, pa čak i omnibusi, prestali su da saobraćaju.

3

Sutradan ujutro novine su bile isto onako pune detektivskih teorija kao i pre; u njima su bile sve one tragične činjenice koje smo već znali, i još mnoge druge koje su brzojavno primile od svojih dopisnika. Po jednu trećinu svakog stupca zauzimali su bleštavi naslovi, od kojih me hvatala muka.

BELI SLON NA SLOBODI! I DALJE NA SVOM KOBNOM PUTU!

ČITAVA SELA NAPUSTILI PRESTRAVLJENI STANOVNICI! PRED NJIM GOLI STRAH, ZA NJIM SMRT I PUSTOŠ! ZA NJIMA DETEKTIVI! STAJE RAZORENE, FABRIKE OPUSTOŠENE, LETINE POŽDERANE, JAVNI SKUPOVI RASPRŠENI, SVE POPRAĆENO PRIZORIMA NEOPISIVOG KRVOPROLIĆA! MIŠLJENJA TRIDESET ČETVORICE NAŠIH NAJISTAKNUTIJIH DETEKTIVA! MIŠLJENJE ŠEFA BLANTA!

- Tako! - reče inspektor Blant gotovo odajući uzbuđenje. - Ovo je veličanstveno! Ovo je najveća sreća koja je ikad snašla jednu detektivsku organizaciju. Glas će se o ovome proneti s kraja na kraj sveta i trajaće dok je sveta i veka, a s njim i moje ime.

Ali ja se nisam imao čemu radovati. Osećao sam se kao da sam sam počinio sve one krvave zločine, a da je slon samo moje neodgovorno oruđe. I koliko se samo onaj popis povećao! U jednom mestu „slon se „umešao" u izbore i pobio pet glasača koji su više puta glasali." Nakon toga je smlavio dva kukavca koji su se zvali O'Donohju i Mek Flenigan, a koji su „tek dan pre našli utočište u domu potlačenih iz svih zemalja, i upravo prvi put uživali plemenito pravo američkih građana na biralištu kad ih obori neumoljiva ruka Sijamskog biča". U drugom mestu je „naišao na nekog ludog senzacionalističkog propovednika kako priprema za iduću sezonu junačke napade na ples, pozorište i druge zabave koje mu ne mogu vratiti milo za drago, i stao na njega". A u trećem je „ubio putujućeg prodavca gromobrana". I tako se popis nastavljao, sve krvaviji i krvaviji, sve sumorniji i sumorniji. Šezdeset je osoba pobio, a dvesta i četrdeset ranio. Svi su izveštaji pošteno svedočili o delatnosti i revnosti detektiva, i svi su završavali napomenom da su „trista hiljada građana i četiri detektiva videli tog stravičnog stvora, a dvojicu je od tih detektiva usmrtio".

Strepio sam da telegrafski aparat opet ne počne otkucavati. Uskoro su nas poruke stale zasipati, ali su me ugodno iznenadile. Ubrzo je postalo jasno da se slonu izgubio svaki trag. Magla mu je pomogla da neprimetno nađe dobro skrovište. Depeše iz mesta toliko udaljenih jedno od drugoga da je to bilo smešno, javljale su da su u toliko i toliko sati ljudi opazili u magli neodređenu golemu masu koja je „začelo bila slon". Tu su neodređenu golemu masu opazili u Nju Hevnu, u Nju Džersiju, u Pensilvaniji, usred države Njujork, u Bruklinu, pa čak i u samom gradu Njujorku! Ali je svugde ta neodređena golema

masa u tren oka iščezla bez traga i glasa. Svaki je od mnogobrojnih detektiva raštrkanih po tom golemom prostranstvu slao izveštaje svakog sata, i svaki je od njih, ama baš svaki, bio na tragu, i pratio nešto, i bio nečemu za petama.

Ali dan prođe a da ništa drugo ne donese.

Sutradan isto tako.

Novinski izveštaji stadoše bivati jednolični od činjenica koje se nisu svodile ni na šta, tragova koji nisu nikuda vodili, i mišljenja koja su gotovo sasvim iscrpla sve ono što može iznenaditi, oduševiti i poneti.

Po inspektorovom savetu, udvostručih nagradu.

Prođoše još četiri dosadna dana. Tada žestok udarac pogodi jadne, revnosne detektive - novinari odbiše da im objavljuju teorije i hladno im rekoše: „Dajte nam da odahnemo!"

Dve sedmice posle nestanka slona povisih nagradu, po inspektorovom savetu, na sedamdeset i pet hiljada dolara. Bejaše to pozamašna svota, ali sam odlučio da radije žrtvujem svu svoju ličnu imovinu nego da izgubim dobar glas kod svoje vlade. Pošto su se detektivi našli u nevolji, okomiše se i novine na njih i stadoše ih obasipati najžučljivijim pogrdama. To je dalo komedijašima ideju da se preruše u detektive i progone slona po pozornici na sasvim budalast način. Karikaturisti su prikazivali detektive kako durbinom pretražuju kraj dok im slon, za leđima, krade jabuke iz džepova. I crtali su svakojake smešne karikature detektivske značke - sigurno ste videli tu značku otisnutu zlatnom bojom na poleđini detektivskih romana, na njoj je razrogačeno oko i natpis „MI NIKAD NE SPAVAMO". Kad bi detektivi svratili da nešto popiju, tobože šaljivi gostioničar vaskrsnuo bi zastarelu jezičku izreku upitavši ih:

- Želite li neumivenicu?

- Sa svih su strana pljuštale poruge.

Ali jedan je čovek ostao na sve to miran, hladnokrvan, nepromenjen. Bio je to onaj stanac-kamen, glavni inspektor. Njegovo junačko oko nije ni trenutak poniklo, njegovo vedro samopouzdanje nije se ni trenutak pokolebalo. Neprekidno je govorio:

- Neka se samo rugaju; ko se poslednji smeje, najslađe se smeje.

Moje je divljenje prema tom čoveku preraslo u pravo obožavanje. Bio sam neprestano uz njega. U njegovom mi je uredu postalo neugodno, i svaki mi je dan bivalo sve neugodnije i neugodnije. Ali,

ako je on to mogao podneti, želeo sam i ja... bar dok mogu. I tako sam redovno dolazio i ostajao kod njega... što kanda niko drugi osim stručnjaka nije bio kadar. Svi su se čudom čudili kako sam mogao; počesto mi se činilo da ću morati dići ruke, ali bih u takvom času pogledao u ono njegovo mirno i naoko duhom odsutno lice pa bih ustrajao.

Jednog jutra, otprilike tri sedmice posle nestanka slona, bio sam zaustio da kažem kako ću morati položiti oružje i povući se, kad me veliki detektiv preduhitri u mom naumu predloživši mi još jedan izvanredan i majstorski potez.

Taj je bio da se nagodimo s lopovima. Domišljatost ovoga čoveka nadmašivala je sve što sam ikad video, a ja sam često bio u doticaju s najpametnijim glavama na svetu. Reče kako je uveren da bi se mogao s njima nagoditi da vrate slona za sto hiljada dolara. Rekoh kako verujem da bih mogao skupiti toliko novaca, ali šta će biti s onim jadnim detektivima koji su onako zdušno radili? On reče:

- Pri nagodbama oni uvek dobijaju polovinu.

Tako otpade moj jedini prigovor. Tada inspektor napisa dve ovakve poruke:

DRAGA GOSPOĐO, VAŠ MUŽ MOŽE ZARADITI VELIKU SVOTU NOVACA (I BITI POTPUNO ZAŠTIĆEN OD ZAKONA) AKO ODMAH STUPI U VEZU SA MNOM

ŠEF BLANT

I posla jednu poruku po svom poverljivom glasniku „navodnoj supruzi" Cigle Dafija, a drugu navodnoj supruzi Riđeg Mek Fedna.

Za sat vremena stigoše ovi uvredljivi odgovori:

TI STARI BLESANE - CIGLA DAFI JE MRTAV IMA VEĆ DVE GODINE.

BRIDŽET MAHONI

ŠEFE BENO - RIĐI MEK FEDN JE OBEŠEN I U RAJU VEĆ 18 MESECI. TO ZNA SVAKO MAGARE OSIM DETEKTIVA.

MERI OHULIGAN

- Odavno sam već slutio da je tako - reče inspektor. - Ovaj dokaz

potvrđuje kako mi je instinkt nepogrešiv.

Čim mu nešto ne bi pošlo za rukom, imao je u pripremi nešto novo. Odmah je za jutarnje novine napisao oglas od kojeg sam sačuvao jedan primerak:

A. - xwbiv. 242 N. Tjnd-fz328wmlg. Ozpo, -:2 m! ogw. Mum.

Reče da će ovo dovesti lopova, ako je živ, na uobičajeno sastajalište. Nadalje objasni da je uobičajeno sastajalište mesto gde se obavljaju svi poslovi između detektiva i kriminalaca. Taj će se sastanak održati sutradan u ponoć.

Dakle, nismo mogli ništa više učiniti pa brže-bolje odoh iz kancelarije, uistinu srećan što mi se ukazala ta prilika.

Sutradan, u jedanaest časova noću, doneo sam sto hiljada dolara u novčanicama i uručio ih šefu. Malo zatim on se oprosti sa mnom, a u očima mu se ogledaše ono junačko, staro, nepomućeno samopouzdanje. Jedva nekako prođe gotovo nepodnosiv sat vremena; tada začuh njegove blažene korake i ustadoh dahćući i teturajući da mu pođem u susret. Kako su mu pametne oči pobednički plamtele! On reče:

- Nagodili smo se! Sutra će ona zanovetala svirati drugu pesmu! Hodite za mnom!

Uze upaljenu sveću i siđe u prostran nadsvođen podrum u kojem je šezdeset detektiva uvek spavalo, i u kojem ih se dvadesetak sad kartalo da utuku vreme. Išao sam u stopu za njim. On hitro pođe prema mračnom i dalekom kraju podruma, i baš kad se stadoh gušiti i gubiti svest, on se spotakne i pade preko ispruženih udova nekog grdnog stvora, te začuh kako padajući uzvikuje:

- Naša je plemenita struka osvetlala obraz. Evo vam vašeg slona!

Odnesoše me gore u ured i privedoše svesti karbolom. Sjatiše se svi detektivi i nastade takvo pobedničko slavlje kakvo još nikad nisam video. Pozvaše novinare, otvoriše košare šampanjca, napijahu zdravice, a ushićenom rukovanju i čestitanju nikad kraja. Dakako da je šef bio junak dana, a njegova je sreća bila tako potpuna, i tako strpljivo i čestito i junački stečena, da sam uživao gledajući ga, premda sam ostao beskućnik i prosjak, premda je moj dragoceni hranjenik bio mrtav, a ja izgubio položaj u službi svoje domovine zbog nečega što će se uvek činiti da je bilo kobno i nehajno vršenje časne dužnosti. U mnogim se rečitim pogledima odražavalo duboko divljenje

prema šefu, a mnogi su detektivi šaputali: - Gle g<%18>a...<%0> nema mu premca u struci, samo mu daj trag, ništa mu više ne treba, i nema toga što neće naći. - Svi su silno uživali dok su delili onih pedeset hiljada dolara; kad su ih podelili, šef je, trpajući svoj deo u džep, održao kratak govor u kojem je rekao:

- Neka vam je u slast, momci, jer ste ih zaslužili; i ne samo to, doneli ste neumrlu slavu detektivskoj struci.

Uto stiže ova depeša:

MONRO, MIČIGEN, 22 H

PRVI PUT U VIŠE OD TRI SEDMICE NAIŠAO NA POŠTU. SLEDIO NA KONJU OTISKE STOPALA KROZ ŠUMU HILJADU MILJA. SVAKI DAN SVE JASNIJI. NE BRINITE - ZA NEDELJU DANA SLON ĆE BITI MOJ. TO JE SASVIM SIGURNO.

DETEKTIV DARU

Šef nazdravi:

- Tri puta ura za Darlija, jednu od najpametnijih glava u našoj službi - a tada zapovedi da mu telegrafišu neka se vrati kući da primi svoj deo nagrade.

Tako je završila ta čudesna zgoda s ukradenim slonom. Sutradan su novine bile opet pune hvala i lepih reči, osim jednog bednog izuzetka. Taj je list pisao: „Velik li je taj detektiv! Možda je malo spor da pronađe takvu sitnicu kao što je zagubljeni slon - može ga tražiti danima i spavati s njegovim usmrdelim lešom noćima pune tri sedmice, ali naposletku će ga naći... ako uspe nagovoriti čoveka koji ga je zagubio da mu pokaže gde ga je zagubio!”

Zauvek sam izgubio jadnog Hasana. One topovske kugle ranile su ga nasmrt, pa se u magli zavukao u ono gadno mesto i tamo je, opkoljen neprijateljima i u neprestanoj opasnosti da ga ne otkriju, skapavao od gladi i muka dok mu smrt nije donela mir.

Pogodba me stajala sto hiljada dolara; detektivski troškovi iznosili su još četrdeset i dve hiljade dolara; nikad više nisam zatražio službu od svoje vlade; propao sam i potucam se po svetu... ali moje divljenje prema onom čoveku, za koga verujem da je najveći detektiv kojeg je svet ikad video, ostalo je nepomućeno do dana današnjega, i ostaće

tako do kraja života.

LJUDOŽDERI U VOZU

Nedavno sam bio u Sent Luisu i, na putu na zapad, pošto sam prešao u drugi voz u Ter Hout, u državi Indijani, na jednoj je maloj stanici ušao i seo do mene gospodin blagog, dobrodušnog lica, od svojih četrdeset i pet ili možda pedeset godina. Lepo smo razgovarali o koječemu oko sat vremena, pa sam zaključio da je vrlo inteligentan i zabavan. Kad je čuo da sam iz Vašingtona, odmah se počeo raspitivati za pojedine javne radnike i za poslove Kongresa; ubrzo sam uvideo da razgovaram s čovekom koji odlično poznaje sve začkoljice i zavrzlame političkog života u prestonici, čak i običaje i manire, i uobičajene postupke senatora i zastupnika u domovinama Federalne zakonodavne skupštine. Domalo su dva čoveka zastala časak pokraj nas i jedan je rekao drugome:

- Harise, ako mi to učiniš, neću te nikad zaboraviti, sinko moj!

Oči mog novog druga zasjale su od zadovoljstva. Pomislio sam da su te reči probudile u njemu neku dragu uspomenu. Tada mu lice postade zamišljeno - gotovo mračno. Obrati mi se ovako:

- Da vam ispripovedam jednu priču; otkriću vam tužno poglavlje u svom životu - poglavlje koje nisam nikad spominjao otkako su se ti događaji zbili. Slušajte pažljivo i obećajte mi da me nećete prekidati.

Rekoh da neću, i on mi ispriča ovu čudnu dogodovštinu govoreći na mahove živo, na mahove setno, ali uvek osećajno i ozbiljno.

Dana 19. decembra 1835. krenuo sam iz Sent Luisa večernjim vozom u Čikago. U vozu je bilo svega dvadeset i četiri putnika. Nije bilo ni žena ni dece. Bili smo odlično raspoloženi i uskoro smo sklopili prijatna poznanstva. Po svemu se činilo da će putovanje biti prijatno; niko u društvu nije, mislim, ni sanjao o grozotama koje su nas uskoro snašle.

U 11 časova noću počeo je jako da pada sneg. Odmah pošto smo napustili malo selo Velden, našli smo se u onoj strahovitoj prerijskoj pustoši koja se prostire na milje i milje u nenastanjenoj pustinji sve tamo do naselja Džubili. Vetrovi kojima nisu stajali na putu ni drveće ni brda, pa čak ni stene, divlje su zavijali preko ravne pustinje terajući pred sobom snežne pahuljice kao penu na vrhovima valova uzburkanog mora. Sneg je brzo rastao; a znali smo, po smanjenoj

brzini voza, da se lokomotiva probija kroz njega sve teže i teže. Kadikad se zaista gotovo zaustavljala usred velikih nanosa što su se gomilali na pruzi kao gorostasni grobovi. Razgovori su stali zapinjati. Veselje je zamenila duboka zabrinutost. Misao da bismo mogli biti zarobljeni u snegu, u goloj preriji, pedeset milja daleko od prve kuće, javila se u svačijoj glavi i širila sumoran uticaj na svačiji duh.

U dva sata ujutru prenuo sam se iz teskobnog dremeža jer je oko mene prestalo svako kretanje. U tren oka sinula mi je u glavi jeziva istina - zatrpani smo u snežnom nanosu. „Svi upomoć!" Svi su skočili da se odazovu pozivu. Svi smo do jednoga jurnuli van u olujnu noć, mrkli mrak, valovit sneg, besnu oluju, svesni da bi nam svaki izgubljeni trenutak mogao svima doneti propast. Lopate, ruke, daske - svašta, sve čime se mogao ukloniti sneg, bilo je smesta upotrebljeno za naše zajedničko dobro. Bio je to neobičan prizor, ta mala grupa mahnitih ljudi što se bore s nanesenim snegom, jedni u najtamnijoj pomrčini a drugi pod oštrim svetlom fara lokomotive.

Nepun sat je bio dovoljan da se osvedočimo kako su nam napori sasvim uzaludni. Dok smo mi odstranjivali jedan nanos, oluja je zakrčila prugu sa desetak drugih. A što je najgore, otkrili smo da je u poslednjem velikom jurišu koji je lokomotiva učinila na neprijatelja pukla uzdužna osovina na pogonskom točku. Sve da je pruga i bila slobodna, bili bismo nemoćni. Ušli smo u vagon izmoreni radom i vrlo žalosti. Okupili smo se oko peći i ozbiljno pretresli položaj. Nismo imali nikakvih zaliha hrane - to je bila najveća nevolja. Nismo se bojali da ćemo se smrznuti, jer je u tenderu bilo dovoljno drva. To nam je bila jedina uteha. Raspravljanje se završilo napokon tako da smo se složili s kondukterovim ubitačnim zaključkom, to jest da bi smrt zadesila svakog čoveka koji bi pokušao pešice da prevali pedeset milja po takvom snegu. Nismo mogli poslati po pomoć, a sve da smo i mogli, pomoć ne bi nikad stigla. Morali smo se pokoriti i čekati, najstrpljivije što smo mogli, pomoć ili smrt od gladi! Mislim da se i najhrabrije srce načas sledilo kad su te reći bile izgovorene.

Posle sat vremena razgovori su se sveli na tiho mrmljanje ovde-onde u vagonu, što se čulo na mahove između naleta vetra; svetiljke su potamnele, većina se stradalnika smestila između titravih sena da razmišlja - da zaboravi sadašnjost, ako može - da spava, ako bude kadra.

Večna je noć - nama je svakako činila večna - istrošila najzad svoje duge i spore sate i na istoku je pukla hladna siva zora. Kako je svetio bivalo jače, putnici su se počeli micati i davati znakove života, jedan za drugim, i svaki je redom odgurnuo s čela šešir spuštenog oboda, protegao ukočene udove i zirnuo kroz prozore na neveselu krajinu. Uistinu je bila nevesela! - nigde ni žive duše; ni ljudskog naselja, ništa osim prostrane bele pustinje, uzdginute ponjave snega gonio je vetar amo-tamo - more zakovitlanih pahuljica zaklanjalo je nebeski svod.

Celog dana smo kunjali po vagonima, malo govorili, mnogo mislili. Još jedna duga i sumorna noć - i glad.

Još jedno svanuće - još jedan dan ćutnje, jada, ubitačne gladi, beznadežnog čekanja pomoći koja nije mogla stići. Noć nemirnog dremeža, puna snova o gošćenju - buđenja bolna od muka gladi.

Četvrti je dan došao i prošao - i peti! Pet dana groznog zatočeništva! Divlja je glad virila iz svakog oka. U svakom je oku bio znak strašnog značenja - nagoveštaj nečega što se nejasno oblikovalo u svačijem srcu - nečega što se još ničiji jezik nije usuđivao da izrazi recima.

Šesti je dan prošao - i sedmi je svanuo najmračnijoj, najunezverenijoj i najočajnijoj grupi ljudi koja je ikad stajala u senci smrti. Sad mora izići na javu! Ono što je raslo u svim srcima bilo je spremno da napokon poteče sa svih usana! Priroda je bila napeta do krajnjih granica - morala je popustiti. RIČARD H. GASTON iz Minesote, visok, koštunjav, bled, ustade. Svi su znali šta je na pomolu. Svi su se pripremili - svaki osećaj, sve što bi bilo nalik na uzbuđenje bilo je prigušeno - u očima koje su donedavno bile onako divlje, javila se jedino smirena, zamišljena ozbiljnost.

- Gospodo - ne možemo dalje ovako! Vreme je na izmaku! Moramo odrediti ko će od nas umreti da bi ostale snabdeo hranom.

GOSPODIN DŽON DŽ. VILIJEMS iz Ilinoisa ustade i reče: - Gospodo, ja predlažem za kandidata velečasnog Džemsa Sojera iz Tenesija.

GOSPODIN VILIJEM R. ADAMS iz Indijane reče: - Ja predlažem za kandidata gospodina Denijela Slouta iz Njujorka.

GOSPODIN ČARLS DŽ. LENGDON: - Ja predlažem za kandidata gospodina Semjuela A. Bouena iz Sent Luisa.

GOSPODIN SLOUTE. - Gospodo... ja želim da se zahvalim u korist gospodina Džona A. Van Nostrenda mlađeg iz Nju Džersija.

GOSPODIN GASTON: - Ako nema prigovora, gospodinova želja će biti ispunjena.

Pošto je GOSPODIN VAN NOSTREND stavio prigovor, ostavka gospodina Slouta je odbijena. Gospoda Sojer i Bouen podneli su takođe ostavke, koje nisu prihvaćene iz istih razloga.

GOSPODIN A. L. BESKOM iz Ohaja: - Ja predlažem da se kandidovanje završi i da Dom pređe na izbor tajnim glasanjem.

GOSPODIN SOJER: - Gospodo... ja energično protestvujem protiv ovakvog postupka. On je u svakom pogledu nepravilan i nedoličan.

Moram vas zamoliti da ga smesta obustavimo, pa da izaberemo predsednika sednice i nadležne službenike koji će mu pomagati u radu, a onda možemo razborito nastaviti posao koji je pred nama.

GOSPODIN BEL iz Ajove: - Gospodo, ne slažem se s tim. Nije vreme da pazimo na formu i ceremonijalne propise. Više od sedam dana smo bez hrane. Svaki trenutak koji izgubimo u jalovom raspravljanju pogoršava nam položaj. Ja sam zadovoljan predloženim kandidatima - verujem da su svi prisutni zadovoljni - i što se mene tiče, ne vidim razloga zašto ne bismo odmah izabrali jednoga ili više njih. Hteo bih da podnesem rezoluciju...

GOSPODIN GASTON: - Na nju bi bilo prigovora pa bi morala, prema propisima, odležati jedan dan, te bi tako prouzrokovala baš onaj zastoj koji vi želite izbeći. Gospodin iz Nju Džersija...

GOSPODIN VAN NOSTREND: - Gospodo... ja sam stranac među vama; nisam tražio čast koju ste mi ukazali, pa se malo ustežem...

GOSPODIN MORGAN iz Alabame (upada mu u reč): - Ja sam za prethodnu interpelaciju.

Predlog je prihvaćen i dalja debata je naravno, okončana. Prihvaćen je predlog da se izaberu službenici, pa je gospodin Gaston izabran za predsednika, gospodin Blejk za sekretara, gospoda Holkom, Dajer i Boldvin u izbornu komisiju, a gospodin R. M. Houlend, nabavljao, da pomaže komisiji u izboru.

Zatim je objavljen prekid od pola sata, pa se malo agitiralo. Na znak predsednikovim čekićem, sednica je nastavljena, a komisija je podnela izveštaj u korist gospode Džordža Fergusona iz Kentakija, Lisjena Hermana iz Louizijane i V. Mesika iz Kolorada kao kandidata.

Izveštaj je prihvaćen.

GOSPODIN RODŽERS IZ MISURIJA: - Gospodine predsedniče... Kako je sad izveštaj propisno podnesen Domu, predlažem jednu izmenu: ime gospodina Hermana zameni imenom gospodina Lucija Harisa iz Sent Louisa, koji nam je svima dobro poznat kao čestit čovek. Ne bih hteo da neko pomisli da imalo osporavam čelik-značaj i ugled gospodina iz Luizijane - nipošto. Poštujem ga i cenim koliko i svaki drugi od ovde prisutnih džentlmena; ali niko od nas ne može zatvoriti oči pred činjenicom da je on omršavio za ovu nedelju dana najviše od svih - niko od nas ne može zatvoriti oči pred činjenicom da je komisija učinila propust u vršenju svoje dužnosti, bilo iz nemara, bilo iz nekog ozbiljnijeg razloga, nudeći nam na izbor gospodina koji, ma koliko njegove pobude bile plemenite, nije zaista toliko hranjiv...

PREDSEDNIK: - Molim gospodina iz Misurija da sedne. Predsednik ne može dopustiti da se čast komisije dovodi u pitanje, osim redovnim putem, prema pravilima. Šta će Dom preduzeti u vezi s gospodinovim predlogom?

GOSPODIN HALIDEJ iz Virdžinije: - Ja predlažem još jednu izmenu izveštaja, naime, da zamenimo gospodina Mesika gospodinom Harvijem Devisom iz Oregona. Gospoda će možda prigovoriti da je gospodin Devis, zbog tegoba i oskudice graničarskog života, žilav; ali, gospodo, je li sad vreme da cepidlačimo oko žilavosti? Je li sad vreme da tražimo dlaku u jajetu? Nije, gospodo, krupnoća je ono što tražimo - građa, težina, krupnoća - to je ono što je sad najpreče - a ne talent, ni genijalnost, ni školovanost. Zahtevam da se razmotri moj predlog.

GOSPODIN MORGAN (uzbuđeno): - Gospodine predsedniče... ja se najodlučnije suprotstavljam ovoj zameni. Gospodin iz Oregona je star, a osim toga, samo su mu kosti krupne - nema mnogo mesa. Pitam gospodina iz Virdžinije želimo li supu umesto čvrste hrane? Želi li nas obmanuti senama? Želi li se narugati našim mukama jednim oregonskim duhom? Pitam ga može li on gledati ova brižna lica oko sebe, može li nam se zagledati u žalosne oči, može li slušati lupanje naših žudnih srdaca, a onda nam još naturati ovoga izgladnelog varalicu? Pitam ga može li misliti na naše bedno stanje, na naše minule jade, na našu mračnu budućnost - pa da nam još nemilosrdno podmeće ovu olupinu, ovu razvalinu, ovu klimavu varalicu, ovu

kvrgavu i izmoždenu i istrošenu skitnicu s negostoljubivih oregonskih obala? Nikada! (Pljesak.)

Ovaj je amandman, nakon vatrene rasprave, stavljen na glasanje i odbijen. Gospodin Haris unesen je u listu na temelju prvog amandmana. Tada je započelo glasanje. Glasalo se pet puta bez rezultata. Pri šestom glasanju izabran je gospodin Haris, jer su svi osim njega glasali za njega. Tada je pao predlog da se njegov izbor potvrdi aklamacijom, što nije uspelo, jer je on opet glasao protiv sebe.

GOSPODIN REDVEJ predložio je da Dom izabere između preostalih kandidata jednoga za doručak. Ovo je prihvaćeno.

Rezultat prvog glasanja bio je nerešen, jer se polovina članova opredelila za jednog kandidata radi njegove mladosti, a druga se polovina opredelila za drugoga radi njegove veličine. Predsednik je dao presudni glas za ovoga poslednjeg, gospodina Mesika. Ta je odluka izazvala prilično nezadovoljstvo među prijateljima gospodina Fergusona, poraženog kandidata, i bilo je govora o tome da treba ponovo glasati; međutim, prihvaćen je predlog da se sednica zaključi, pa se skup odmah razišao.

Pripreme za večeru odvratile su zadugo pažnju Fergusonovoj frakciji od raspravljanja o njihovoj žalbi, a kad su hteli ponovo da je iznesu, radosna najava da je gospodin Haris gotov oterala je svaku pomisao na njih.

Napravili smo na brzu ruku stolove poduprevši naslone sedišta pa smo seli, srdaca punih zahvalnosti, za najbolju večeru koju smo imali priliku videti za tih sedam mučnih dana. Koliko smo se promenili za nekoliko sati! Beznadna, setna beda, glas, grozničava teskoba, očaj - tada; zahvalnost, vedrina, radost suviše duboka da bi se mogla izreći - sada. To je, znam, bio najradosniji trenutak u mome burnom životu. Vetrovi su divlje zavijali i nosili sneg oko našeg zatvora, ali su već bili nemoćni da nas rastuže. Sviđao mi se Haris. Možda je mogao biti bolje priređen, ali mogu slobodno reći da mi nijedan čovek nije bio toliko po ukusu koliko Haris, niti mi je pružio toliko užitaka. Mesik je bio vrlo dobar, iako prilično začinjen, ali što se tiče prirodne hranjivosti i ukusnosti tkiva, uvek bih radije Harisa. Mesik je imao svoje dobre strane - ne kažem ništa, niti želim da kažem - ali nije bio za doručak ništa bolji od mumije, gospodine - baš nimalo bolji. Mršav? - O, bože! - Žilav? Eh, bio je vraški žilav! Ne možete da zamislite - nikad ne biste

mogli tako nešto da zamislite!

- Hoćete da kažete da...

- Nemojte me, molim vas, prekidati! Posle doručka izabrali smo čoveka po imenu Voker, iz Detroita, za večeru. On je bio jako dobar, Napisao sam tako posle i njegovoj ženi. Zaslužio je svaku pohvalu. Uvek ću se sećati Vokera. Bio je malo nedopečen, ali jako dobar. A onda smo, sutradan ujutru, imali za doručak Morgana iz Alabame. To je bio jedan od najfinijih ljudi koje sam ikad upoznao - zgodan, obrazovan, profinjen, govorio je tečno nekoliko jezika - savršen džentlmen - bio je savršen džentlmen, i neobično sočan. Za večeru smo imali onu oregonsku starinu, i on je zaista bio mućak, nema govora - star, koštunjav, žilav, ne možete ni zamisliti. Ja sam najzad rekao, gospodo, vi kako hoćete, ali ja ću čekati do idućeg izbora. A Grejmz iz Ilinoisa je rekao: - Gospodo, i ja ću čekati. Kad izaberete čoveka koji ima nešto čime se može pohvaliti, biće mi drago da vam se ponovo pridružim. - Uskoro je postalo svima jasno da niko nije zadovoljan Devisom iz Oregona, pa su, da bi se sačuvala dobra volja koja je onako lepo zavladala otkako smo večerali Harisa, održani izbori, a rezultat je bio da je izabran Beker iz Džordžije. Taj je bio sjajan! E, dakle - posle toga imali smo Dulitla, i Houkinsa, i Mek Elroja (bilo je pritužbi na račun Mek Elroja jer je bio neobično nizak i suv), pa Penroda i dva Smita, i Bejlija (Bejli je imao drvenu nogu, što je bio čisti gubitak, ali je inače bio dobar), i jednog malog Indijanca, i jednog verglaša, i jednog gospodina po imenu Bakminster - skitnicu tankog kao štap, koji nije bio dobar ni za društvo niti valjan za doručak. Bilo nam je drago što smo ga izabrali pre nego što je pomoć stigla.

- Onda je ipak najzad stigla blagoslovena pomoć?

- Jeste, stigla je jednog vedrog, sunčanog jutra, upravo posle izbora. Bio je izabran Džon Marti, nije mogao biti bolji, časnu vam reč dajem; ali se Džon Marti vratio s nama, vozom koji nam je došao u pomoć, i na kraju se oženio Harisovom udovicom...

- Udovicom...

- Udovicom našeg prvog izabranika. Oženio se njome i još je srećan, i cenjen, i imućan. Eh, to vam je bilo baš kao u kakvoj knjizi, gospodine... To vam je bilo kao u kakvom romanu. Na ovoj stanici silazim, gospodine; moram se oprostiti s vama. Kad god vam bude zgodno da ostanete dan-dva kod mene, biće mi drago da vas ugostim.

Sviđate mi se, gospodine; u meni se rodila naklonost prema vama. Mogao bih vas voleti kao samog Harisa, gospodine. Zbogom, gospodine, i srećan vam put!

Otišao je. Nikad u životu nisam bio tako preneražen, tako ojađen, tako zbunjen. Ali u duši mi je bilo drago što je otišao. Ma koliko bio uglađen i govorio blago, zadrhtao bih kad god bi me pogledao svojim gladnim očima; a kad sam čuo da sam stekao njegovu pogibeljnu naklonost, i da me ceni gotovo isto onoliko koliko je cenio pokojnog Harisa, srce mi je stalo u grudima.

Bio sam neizrecivo zbunjen. Nisam sumnjao u njegove reči; nisam mogao posumnjati ni u jednu pojedinost njegovog kazivanja, onako punog ozbiljne verodostojnosti, ali su me oni strašni detalji porazili i izazvali očajnu zbrku u mojoj glavi. Ugledah konduktera kako me motri. Upitah ga:

- Ko je taj čovek?

- Nekad je bio član Kongresa, i to dobar član Kongresa. Ali ga je jednom u vozu zavejao sneg i umalo što nije umro od gladi. Bio je toliko promrzao, uopšte prozebao i iscrpljen jer nije imao šta jesti, da je dva-tri meseca posle toga bio bolestan i rastrojen. Sad je zdrav, samo pati od fiksne ideje, pa kad se raspriča o toj staroj temi, nikad ne stane dok ne pojede čitav onaj voz ljudi o kojima priča. Sad bi se već bio obračunao s njima, ali je tu morao sići. Zna im imena kao očenaš. Kad ih sve pojede osim sebe, uvek kaže: „Pošto je došlo vreme uobičajenog izbora za doručak, a kako nije bilo protivljenja, ja sam bio propisno izabran, posle čega sam, kako nije bilo nikakvih prigovora, dao ostavku. I tako me evo ovde."

Silno mi je odlanulo kad sam saznao da sam slušao samo nedužne snohvatice luđaka, a ne istinite doživljaje krvoločnog ljudoždera.

1868.

O AUTORU

MARK TVEN (pravo ime Clemens, Samuel Langhorne 1835 - 1910), američki književnik. Bio je štamparski pomoćnik, oficir rečne plovidbe na Misisipiju (sve do izbijanja građanskog rata 1861 - 1865), kopač zlata, novinar i predavač. Jedan je od najistaknutijih svetskih humorista i pripovedača. Nenadmašan je slikar američkog života. Među prvima je snagom svog talenta uspeo da američku književnost uzdigne iz inferiornog položaja u kome je ona bila u odnosu na englesku književnost i stvori joj ravnopravan položaj. Pisac je koji pleni svojim čovekoljubljem i toplinom osećanja. Književno delo mu je obimno, ali nejednako; najbolja su mu dela u kojima opisuje život na Misisipiju i njegovim obalama. Izvanredno je duhovit, ali humor mu nije uvek veseo, naročito upoznijim delima; ispod površine humorističkih priča nalazi se zbilja, težnja za jednakošću i društvenom pravdom, vera u ljudske vrednosti i osuda tiranije povlaštenih. Našoj čitalačkoj publici poznat je, uglavnom, po romanima za decu i omladinu ("Doživljaji Toma Sojera", „Doživljaji Haklberi Fina", „Jenki na dvoru kralja Artura"). Pripovetke spadaju u njegova najbolja ostvarenja.

SADRŽAJ.

DNEVNIK ADAMA I EVE
NOVINARSTVO U TENESIJU
KAKO SAM UREĐIVAO POLJOPRIVREDNE NOVINE
PRIČA O ZLOBNOM DEČAKU
PRIČA O DOBROM DEČAKU
EDVARD MAJLS I DŽORDŽ BENTON
MEKVILIJEMSOVI I ALARMNI UREĐAJ PROTIV PROVALNIKA
UKRADENI BELI SLON
LJUDOŽDERI U VOZU
O AUTORU

Zabilješke

[←1]
Grad u blizini Nijagarinih vodopada

[←2] Igra reči u originalu »Chesnut« može značiti i kesten, i staru otrcanu šalu

[←3]

Buffalo znači u engleskom biv

[←4]

Gvano je naslaga izmetina morskih ptica, ponajviše na pacifičkoj obali Južne Amerike, a upotrebljavaju se kao gnojiv

[←5]

Slatki krumpir koji se uzgaja ja Jugu Sjedinjenih Država.

[←6]
Omaha je grad u SAD

[←7]

Acorn znači na engleskom žir

[←8]

Ovu glicerinsku nesreću pozajmio sam iz jedne uzgredne novinske beleške. Naveo bih ime autora kad bih ga znao. (M.T.)

[←9]

Timotiju poslanica druga, IV 7.

[←10]

Blunt znači na engleskom »tup«

[←11]

Mešavina terpentina i žeste, koja se upotrebljava kao gorivo za svetiljke